

CONTRA ACADEMIA

Jukka Hankamäki

CONTRA ACADEMIA

Tutkielma tiedepoliittisesta vallasta

FEENIX KUSTANNUS

HELSINKI

2005

ISBN 978-951-98538-3-3

© 2005 Jukka Hankamäki

SISÄLLYSLUETTELO

ALUKSI	7
1. TAKANA LOISTAVA TULEVAISUUS	11
1.1. Suomen Akatemia – Historiaa	11
1.2. Akatemian laatukriteerit: kateus ja häpeä	13
1.3. Analyttisen systeemifilosofian näennäisoikeutus	14
1.4. Filosofian ulkopuolisuus ja marginalisoiminen	15
2. TIEDEPOLIITTISTEN LINJAUSTEN PUOLUEELLISUUS	17
2.1. ”Tieteen paras” on osa <i>gulag</i> ia	17
2.2. Hallintoretoriikan varjossa	18
2.3. Viimeinen hakemukseni – Tapaus 1	20
2.4. Asiantuntijavalta ja ideavarkaudet	24
2.5. Vallan heteronomisuus ja henkinen väkivalta	26
2.6. Keitä akatemia tukee?	29
3. FEMINISMI TIEDEPOLITIIKAN IDEOLOGIANA	32
3.1. Suosimisesta	33
3.2. Feminismin kritiikkiä, <i>s’il vous plaît!</i>	34
3.3. Edeltävä hakemukseni – Tapaus 2	36
3.4. Hullunkuriset perheet ja hierarkkinen tasa-arvohelvetti	36
3.5. Tasa-arvopolitikoitua käytännössä – Tapaus 3	37
3.6. Instrumentista inkvisitioon: täysiä tuloksia vähällä valuutalla	39
3.7. Tieteen tehtävä?	40

4. INTERNATSISMIN ONGELMA	42
4.1. Näennäisoikeuttamisen kilpaurheilumalli	42
4.2. Julkaisupoliittinen ihanne: ”kirjoittaja anonyymi”	44
4.3. Kotikansainvälistymisen uhka	48
4.4. Kansallisen filosofian elinvoimaisuus	49
5. PAHAN TIEDON PUU	52
5.1. Hiljaiset vallankumoukset	53
5.2. Allekirjoituksen mystiikkaa: kun J.H. kloonasi J.H:n	54
5.3. Varokaa voittajat!	55
6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	57
6.1. Kellokkaiden koulukuntaisuus ja epäitsenäisyys	57
6.2. Tuetun toiminnan epäinnovatiivisuus	59
7. MITÄ ON TEHTÄVÄ?	61
7.1. Ristillä rinnalla ryövärin	62
7.2. Mihin tämä kirjoitus johtaa?	63
KIRJALLISUUS	65
INTERNET-KOTISIVUJA	66

ALUKSI

Kaikki tietävät kuka oli Spede. Hän oli nero, jonka arvostus on kovassa nousussa. Suomen Elokuvasäätiö ei koskaan tukenut Pertti Pasasen tuotantoja millään tavalla. Täyttäessään 50 vuotta Spede kiitti säätiötä kaikkien anomustensa hylkäämisestä todeten, että juuri tämä seikka oli kannustanut häntä tekemään entistäkin parempia ja menestyvämpiä elokuvia. Suomen Akatemian rahanjaossa vastaava käytäntö on arkipäivää. Tunnetaan useita ansioituneita professoreja, jotka eivät ole milloinkaan saaneet tutkimuksilleen Suomen Akatemian tukea.

Contra Academia on kirja, jossa Suomen Akatemian käytännöistä tehdään selvää jälkeä. Tämä akatemiaa kritisoiva teos on samalla ”*contra acedia*” eli epätoivoa ja lannistumista vastaan kirjoitettu kirja. Uskon, että useimmat tieteenharjoittajat ovat tämän kirjan sisällöstä kanssani samaa mieltä. He eivät vain lausu kantojaan ääneen, vaikka he puhuvatkin niistä avoimesti ravintoloiden ja kahviloiden pöydissä. Rahoittajaa eivät uskalla arvostella ne, jotka aikovat vielä hakea Suomen Akatemialta tutkimustukea. Minä sen sijaan esitän kritiikkiä.

Esittämäni arvostelu kohdistuu kahteen asiaan: akatemian tekemiin rahoituspäätöksiin ja -käytäntöihin mutta aivan erityisesti sen harjoittamaan tiedepolitiikkaan. Rahoituspäätösten kautta Suomen Akatemia ottaa jatkuvasti kantaa tutkimusten sisältöihin. Niitä se pyrkii ohjaamaan harjoittamallaan tiedepolitiikalla. Myös tämä kirja on tiedepoliittinen kannanotto. Mutta teokseni teesit on perusteltu filosofisesti, toisin kuin akatemian omat periaatteet, joita se tukee lähinnä hallinnollisilla argumenteilla. Tämä teos ei ole suunnattu ketään yksittäistä henkilöä vastaan. Sen sijaan akatemian rahoituspäätökset on aina osoitettu jollekin tietylle ihmiselle, jonka työpanosta tai asiantuntemusta akatemian lausunnoissa ja päätöksissä arvioidaan. Voidaankin sanoa, että akatemia toimii omissa nimissään yksittäisiä ihmisiä vastaan – tai räikeästi heidän puolestaan, mutta Suomen Akatemialla itsellään ei ole suku- eikä etunimeä. Myös osoitteiden ja puhelinnumeroiden selvittäminen on vaikeaa.

Akatemia toimii kollektiivisesti, persoonattomasti ja puolueellisesti sekä naamioi omat kannanottonsa kollegiaalisen päätöksenteon taakse. Akatemian varjelemasta anonymiteetista johtuu, että vain harvat henkilöt tietävät, ketkä lopulta ovat akatemiassa tapahtuvan päätöksenteon takana. Silti näitä salaisia syväkurkkuja on, ja heidät olisi syytä kaivaa esiin. He ovat akatemian käyttämiä refereitä ja asiantuntijalausunnon laatijoita. Mutta ennen kaikkea he ovat toimikuntien jäsenten tuttavvia ja ystäviä, joille toiset tieteenharjoittajat ovat kiitollisuudenvelassa, sekä lobbareita, jotka saavat asiansa akatemian virkamiesten kautta ajettua. He ovat Hyvä Veli -verkoston vaikuttajia, jotka omilla linjanvedoillaan ja painotuksillaan jakavat akatemian tutkimusresurssit ja rahat omille dispiineilleen. Salailua pidetään yllä sillä verukkeella, että sen sanotaan tukevan puolueettomuutta. Tämä on tyypillistä julkisen hallinnon organisaatioille laajemmin-

kin, mutta tieteellisessä yhteydessä hämäräperäinen toiminta on paheksuttavaa, sillä salailun kautta käytetään myös paljon valtaa. Tieteenharjoittajia ei tulisikaan kohdella Suomen Akatemiassa hallintoalamaisina, niin kuin kansalaisia kyykytetään valtion muissa virastoissa.

Se, miten akatemian tutkimusresurssit jaetaan, liittyy akatemian noudattamaan tiedekäsitykseen. Akatemian tiedekäsitys on erittäin kapea-alainen. Sen tueksi sanotaan, että kaiken huippututkimuksen on oltava kapea-alaista. Väitteen sisältö ei tosiasiassa pidä paikkaansa, eikä sen tulekaan pitää paikkaansa. Kyseessä on pelkkä normi, jonka mukaan ”korkeatasoiseksi” arvotetaan erikoistumiseen perustuva millimetritutkimus. Usein edes sen tekijät itse eivät pysty sanomaan (eivätkä varsinkaan he), mitä he oikeastaan tekevät ja tutkivat. Myös kapea-alainen tutkimus voi joskus olla innovatiivista, mutta käytännössä ”kapea-alainen tutkimus” on vain synonyymi sellaiselle tutkimukselle, jonka ihanteet ovat määrällisiä, objektivoivia, epäluovia, epäpersoonallisia, epäkirjallisia ja pakkoneuroottisia. Sen sijaan ”laaja-alainen” merkitsee usein samaa kuin tulkitseva, luova, kirjallisesti arvokas sekä persoonallisesti ja subjektiivisesti merkityksellinen.

Kapea-alaisen tutkimuksen suosiminen onkin vain lohduuton seuraus siitä kilpailusta, jota akatemian rahoista käydään. Kun objektiivisia kriteereitä rahojen jakamiselle ei ole, ”korkeatasoiseksi tutkimukseksi” määritellään sellainen puuhastelu, joka parhaiten vastaa mitattavissa olevia, välineellisiä, laskettavia ja pragmaattisia tieteenihanteita. Niistä tehdään näennäisobjektiivisia arviointiperusteita, kun akatemian oma rohkeus ei riitä muulla tavoin tärkeän ja merkityksellisen tutkimuksen rahoittamiseen. Koska rahoituksesta vallitsee ankara kilpailu, hakemusten arvioinnissa turvaututaan laskennalliseen ja näennäisobjektiiviseen puntaointiin, jonka puolueettomuus koetetaan varmistaa kansainvälisellä arvioinnilla. Tämä merkitsee, että luonnontieteellinen tieteenihanne ja objektiivisuusihanne levittäytyvät myös filosofian ja muiden humanististen tieteiden piiriin. Se puolestaan vaikuttaa kiihdyttävästi kyseisten tieteenalojen omaan olemukseen. Naturalistisesta elonjäämiskamppailusta seuraa, että *survival*-ideologiat valikoituvat akatemian omiksi toimintaperiaatteiksi ja välittyvät myös tutkimusten sisältöihin.

Jos akademia menettelisi toisin kuin nyt, silloin sitä vasta puolueellisuudesta syytettäisiinkin. Mutta käytännössä akatemian nykyperiaatteetkin riittävät, paitsi pilaamaan kriittisen tutkimuksen toimintaedellytykset, myös tuhoamaan kansallisella kielellä toteutettavan filosofian ja kulttuurielämän. Akatemian toivomuksen mukaisesti tutkimukset on suunnitelmista lähtien kirjoitettava angloamerikkalaista kieli-imperialismia noudattaen englanniksi. Ja kuka on nähnyt yhdenkään akatemian palkkalistoilla toimivan professorin esittäneen akatemiaan kohdistuvaa kritiikkiä? Akatemian rahoitusperiaatteiden, tiedepolitiikan ja toimintakäytäntöjen vallitessa yhteiskuntakriittinen, kulttuuriin, kirjallisuuteen tai mediassa käytäviin keskusteluihin osallistuva tutkimus on käytännöllisesti katsoen kiellettyä. Jos joku antautuu esittämään kriittistä tai tulkitsevaa ajattelua, akademia katkaisee häneltä tutkimusrahoituksen ja asettaa hänet vuosiksi

toimintasaartoon. Voidaankin sanoa, että Suomen Akatemia muodostaa yhdessä ”kansainvälisen tiedeyhteisön” kanssa paavillisen kirkon, jonka oppeja jokaisen rahoitusta haluavan on syytä noudattaa. Muuten joutuu tiedeyhteisön ankaraan kiroukseen, ja tutkimukset julistetaan pannaan.

Joskus tämän seulan läpi pääsee myös sellaista tutkimusta, jolla on merkitystä. Se ei ole pelkästään voileipäkekseissä pysymiseksi laadittua artikkeliraportointia kansainvälisissä aikakauskirjoissa eli niissä, joita kukaan ei lue. Tällainen tutkija esittää ajatuksensa tietenkin omalla kustannuksellaan, ja seurauksena on hänen sulkemisensa tiedeyhteisön, rahoituksen ja virkojen ulkopuolelle.

Joku tai jotkut tahot saattavat loukkaantua tämän kirjan sisällöstä. Se vain osoittaa, että teokseni viesti on mennyt perille. Tosiasiassa loukkaantuminen on huonon omantunnon tunnustus. Pahastuessaan he alkavat ajatella asioita omilla aivoillaan ja tekevät sen todennäköisesti ensimmäistä kertaa. Filosofia on heille uutta. Heidän on siis syytä korjata asenteitaan, jotta he saavuttaisivat henkisen kypsyyden. Osa tämän kirjan lukijoista saattaa suivaantua tahallaan tai julkisesti kiusatakseen tämän tekstin kirjoittajaa. Sen sijaan kukaan ei näytä kysyvän sitä, kuinka paljon akatemian omat päätökset loukkaavat tutkimuksilleen omistautuneita tieteenharjoittajia ja vahingoittavat meidän toimintaedellytyksiämme yliopistolaitoksessa, kun tutkimustukea tärkeille hankkeille ei myönnetä.

Akatemian toiminnassa on kyse tiedepoliittisten tendenssien läpi jyräämisestä ja vaihtoehtoisen ajattelun kuolettamisesta. Niinpä myös tässä kirjassa esitettävä kritiikki on akatemiassa toimivien kovapalkkaisten viranhaltijoitten hienohipiäisyyttä tärkeämpää. En siis aio käsitellä aiheitani silkkihansikkain. Esittämäni arvostelu tukee koko tiedeyhteisön etua.

Akatemian päätöksiin suhtaudutaan henkilökohtaisesti, koska niiden kautta arvioidaan ihmisten persoonallista työtä, joskus koko elämäntyötä. Nämä arviot ovat usein tuulesta temmattuja. Ne ovat lisäksi tiedepolitiikan vääristämiä tavalla, josta puhutaan jatkossa enemmän. Sen sijaan akatemian sisältä harvoin löytyy ketään, joka tunnustaisi osallisuutensa vallankäyttöön, saati ketään, joka kantaisi henkilökohtaisesti vastuun tehdyistä päätöksistä. He sanovat vain, että he ovat ”jäävejä kaikesta” eivätkä ”saa olla asioissa aktiivisia” (todellisuudessa he ovat). Heidän mukaansa päätökset ovat ”kansainvälisten asiantuntijoiden” vallassa, ja heidän oma suunsa pysyy kiinni kuin sammakon pimppi. Byrokraattien yleiset ominaisuudet täydellistyvät Suomen Akatemian virkamiehissä ja asiantuntijoissa. Yksittäistä tutkimustuen hakijaa akatemia voi läimäyttää kuinka kovaa tahtoo, mutta akatemia itse näyttäytyy tieteenharjoittajille brežneviläisenä totaliteettina, jota ei voi edes arvostella, koska siellä ei näytä olevan mitään eikä ketään tahoja, joka kantaisi vastuun asioiden hoidosta. Se onkin tiedehallintoa: se on pikku-Neuvostoliittoa, ja byrokratian vaikutus filosofiseen ajatteluun on tappava. Jos siis joku ottaa tämän kirjan sisällöstä nokkiinsa, kysyköön hän ensin itseltään, kuinka paljon verta hän on niistänyt pakkiinsa toisten tieteenharjoittajien nenästä. Älköön kukaan syyttäkö peiliä, vaan katsokoon suoraan paavia.

Tässä kirjassa puhutaan asioista, jotka ovat tärkeitä paitsi tiedepoliittisesti, erityisesti tieteen sisältöjen ja periaatteiden kannalta: tieteenfilosofisesti. Tämä teos perustuu useiden ihmisten kokemuksiin Suomen Akatemian toiminnasta. Tärkeässä osassa ovat omat kokemukseni ja näkemykseni. Suurimman osan kritiikkiä ansaitsevista käytännöistään Suomen Akatemia on kirjannut omiin sääntöihinsä, toimintaperiaatteisiinsa ja suunnitelmiinsa. Niitä voidaan lukea esimerkiksi akatemian internetkotsivuilta, joiden kautta akatemia ”tiedottaa” toiminnastaan. Käytännössä akatemia taivuttelee rahapulassa olevia tutkijoita hyväksymään omat ”tiedepoliittiset linjauksensa” kilpailuttamalla köyhää tutkijakuntaa keskenään. Silti kukaan ei tunnu tietävän eikä pystyvän perustelemaan sitä, kuka tai ketkä näitä ”linjauksia” tekevät, mistä syistä ja keitä varten. Miten määritellään tutkimuksen painopistealueet ja huippututkimuksen yksiköt? Ketkä henkilöt valitaan toimikuntien jäseniksi ja missä paikat julistetaan avoimiksi virantäyttöä varten? Mille tieteenaloille perustetaan tutkimusohjelmia? Vain täydellisen ajattelematon tieteenharjoittaja voi katsella tyynesti sitä puolueellisuutta, jolla akatemia linjauksiaan tekee. Suuri osa tieteenharjoittajista suostuu yhteistoimintaan akatemian kanssa vain siksi, että he omaksuvat akatemian suosiman opportunismin. He mieltävät akatemian pyörittämän raharuletin pelkäksi machiavelliläiseksi peliksi.

1. TAKANA LOISTAVA TULEVAISUUS

Suomen Akatemialla on takanaan komea kansalliseen historiaamme nojauva tulevaisuus. Suomen Akatemian alkuperäisenä tarkoituksena oli edistää ”suomalaisen tieteellisen tutkimuksen parasta”, mikä on useasti samastettu myös kansalliseen etuun; onhan kyseessä valtion ylläpitämä ja rahoittama organisaatio, jota kutsutaan nykyisinkin ”Suomen tieteen korkeimmaksi instituutioksi”.

Tämä juhlavuus on nykyaikana joutunut entistäkin sarkastisempaan valoon. Akatemian ylevä asema tieteen lipunkantajana on pulautettu pohjaan samalla, kun tieteen omat soihdut ovat polttaneet akatemian laivoista mastot ja purjeet. Tiede voi kenties hyvin, mutta tieteenharjoittajat entistä pahemmin akatemian periaatteiden keskellä. Tutkijoilla, joita akademia tätä nykyä tukee, ei ole ollut kansallisen kulttuurin ja kriittisen filosofian edistämislle juuri mitään annettavaa.

1.1. Suomen Akademia – Historiaa

Suomen Akatemian edeltäjä oli tieteellinen keskuslautakunta. Se oli valtion ensimmäinen tiedepoliittinen elin ja perustettiin vuonna 1918. Laki Suomen Akatemiasta annettiin vuonna 1939, mutta sotien vuoksi sen täytäntöönpanoa lykättiin, ja uusi laki annettiin vuonna 1947. Seuraavana vuonna toimintansa aloittaneen niin sanotun vanhan Suomen Akatemian tehtäväksi tuli ”edistää tieteen ja taiteen kehitystä”. Tavoitteena ei siis ollut alun perinkään kritisointi saati purkaminen, (mikä postmodernin ajattelun aikakaudella on myös nähty tieteen tärkeäksi tehtäväksi). Ylösrakentavaa tehtävää suorittamaan valittiin kahdeksan tieteen akateemikkoa ja neljä taiteen akateemikkoa, jotka toimivat akateemikon viroissa. Heidät oli nimitetty virkoihinsa vakituisesti. Vuonna 1950 perustettiin Akatemian aloitteesta valtion luonnontieteellinen toimikunta ja valtion humanistinen toimikunta, jotka kattoivat tieteen koko alueen. Ne olivat lausunnonantorganisaatioita, jotka jakoivat apurahoja omille kentilleen. Yhdessä nämä toimikunnat muodostivat valtion tieteellisen keskustoimikunnan.

Vuonna 1961 valtion luonnontieteellinen toimikunta jaettiin neljään toimikuntaan eli luonnontieteelliseen, lääketieteelliseen, maatalous- ja metsätieteelliseen ja teknillistieteelliseen toimikuntaan. Valtion humanistinen toimikunta puolestaan jakautui humanistiseksi ja yhteiskuntatieteelliseksi toimikunnaksi. Toimikunnille luotiin myös yhteiselin, tieteellisten toimikuntien neuvottelukunta, ja niitä varten perustettiin tutkijoiden virkoja. 1960-luvulla akademia alkoi saada nykyisen muotonsa. Tuolloin sen toiminta institutionalisoitui ja byrokratisoitui. Organisaatiosta, joka vuoden 1947 laissa oli perustettu ”hengenviljelyn edistämiseksi”, tuli nyt tiedepolitiikan johtoelin, jota myös poliittinen valta katsoi voivansa käyttää

omien tendenssiensä edistämiseen. Vuonna 1969 vanha Suomen Akatemia lakkautettiin, ja tilalle perustettiin uusi organisaatio, joka rakentui hierarkkisesti toimikuntien varaan ja jonka tehtäväksi määriteltiin korkeatasoisen tutkimuksen rahoittamisen lisäksi kansallisen tutkimusrahoituksen ohjaaminen ja linjanveto. Uusi Suomen Akatemia aloitti toimintansa vuonna 1970. Myönteistä uudistuksessa oli, että vakituiset akateemikon virat lopetettiin ja että uudistuksen yhteydessä akateemikosta tuli vain arvonimi. Akateemikon virassa istunut Georg Henrik von Wright kyynelehti usein tämän järjestelmän lopettamisen vuoksi. Kielteistä uudistuksessa olikin akatemian kytkeminen poliittiseen valtaan, jonka seurauksena akatemiasta tuli myös puoluepolitiikan käsikassara. Esimerkiksi dosentti Pertti Lindfors on arvostellut tämän suuntauksen kohtalokkuutta terävin sanoin omasta osapuolen ja aikalaisen näkökulmastaan. Kuuden toimikunnan lisäksi uuteen valtion laitokseen kuuluivat nyt myös hallintovirasto ja taloustoimisto, joka huolehti akatemian virkamiesten omien palkkojen maksusta ja muusta maksuliikenteestä. Myönteistä oli, että akateemikkojärjestelmän tilalle luotiin määräaikainen tutkijaprofessori- eli akatemiaprofessorijärjestelmä. Myös tutkimusvirkoja luotiin ja lisättiin. Byrokratisoituminen puolestaan vauhdittui vuonna 1983, jolloin perustettiin seitsemäs eli ympäristötieteellinen toimikunta.

1990-luvulla Suomen valtion rahat olivat käymässä vähiin, ja niinpä akatemian toimikuntienkin määrä vähennettiin neljään. Ne ovat: kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta, luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta, terveyden tutkimuksen toimikunta sekä ympäristön ja luonnonvarojen tutkimuksen toimikunta. Viimeksi mainitun nimi muutettiin vuoden 2001 alusta biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunnaksi. Kussakin toimikunnassa on puheenjohtajan lisäksi kymmenen jäsentä. Kaikilla toimikuntien alaan kuuluvilla tieteenaloilla ei ole edustusta toimikunnan jäsenistössä. Esimerkiksi filosofialla ei ole ollut vuosikausiin edustajaa kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnassa, jonka alaan filosofia kuuluu.

Vuoden 1995 uudistuksessa tieteen keskustoimikunnan tilalle perustettiin Suomen Akatemian hallitus, jota johtaa pääjohtaja ja jonka jäseninä toimivat tieteellisten toimikuntien puheenjohtajat sekä kaksi muuta valtioneuvoston nimittämää henkilöä. Akatemia kutsuu myös heitä asiantuntijoiksi, vaikka todellisuudessa he eivät ole ainakaan tieteellisiä asiantuntijoita vaan lähinnä valtion ja talouselämän edunvalvoja akatemian hallituksessa. Sama pätee myös akatemian sisällä toimiviin virkamiehiin. Ennen heitä nimitettiin toimikuntien valmisteluelimissä toimiviksi tiedesihteereiksi. Nykyisin akatemia kutsuu heitä tiedeasiantuntijoiksi. Tosi-asiassa he ovat, kuten Lande-Lindforskin sattuvasti sanoo, ”aliquvalifioituneita” (*underqualified*) maistereita, joilla ei ole lainkaan tieteellistä pätevyyttä.

1.2. Akatemian laatukriteerit: kateus ja häpeä

Edellä selitetyllä historialla ei ole paljoakaan merkitystä tässä teoksessa esitettävän kritiikin kannalta. Historian kertaus muistuttaa vain siitä, että Suomen Akatemian alkuperäisenä tarkoituksena oli kansallisen tieteellisen elämän ja kulttuurielämän edistäminen. Suomen Akatemia on toteuttanut tätä tehtäväänsä täsmälleen samanlaisessa asenneilmapiirissä, joka on leimannut akateemista elämämme jo kansallisen heräämisen vuosisadalta eli 1800-luvulta asti. Tätä ilmastoa leimaa kaksi ominaispiirrettä: kateus ja häpeä – kateus sen johdosta, että toiset ovat merkittävämpiä kuin itse on, ja häpeä sen johdosta, että tutkimustuet on myönnetty juuri niille tieteenharjoittajille, joilla on ollut kansallisen kulttuurimme kannalta kaikkein vähiten sanottavaa.

Johan Vilhelm Snellmanin ja Johan Ludvig Runebergin kohtalo oman aikansa marttyyreina antaa tiedepoliittisen vallankäytön perinteestä selvän näytön. Kun Snellmanin teos *Valtio-oppi* tuli aikoinaan painosta, se aiheutti pääkaupungissa sellaisen skandaalin, jonka tuloksena teoksen kirjoittaja karkotettiin metsien ja järvien tuolle puolen: sydän-Savossa sijaitsevaan Kuopioon. Kun 33-vuotias dosentti Johan Ludvig Runeberg hävitettiin kilpailussa Helsingin yliopiston professorin virasta, nuoret ylioppilaat kantoivat kansallisrunoilijamme surusaattueessa Pitkängin yli, ja kulkuetta reunusti hämmentyneiden kaupunkilaisten sankka parvi.

Minä olen koulutukseltani filosofi. Niinpä Suomen Akatemian toimintaa tarkastellaan tässä kirjassa nimenomaan filosofian näkökulmasta. Filosofialla on aina ollut merkittävä vaikutus koko kansalliseen kulttuurielämäämme. Sen sijaan Suomen Akatemian rahoittamat filosofit ovat olleet juuri niitä, joilla on ollut kulttuurielämämme ilmiöistä mahdollisimman vähän sanottavaa. Suomen Akatemia toistaa ja kierrättää Snellmanin ja Runebergin kohtaloa. Historian juhlakirjat muistavat mainita molemmat herrat kansallisen ajattelun edelläkävijöinä, mutta tosiasiasa kumpikin heistä oli omana aikanaan tiedepoliittisen painostuksen ja ajojahtien uhri. Olisiko Suomen Akatemia tukenut heidän hakemuksiaan, mikäli akatemia olisi ollut tuolloin olemassa? Rahoittaisiko se heitä nyt, jos kyseiset miehet päättäisivät hakea akatemiasta tutkijan virkaa? – Tuskin. Asiaa voidaan pohtia myös kansainväliseltä kannalta. Myöntäisikö Suomen Akatemia projektimäärärahaa Ludwig Wittgensteinille, Martin Heideggerille tai Aristoteleelle, jos nämä päättäisivät hakea sitä? Silloin kysyttäisiin: Onko heidän tekemänsä tutkimus kansainvälistä? – Ei. – Kirjoittavatko he tutkimuksensa englanniksi? – Eivät. – Osallistuvatko he seminaareihin ja raportoivatko he tutkimustuloksensa arviointipaneelille? – Kauhistus! – Heidän tutkimuksensa ei ole siis Suomen Akatemian kriteerit täyttävää, mutta se missään tapauksessa tarkoita, että se olisi merkityksetöntä tai huonoa.

1.3. Analyyttisen systeemifilosofian näennäisoikeutus

Filosofian ja Suomen Akatemian yhteiskuntasuhteet ovat personoituneet viimeksi kuluneiden 40 vuoden ajan lähinnä yhteen henkilöön: Jaakko Hintikkaan. Jaakko Hintikka on analyttinen kielifilosofi ja formaalista logiikkaa edustava filosofian tutkija. Hän on suomalaisen tieteen suuri liideri oman käden oikeudellaan. 1960-luvulla Jaakko Hintikan tiedetään takoneen nyrkillä pöytään akatemian kokouksissa tutkimusrahoitusta saadakseen. Hän kieltämättä oivalsi, mistä on kysymys ja mistä narusta pitää vetää: määrärahoja kahmiakseen oikeutus pitää hakea ulkomailta. Niinpä Hintikka kävi ekspertisoitumassa eräissä Yhdysvaltojen yliopistoissa, joissa hankitun kansainvälisen maineen turvin häntä alettiin pitää myös Suomessa kaiken arvostelun ulkopuolella olevana. Meidän oloissamme oli totuttu luottamaan Simo Salmisen laulun sanoihin: ”On käyty ulkomailta, niin ettei tartte tulla nenille hyppimään!”

Jaakko Hintikan lanseeraama tieteenihanne sai aikaan sen, että Suomen Akatemia on tukenut 1960-luvulta asti vain analyttiseen systeemifilosofiaan liittyvää tutkimusta. Hänen vaikutuksensa myös erityistieteisiin on ollut formalisoiva ja kapea-alaistava. Tukea tutkimuksilleen saivat 1970-luvulta lähtien vain ne filosofit, jotka olivat Jaakko Hintikan nimenomaisia oppilaita. Rahat kulkivat Jaakko Hintikan nimikirjoituksella varustettujen projektihakemusten kautta. Hän siis ”osti” itselleen oppilaita Suomen Akatemian varoilla, kun rahoitusta muille ei juuri myönnetty. Esimerkiksi Sven Krohnin oppilaiden tutkimusrahoitus Turun yliopistossa katkaistiin, ja professorinvirkaan nimitettiin Krohnin jälkeen Jaakko Hintikan 28-vuotias oppilas, Risto Hilpinen. Matti Juntunen ja Lauri Mehtonen eivät saaneet tämän jälkeen töilleen mitään rahoitusta myöskään Jyväskylän yliopistossa toimiessaan. Hintikka käveli myös tamperelaisen Raili Kaupin ja monien helsinkiläisten professorien kuten Jussi Tenkun ja jopa Oiva Ketosen yli. Vielä Ilkka Niiniluodon professuurikaudellakin Helsingin yliopiston filosofian laitoksen opinto-oppaaseen oli kirjattu maininta, että ”jatko-opiskelijoita pyydetään ottamaan yhteys professori Jaakko Hintikkaan” – näin siksi, että Jaakko Hintikan nimellä lähtevien hakemusten tiedettiin merkitsevän laitokselle selvää rahaa. Tosiasiassa tämä pragmaattinen opportunisti synnytti filosofian sisältöjä koskevan edustuskiistan: mikä ajattelu saa olla edustettuna filosofian laitoksilla ja mikä ei? Jaakko Hintikan valtakausi merkitsi filosofian kapea-alaistumista niin, että lopulta myöskään sen omia tuloksia eli formaalista logiikkaa koskevia tutkimuksia ei voinut enää tunnistaa filosofiaksi. Disipliiniksi muuttuneesta tieteenalasta puuttuivat tulkinnat, jotka olisivat kertoneet ihmisille, mitä tuo ja tuokin touhu on. Tästä yksipuolistumisesta joutuivat monet kärsimään.

Edellä esitetyt tapahtumakulut eivät olekaan mikään todiste Hintikan erinomaisuudesta filosofina vaan siitä, miten Suomen Akatemian ja kansainvälisen tiedeyhteisön normeja voi käyttää taitavasti hyväkseen. Kansainvälinen tiedeyhteisö on omassa ritualisoituneisuudessaan ja

huonoon englanninkieleen perustuvassa julkaisu- ja raportointikäytännössään yleisen ymmärtämättömyyden ja mitänsanomattomuuden runsaudensarvi. Hintikan kehittämä mahdollisten maailmojen semantiikka on universumeita syleilevän paisuttelun vertauskuvaa ja sen eräs toteutumisyhteys. Kun kehittää teorian, joka on esitettävissä luonnollisiin kieliin sitoutumattomasti, kun onnistuu hyödyntämään ajattelussaan äärettömyyden ja raja-arvon käsitteitä ja kun spekuloi maailmaa koskevat mielipiteet poissulkevassa näennäisessä metafysiikkattomuudessa, on selvää, että sitä kautta voi saavuttaa kansainvälisen tiedeyhteisön suosion. Yhteisö, joka koostuu eri kielistä ja kulttuureista, ottaa mielellään vastaan tutkimustuloksen, joka saa valmiiksi tieteiden yleispätevän Baabelin tornin.

Analyttinen ja formaalinen systeemifilosofia on kelvannut näennäisobjektiiviseksi vertailukriteeriksi kansainväliselle tiedeyhteisölle. Juuri sitä se on omassa kilpailun ja ahneuden leimaamassa asennekentässään kaihannut. Lohduton totuus tämän massakulttuuriajattelun vaikutuksesta filosofiaan on se, että juuri tuon tapainen filosofointi on menettänyt kaikki inhimilliset, persoonalliset ja kulttuurivariaatioihin kiinnittyvät merkityksensä. Siitä itsestään on tullut aivan yhtä anonyymia kuin sen tekijöistäkin. Mutta nimettömyys, epäsubjektiivisuus ja persoonattomuus vastaavat kansainvälisen tiedeyhteisön ihanteita. Filosofista ja tieteestä on tullut pelkkiä rahan lypsämisen välikappaleita. Myös Suomen Akatemialle tieteen pitää olla ”ura”, ”työtä” tai ”virka”. Näin työelämän tavanomaisnormit välittyvät tieteen piiriin, ja massakulttuurin siunaukset kasautuvat Matteuksen logiikan mukaisesti. Sille, jonka istuva professori on toimittanut omille kiskoilleen kolistelemaan, jatkossa yhä enemmän annetaan. Hän ei siis heittäydy junan raiteille makaamaan, kuten kriittinen vasta-ajattelija, vaan hän ajaa tuota junaa. – Ja käytävän päässä näkyy valoa, tosin se valo saattaa tulla toisesta lähestyvistä junasta.

1.4. Filosofian ulkopuolisuus ja marginalisoiminen

Tämän kirjan lähtökohtana on käsitys, että ollakseen merkityksellistä filosofian pitää tunnustaa oma kontekstiriippuvuutensa ja sidonnaisuutensa kansalliseen kulttuuriin ja kieleen. Käsitykseni mukaan suurin osa merkityksellisestä filosofiasta on aina tuotettu marginaaleissa. Myös suurin osa sellaisesta filosofiasta, jolle kansainvälinen tiedeyhteisö antaa nyt arvoa, on ollut alun perin ulkopuoliseen asemaan tuomittua. Tämä näkyi esimerkiksi Wittgensteinin ja Heideggerin ajattelussa mutta myös Snellmanin ja Runebergin henkilöhistoriassa.

Lohduton tosiasia on, että Jaakko Hintikan raskaasti rahoitetulla ja paljon palvotulla tutkimustyöllä ei ole ollut suomalaiselle kulttuurielämälle juuri mitään annettavaa. Silti hänen edustamansa tiedekäsitys muodostaa edelleenkin Suomen Akatemian tiedepoliittisen ihanteen. Kansallisesti merkittäviä filosofeja, joille Suomen Akatemia ei ole myöntänyt tutkimus-

rahoitusta, ovat esimerkiksi Juha Varto, Heidi Liehu ja monet Tampereen piirin fenomenologit. Suomen Akatemia ei ole myöntänyt tutkimustukea sellaiselle kansallisesti merkittävälle filosofille, kuin Reijo Kupiaiselle, joka suomensi Heideggerin *Sein und Zeitin* ja on monet julkaisunsa huomioon ottaen Heideggerin filosofian paras asiantuntija maassamme. Akatemia ei ole myöntänyt mitään dosentti Jyri Puhakaiselle, joka puhkaisi aivotutkimuksen ja geeniteknologian ajatuskuplan viime vuosituhannen vaihteessa. Akatemia ei ole myöntänyt lanttiakaan dosentti Aki-Mauri Huhtiselle, jonka teokset eksistentiaalisen psykoterapian mahdollisuuksista ovat olleet uraa uurtavia. Myöskään minulle Suomen Akatemia ei ole koskaan myöntänyt mitään lukuisista filosofian piirissä tekemistäni uudistuksista ja avauksista huolimatta.

Kiintoisaa onkin, mihin akatemian käyttämät arviointikriteerit, lausunnot ja asiantuntijoiden valinnat perustuvat. Havaintojeni ja kokemusteni mukaan ne eivät perustu mihinkään. Suomen Akatemian käyttämien lausunnonlaatijoiden arviot tutkimussuunnitelmistani ovat olleet perättömiä, vääristeleviä, huonoon asiantuntemukseen perustuvia, epäluotettavia ja epäeettisiä. Taannoin lausuntojen käsinkirjoitetut osiot oli kirjoitettu niin huonolla käsialalla, ettei niistä ole saanut edes mitään selvää, kunnes huomautin asiasta vuonna 2002. Lausuntoihin kirjatut höpertelyt ovat herättäneet kysymyksen, ovatko niiden laatijat lukihäiriöisiä invalideja tai muutoin vain niin handicapeja, että heillä on vaikeuksia jopa omien ajatustensa kirjaamisessa. Tieteenharjoittajia, jotka ovat osoittautuneet toimintakykyisiksi yhteiskunnassa, akatemia ei ole tukenut millään tavalla.

Esimerkiksi Esa Saarinen sai Suomen Akatemian tutkimustukea toimissaan Jaakko Hintikan tutkimusryhmässä 1970-luvulla, mutta hänen omia hakemuksiaan ei ole koskaan tuettu. On sanottu, että hän ei tee ”tieteellistä tutkimusta”. Samoilla sanoilla on arvioitu toisen eksistenssifenomenologiaa ja kulttuurifilosofiaa edustavan professorin, Juha Varton, toimintaa. Suomen Akatemian noudattamaa tieteenihannetta onkin pidettävä jälkijättöisenä ja kapea-alaisena. Se on haitaksi ja häpeäksi tieteen kokonaisedulle ja akatemialle itselleen.

2. AKATEMIAN PERIAATTEIDEN PUOLUEELLISUUS

Kun olin nuori ja kulmakunnan raggarit kiusasivat minua, päätin tuolloin, että minua eivät rumat kiusaa. En aio nytkään niellä vahinkoa, jonka Suomen Akatemian gangsterit tuottavat minulle ja tieteen kokonaisedulle omalla puolueellisuudellaan ja yksipuolisuudellaan. Suomen Akatemia ei ole siellä toimivien virkamiesten omaisuutta, vaan kaikki sen toimintaresurssit kuulakärkikynistä virkaistuimiin ja tutkimusrahoitukseen asti ovat perimmältään meidän omaisuuttamme: Suomen valtion omaisuutta. Akatemian virkamiesten ja asiantuntijoiden ei tulisi nähdä asemaansa vääristyneesti, kuten nyt, ja käyttää julkisorganin asemaa kollektivisminsa puolusteluun. Sen sijaan valtion toimielimen tulisi toteuttaa julkista tehtäväänsä pyrkimällä edistämään yksilötoimijoiden etua tasapuolisesti ilman, että yhdellekään tieteellistä näkemystä edustavalle ryhmälle syntyy tiedepoliittisen puolueen asemaa tai värisuoraa rahoituksen jakamisessa. Akatemiolla ei ole oikeutta vahingoittaa kenenkään yksittäisen tutkijan toimintaedellytyksiä sellaisilla verukkeilla, jotka ovat tuulesta temmattuja ja jotka eivät kestä sen enempää filosofista kuin arkiajattelunkaan valossa tapahtuvaa arviointia.

Suomen Akatemian toiminta-ajatuksena on ”hyvinvoinnin, kulttuurin ja talouden edistäminen tieteen avulla”. Akatemian kirjaama toiminta-ajatus on naurettavan naiivi. Se vastaa luonnontieteilijöille ja naturalisteille ominaista näkemystä siitä, että tieteen pitää ”edistää” tai ”kehittää” kulttuuria jollakin tavalla. Ajattelutapa on konstruktivistinen. Tosiasiassa kulttuurielämämme on edistynyt vuosikymmeninen saatossa myös ja nimenomaan kriittisen purkutyön tuloksena. Ongelmana akatemian toiminta-ajatuksessa on, että sen mukaan tiede nähdään *välineenä* yhteiskunnallisten päämäärien edistämiseen. Tiedettä tai filosofiaa ei nähdä *päämäärinä sinänsä*, joiden katsottaisiin tuottavan sivuseurauksenaan myös yhteiskunnallisia arvoja – ovatpa nämä arvot ilmenemismuodoltaan kriittisiä tai sopeutuvia. Käsitys tieteellisen ajattelun asemasta on välineellinen, ja tämä välineellinen ajattelutapa vastaa myös akatemian arviota omasta asemastaan. Ovathan akatemian projektitkin sen omalla kielellä lausuttuna ”tiedepoliittikan instrumentteja”.

2.1. ”Tieteen paras” on osa *gulagia*

Akatemia määrittelee toiminta-ajatuksessaan, että sen tavoitteena on ”tieteen paras”. Tällaisen sanahelinän sokaisemana monikaan tuskin pysähtyy ajattelemaan, mitä tarkoittaa ”tieteen paras”. – Mikä voisikaan olla parempaa kuin tieteen paras?! Käytännössä lauselmä merkitsee, että tiedepoliittiset kysymykset asetetaan aina vain ”tieteen kokonaisedun” tai tiedeyhteisön näkökulmasta eikä koskaan tieteenharjoittajan tai yksilön

asemaa ajatellen. Kuitenkin tiedeyhteisö koostuu yksilötoimijoista. Sen sijaan akatemian käytännöissä kommunismin toteuttaminen on arkipäivää. Suomen Akatemia muodostaa oman duumansa, jossa riidellään verottamalla riistetyistä rahoista. Kun tärkeäksi määritellään ”tieteen paras”, tämä tarkoittaa tietenkin akatemiaa itseään. Kyseinen lause voidaan siis kääntää muotoon: Suomen Akatemian toiminta-ajatuksena on Suomen Akatemian oma paras.

Vastaväitteitä ajatuksiani kohtaan voi muodostaa epäilemällä, mikä on tieteen viimekätinen tehtävä: onko päämääränä tukea yksittäisiä tieteenharjoittajia. Eikö jokaisen yksilönkin tarkoituksena ole vain palvella ”tieteen ja tutkimuksen kokonaisuutta”? Kysymykseen voi vastata, että tieteen ja tutkimuksen kokonaisuus on edellä mainitulla tavalla ajateltaessa samaa kuin yksilöiden likvidointi, ja kollektiivisen edun mukaista on pätevien yksilöiden sivuuttaminen virantäytöissä.

Tosiasiassa ainoa merkitysyhteys, jossa tiedolla voi olla merkitystä, on ihmisyyden kokemusmaailma: hänen elämänsä ja arvotajuntansa. Tieteen subjekti on ihminen, ja niinpä kokemukset hyvästä tai huonosta ovat välttämättä jonkun tietyn ihmisen, siis tutkijan tai tutkittavan omia kokemuksia. Ainoa toteutumisyhteys, jossa sen tapaisella moraalifilosofisella käsitteellä kuin ’tieteen kokonaisuus’ voi olla merkitystä, on ihmisen subjektiivinen tajunta. Tämä merkitsee, että tieteen päämääränä tulisi olla tutkijoiden ja tutkittavien ihmisten oma tai yhteinen hyvä. ”Tieteen parhaan” hokeminen on osa akatemian suosimaa luonnontieteellisen objektiivisuuden ihannetta, jolle ei voida löytää mitään eettistä perustetta. Akatemian ihanteena oleva skolaarinen tiede sulkee pois tulkitsevan ja kirjallisen filosofian ja objektivoi sekä itsensä että aiheensa. Sellaisena se johtaa pelkkään ritualistiseen julkaisutoimintaan ja sisältöjen uhraamiseen tieteen muotovaatimusten alttarille.

2.2. Hallintoretoriikan varjossa

Siihen verrattuna, että Suomen Akatemian pitäisi olla tieteellistä kriittisyyttä edustava toimielin, sen käyttämä kieli on huomiota herättävän byrokraattista. Se muistuttaa George Orwellin kuvailemaa oseaalialaista kapulakieltä ja hallintodiskurssia, jossa jokaisella lauseella on tahaton tai tahallinen kaksoismerkitys. ”*Doublespeak*” tekee akatemian toteuttamasta diskurssista pelkkää vittuilua. ”Strategiassaan” vuodelta 2003 Suomen Akatemia toteaa, että sillä on edessään ”ennen näkemättömiä yhteistyömahdollisuuksia”. ”Tavoitteena on, että vuoteen 2010 mennessä Eurooppa on maailman innovatiivisin tutkimusalue.” Tämä edellyttää ”dynamiikkaa tutkijoiden liikkuvuudelle” ja ”yhteisiin näkemyksiin perustuvaa tiedepoliittikkaa”, jolloin haasteena ovat muun muassa ”huippuyksiköiden verkostot”, ”dynaaminen infrastruktuuripoliittikka” ja ”kehittyminen kohti innovaatiopohjaista yhteiskuntaa ja taloutta”. Keskeinen ”instrumentti” on ”tutkijan-

uran houkuttelevuudesta huolehtiminen”. Akatemia näkee siis ongelmaksi jopa ”korkeatasoisten tutkijoiden ja asiantuntijoiden riittävyys”. Arvoistaan akatemia toteaa strategiaa esittelevillä sivuillaan lyhyesti, että ”kaiken toiminnan arvolähtökohtana on sukupuolten välinen tasa-arvo.” Voi vain kysyä, mitä arvoja jääkään tämän lähes ainoan julkilausutun toiminta-arvon ulkopuolelle.

Entä pitääkö kirjoittamisen, tutkimisen, ajattelemisen ja filosofian perustua edellä kuvatulla tavalla ”yhteistyöhön”, ja jos, niin miksi? Ovatko merkittävät kirjalliset teokset olleet akatemian tarkoittamalla tavalla ”innovatiivisia”? Miksi tutkijoiden pitäisi säntäillä ”dynaamisesti” maasta toiseen niin kuin levottomien lasten? Miksi he eivät voisi pysyä paikoillaan? Sen asemasta, että tieteenharjoittajat matkustavat ulkomaille perhehuoliaan pakoon, he voisivatkin tehdä filosofisesti ja matkustaa omaan itseensä. On vaarallista, jos tutkimuksen pitää perustua ”yhteisiin näkemyksiin”, kuten akatemia kuvaa. Huippuyksiköt ovat huiputusta. ”Dynaaminen infrastruktuuripolitiikka” ei tarkoita mitään. Ja osoittaa todellista tietämättömyyttä tutkijakunnan tilasta nähdä ongelmana ”pätevien tutkijoiden riittävyys” sekä vaatia sillä perusteella 1 600 uuden tohtorin vuosivauhtia. Yhteiskuntamme ylikouluttaa jo nyt yllin kyllin huippupäteviä tohtoreita ja muita tutkijanpätevyydellä varustettuja *civis academicuksia*. Tutkintojen liukuhihnaa ja ylitarjontaa ei taaskaan suostuta näkemään tieteenharjoittajien omalta kannalta vaan kollektivistisesti: tieteen ja tutkimuksen oletetun kokonaisedun näkökulmasta. Tiedepolitiikan välineinä käytetyt ”suunnatut haut”, joissa koira neuvoa koiraa, tuovat mieleen, mihin enää tarvitaan tohtoreita, kun *post dog* -viratkin voidaan täyttää *spaniel-like-education*-tyyppisissä ohjelmissa haudutetuilla broilereilla.

Akatemia harjoittaa ansiokasta ay-retoriikkaa. Eräs akatemian suositusta käsitteistä on tutkijanuran käsite. Akatemian oman lausunnon mukaan ”tiedepoliittisten kehitystoimien pääpaino on ammattitutkijoiden – erityisesti naisten ja nuorten – uramahdollisuuksien monipuolisessa kehittämisessä”. Akatemia on valinnut linjakseen nimenomaan ”naisten tutkijanuran edistämisen”. Nämä lupaukset ja linjaukset ovat täysin tendenssinomaisia eivätkä ne kestä juuri mitään kriittistä tarkastelua. Niihin palataankin tämän kirjan myöhemmissä vaiheissa.

Tutkijanuran käsitteen ovat todennäköisesti luoneet juuri ne akatemian virkamiehet, joilla itsellään ei ole tuota heidän kuvailemaansa tutkijanuraa. Heillä ei ole myöskään mitään käsitystä eikä kokemusta tutkijana tai yliopiston opettajana toimimisesta. Tutkijanuran käsite onkin vahingollinen, koska se tukee disiplinaarista tiedekäsitystä. Sen valossa akatemia voi tukea vain niitä tutkijoita, jotka oppiaineen professori on jo valinnut omille raiteilleen kolistelemaan. Tutkijanuran käsite on kisällijärjestelmän ja mielistelyn käsitteellinen vastine hallintoretoriikassa. ”Tutkijanuran” näet saavuttaa vain sellainen tieteenharjoittaja, joka on sopeutuva, mukautuva ja epäkriittinen. Hän noudattaa esimiestensä toiveita ja määräyksiä ja jatkaa heidän omaksumaansa ja opettamaansa paradigmaa. Tutkijanuran käsite on seuraus työelämän arvojen sekoittamisesta tieteelliseen toimintaan. Sen mukaisesti ”tutkijanuran” saavuttaa

henkilö, joka alistuu myötäilemään vakituisten professorien mielipiteitä. Tämä jos mikä merkitsee sovinnaisuusihanteiden levittäytymistä tieteiden piiriin ja tutkijakunnan keskinkertaistumista.

Miksi siis anoisimme enää mitään sellaiselta professorikunnalta, jonka tiedekäsitys on kokonaan toisenlainen kuin omamme, jopa oman käsityksemme vastainen? Miksi emme itse ole professoreja? Tämä on vastaus myös niille tuttavilleni, jotka jatkuvasti kysyvät minulta, miksi itse en ano enää Suomen Akatemialta mitään.

2.3. Viimeinen hakemukseni – Tapaus 1

Akatemia pyrkii vastaamaan esitettyyn kritiikkiin huomauttamalla, että tutkijanuralle valikoiminen tapahtuu yksinomaan ”tieteellisin perustein”. Sen mukaisesti Akatemia toteaa käyttävänsä hankkeiden valinnassa kansainvälisiä asiantuntijoita. Tosiasiassa kansainvälisten asiantuntijoiden käyttäminen on verhottua puolueellisuutta, jonka mukaisesti akatemian toimikuntien jäsenet tilaavat mieleisensä lausunnot omilta kavereiltaan eli samalla tavoin ajattelevien tutkijoiden puolue toimistoilta ulkomailta. ”Tieteellisiin perusteisiin” vetoaminen on savuverhoa kelvottomalle tutkimukselle ja huonolle moraalille. Lisäksi akatemian suosima tiedekäsitys on jo sinänsä ennätyskellisen kapea-alainen. ”Tieteelliseksi” määritellään vain sentyyppinen kusiaistutkimus, jota sen harjoittaja ei saa yleensä edes valmiiksi.

Havainnollistaakseni Suomen Akatemian toimintaperiaatteiden leväperäisyyttä raportoin seuraavassa viimeisimmän tutkijatohtorihakemukseni käsittelyä ja kohtaloa. Kyseistä projektiani ei tietenkään rahoitettu. Laadin syksyllä 2003 tutkijatohtorihakemuksen Suomen Akatemian kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnalle aiheesta *Anarchistic philosophy – Theory-history, present-day and philosophy of anarchistic thinking* (suom. ”Anarkistisen ajattelun teorian historia, nykypäivä ja filosofia”). Sen käsittely kesti – kuten hakemusten käsittely akatemiassa muutoinkin – aivan liian kauan eli tässä tapauksessa yli puoli vuotta. Käsittelyn tulos oli kannaltani kielteinen. En kuulu tiedepoliittista valtaa käyttävän professorikunnan suosikkilistalle, ja itsenäisyyteni vuoksi olen ilmeisesti professorikunnan epäsuosiossa muutoinkin. Akatemia on jo aiemmin luopunut kotimaisten asiantuntijoiden käyttämisestä, sillä kotimaisten kollegojen arviot ovat osoittautuneet kohdallani räikeän puolueelliseksi ja epäluotettaviksi. Mutta myöskään kansainvälisten asiantuntijoiden käyttäminen ei ole tuonut näköpiiriin parannusta. Asiantuntijoina käytetään näet vain sellaisia tieteenharjoittajia, joilta toimikuntien kotimaiset jäsenet saavat haluamansa tulokset.

Kansainvälisten asiantuntijoiden antamien lausuntojen ja heidän toimintansa puolueellisuuden arvioiminen oli vielä jollakin tavoin mahdollista aikana, jolloin akatemia tilasi lausunnot kultakin asiantuntijalta erikseen.

Asiantuntijat laativat siis arvionsa *toistensa mielipiteistä riippumatta ja tietämättä*. Tämä johti tulokseen, jossa akatemian toimikunnat saivat käsiinsä useita samaa hanketta koskevia arvioita. Niiden arvotukset poikkesivat usein voimakkaasti toisistaan. Selväksi tuli, että mikäli sama hanke sai osakseen sekä kannatusta että vastustusta, arvioihin itseensä ei voinut luottaa. Yksi ja tietty tutkimussuunnitelma on voitu arvottaa yhdestä pisteestä viiteen pisteeseen ulottuvassa järjestelmässä yhtä hyvin yhden pisteen kuin viiden pisteenkin hankkeeksi – täysin asiantuntijan henkilökohtaisista mielipiteistä, epäsympatioista tai sympatioista riippuen. Tämä johti myös akatemian oman toiminnan vaikean yhtälön eteen. Keskenään ristiriitaisista erillisarvioista oli vaikea sorvata kokoon luotettavaa kokonaisarviota, joka olisi kelvannut päätöksenteon pohjaksi. Päätöksiä ei siis voitu perustella mitenkään. Pisteytyksen määrittelemine oli nähtävissä tiedepoliittiseksi peliksi, jota se olikin.

Edellä mainitun ongelman ratkaisemiseksi akatemia muutti toimintaansa niin, että yksilöarvioiden sijasta siirryttiin käyttämään *arvointipaneeleja*, joissa neljä tai viisi asiantuntijaa *yksissä tuumin* laativat esityksensä tieteellisille toimikunnille. Asiantuntijoina käytetyt henkilöt eivät siis laadi arvioitaan enää erikseen vaan kollegiaalisesti. Tämän piti poistaa akatemian omaa toimintaa varjostavan esteen ja epäilyn puolueellisuudesta. Kun asiantuntijoiden puolueellisuus ei näy enää yhtä räikeästi kuin erillisarvioiden aikana, akatemian on helpompi perustella päätöksiään. Todellisuudessa paneelikäytäntöön siirtyminen vain teki käsittelyn puolueellisuudesta *piilevää* ja saattoi asiantuntijalausunnat entistäkin epäilyttävämpään valoon. Kun asiantuntijalausuntoja ei voida pitää enää kirjoittajien omina kannanottoina, myös asiantuntijat itse voivat väistää vastuunsa omista mielipiteistään. He voivat paeta omaa vastuutaan kollektiivin taakse piiloon. Lisäksi paneelin kotimainen jäsen voi ”opettaa” paneelin ulkomaisille jäsenille, keitä kotimaisessa tutkimuskentässämme on syytä tukea, minkälaisia he ovat henkilöinä ja ketkä on syytä pitää rahoituksen ulkopuolella. Tämä manipulaatio tapahtuu tietenkin epäsuorasti ja hiuksenhienoilla korostuksilla.

Myös oman tutkijatohtorihakemukseni arvioiminen perustui asiantuntijapaneelin käyttämiseen. Kun lausunto toukokuussa vuonna 2004 annettiin tiedoksi minulle, hakemukseni oli arvioitu kokonaisuudessaan vain kahden pisteen arvoiseksi. Sanallisessa arviossa tulosta vastasi mainesana *satisfactory*. 13.3.2004 päiväämässään arviossa arvointipaneeli tukeutui seuraaviin omiin käsityksiinsä: ”*The plan is somewhat too ambitious, it might be realistic as a longer project.*” Ja: ”*The project is very wide, it may not be quite realistic as it is presented in the plan.*” Tutkimussuunnitelmaani oli siis pidetty ”liian laajana”, ”kunnianhimoisena” ja ”epärealistisena toteutettavaksi”. Arvointipaneeli käytti tilaisuuttaan hyväkseen ilkeilläseen minulle hankkeen mittakaavalla. Olin suunnitellut hankkeeni alun perin vain kahden vuoden mittaiseksi. Sen sijaan akatemia olisi saattanut pitää hanketta mahdollisena kolmivuotiseksi mitoitettuna. Tarkoitus oli viestittää hakijalle, että jos hän olisi ollut ahneempi ja hakenut enemmän, hanketta olisi voitu tukea paremmin kuin siinä tapauksessa, että olenkin

ahkera ja teen työni valmiiksi nopeasti! On tosin vaikea sanoa, mitä veruketta paneeli olisi käyttänyt hakemukseni vesittämiseen siinä tapauksessa, että olisin todella suunnitellut hankkeeni kolmivuotiseksi.

Paneelin kielteisestä asenteesta todistaa se, että paneelin jäsenet vaivautuivat väittelemään myös eräitä tutkimukseni lähtökohdiksi olettamiaan näkemyksiä vastaan. Se ryhtyi ottamaan kantaa tutkimuksen aiheena olevaan asiaan sinänsä! Lyhyesti sanottuna paneeli oli asioista kanssani eri mieltä. Paneelin jäsenet paheksuivat muun muassa anarkismin valitsemista tutkimusaiheeksi ja alkoivat moralisoimaan ”terrorismin oikeutuksella”. He eivät pitäytyneet arvioimaan teeman tutkimisen tärkeyttä sinänsä. Kyseinen ajattelutapa jos mikä osoittaa kansainvälisen tiedeyhteisön ymmärtämättömyyttä valta- ja yhteiskuntakriittiselle tutkimukselle. Se vahvistaa kansainvälisen tiedeyhteisön epäintellektualisoinnin ja todistaa kriittisen järjen kuolemasta. Tosiasiassa asiantuntijana esiintyvien rooliin ei kuuluisi tyyliopisteiden jakelu eikä sisällön paheksuminen asioissa, joista he eivät selvästikään itse mitään tiedä. Paneeli oli tulkinut tutkimukseni ”heikkoudeksi” myös sen että *”It is unclear whether the proposed study is systematic or historical.”* – Missä onkaan sanottu, että tutkimukseni pitää olla jompaakumpaa (joko historiallinen tai systemaattinen) eikä esimerkiksi molempia?

Entä sitten tutkimukseni toteuttamiskelpoisuus? ”Liian laajaksi”, ”kunnianhimoiseksi” ja ”toteuttamiskelvottomaksi” luonnehdittu tutkimustyöni valmistui jo keväällä 2005 eli ajankohtana, jolloin akatemian rahoittamat tutkijat vasta aloittivat omaa toimintaansa. Käsikirjoituksen luonnos valmistui pääpiirteissään ajankohtana, jolloin akatemia itse sai vasta haudotuksi oman kielteisen päätöksensä. Toimitinkin teokseni käsikirjoituksen erääseen yleiskustantamoon, joka teki siitä myönteisen julkaisupäätöksen. Teos oli siis valmistunut ennätysajassa, ja paneelin näkemys projektin suurisuuntaisuudesta ja toteuttamiskelvottomuudesta oli osoitettu perin juurin vääräksi.

Olin maininnut jo hakemuksessani, että olin aloittanut tutkimustyöni ennen haetun rahoituskauden eli syksyn 2004 alkua. Niinpä minun oli käytännöllisesti katsoen suoritettava tämäkin työni loppuun ilman akatemian rahoitusta ja tukea. Kirjoitustyötä ei tukenut myöskään mikään muu säätiö eikä yliopisto. Tutkimus sinänsä koostuu noin 320 painosivusta ja noin kahdestasadasta viitteestä. Mukana ovat kaikki tärkeimmät aiheita koskevat lähteet. Käsikirjoitusta on arvioitu erinomaiseksi, omaperäiseksi ja itsenäiseksi teokseksi tärkeästä ja vaikeasta aiheesta, josta on toistaiseksi ollut vain vähän tietoa saatavilla. Sen sijaan akatemian arviot asiasta ovat osoittautuneet epäluotettaviksi, vääristeleviksi ja epäeettisiksi. Ne eivät perustuneet asiantuntemukseen vaan panetteluun, jolla oli vahingoitettu asialleen omistautuneen tutkijan toimintaedellytyksiä.

Kiintoisaa onkin, keitä henkilöitä asiantuntijapaneeliin kuului. Sen suomalainen jäsen oli Jaakko Hintikan oppilaana professorinvirkaan kutsuttu Leila Haaparanta. Leila Haaparanta on sama henkilö, jota käytettiin Juha Varton vipuamiseen pois Tampereen yliopiston filosofian laitokselta aikana, jolloin itse opiskelin siellä. ”Suuren puhdistuksen” jälkeen Tampe-

reelle luotu nukkehallitus istuu virassaan yhä. Koska olin suorittanut opintoni Juha Vartolle, minua pidettiin ilmeisesti edelleen hänen oppilaanaan. Olin siis mahdollisimman sopimaton tuettavaksi. Paneelin muita jäseniä olivat englantilainen loogikko Peter Simons, sekä pohjoismaiset Troels Engberg-Pedersen ja Christel Fricke. He kaikki edustavat niin sanottua analyyttistä systeemifilosofiaa. Myös kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan jäsenistä se, jolle filosofiaa koskevat asiat kuuluvat, oli lähtökohdiltaan analyyttinen filosofi. Filosofian historian professorina Jyväskylässä toimiva Juha Sihvola on jo aiemmin tunnustautunut analyyttisen filosofiakäsityksen kannattajaksi muun muassa *Niin & Näin* -lehdessä 5/1995. Harmittavalla tavalla Sihvolasta tuli myöhemmin myös Helsingin yliopiston tutkijakollegiumin johtaja, joten myöskään sieltä hankkeelleni ei ole myönnetty mitään.

Edellä mainittu jengi koostui siis gangsterista, jotka vetivät yhtä köyttä tutkimusparadigman pitämiseksi vain systeemifilosofisena ja analyyttiselle filosofialle suotuisana. Sen kyvyt ymmärtää omaa tutkimusaiheittani olivat minimaaliset. Jo heidän lausuntonsa sävystä saattoi lukea angloamerikkalaiselle ajattelulle ominaista *understatementia* (joka maailmansisäisen tuomion kautta voi tietenkin kääntyä vain heitä itseään vastaan).

Vertailun vuoksi hainkin täsmälleen samalla tutkimussuunnitelmalla rahoitusta Helsingin yliopiston tutkijakollegiumilta jo vuosina 2003 ja 2004. Myös tutkijakollegium käyttää kansainvälisiä asiantuntijoita, mutta toisin kuin akatemia, se luottaa vielä erillisiin asiantuntijalausuntoihin. Kukin asiantuntija laatii siis oman arvionsa toisista jäsenistä riippumatta. Kun nämä lausunnot lopulta päätyivät käsiini, saatoin todeta, että ne puhuivat täysin toisiaan vastaan. Kolmen toisistaan riippumattoman asiantuntijan kokonaisarviot ulottuivat tyydyttävästä erittäin hyvään – riippuen lausunnon laatijan omista poliittisista tai tiedepoliittisista mielipiteistä. Rastit olivat hujan hajan pitkin papereita. Apina tai arvontakone olisi voinut jakaa pisteet yhtä sattumanvaraisesti. Muuan anonyymi asiantuntija kiitti lausunnossaan tutkimusaiheen kiinnostavuutta ja sitä, että hakijalla oli aikaisemmasta toiminnastaan näyttönä ”*strong publication result*”. Eräs toinen puolestaan kirjoitti, että tutkimussuunnitelmani on ”*rather pedestrian and unoriginal in its main claims*”. Asiantuntijoina olivat toimineet ”kansainväliset asiantuntijat” nimeltä Kalevi J. Holsti (Vancouver), Uskali Mäki (Rotterdam), ja Tim Crane (London). Heidän nimensä riittänevät paljastamaan, minkälaista lausuntojen tilaaminen ”kansainvälisiltä asiantuntijoilta” on. Ja valmista kirjaani lukemalla jokainen voi omasta puolestaan itse todeta, miten ”latteita” tai ”epäomaperäisiä” väitteeni ovat.

Koska arviot olivat keskenään ristiriitaisia, ei keskiarvokaan voi sovitaa niiden omaa epäluotettavuutta. Ei siis voida ajatella, että keskiarvon laskeminen epäluotettavista arvioista kelpaisi perusteeksi päätöksenteolle, kun arvioiden oma ristiriitaisuus on osoittanut niiden huonon tason. Myöskään tutkimuksen tai tutkijan ”kiistanalaisuutta” sinänsä ei tulisi pitää kielteisenä seikkana arvioitaessa lausuntoja akatemian toimikunnassa, koska kaikki merkityksellinen filosofiahan on aina kiistanalaista. Tukiesseen sellaisia hankkeita, joiden keskiarvoksi muodostuu suotuisasti neljä

tai viisi pistettä, akatemia saattaa tukea vain hymistelevää ja mitäänsano-
matonta tutkimusta, joka todellakin on ”ongelmatonta” eikä sen vuoksi
ansaitsisi lainkaan tukea. Näitä kiistoja, ongelmia ja ideologisia konflikteja
akatemia pyrkii aktiivisesti välttämään, jotta se voisi perustella poliittiselle
taholle toimivansa tehokkaasti ja sujuvasti. Mutta myös Helsingin yli-
opiston tutkijakollegium on nyttemmin siirtynyt käyttämään paneeliarvi-
ointia, jotta voitaisiin peittää se, kuinka pahasti asiantuntijoiden erillis-
arviot menevät tälläkin taholla ristiin – ja kuinka puolueellisia ne ovat.

Akatemian noudattamasta asiantuntijamenettelystä tekee erityisen
puolueellisen ja arvottoman se tosiasia, että akatemian virkamiehet ja
toimikuntien jäsenet voivat itse päättää, keitä nimenomaisia asiantuntijoita
he käyttävät arvioiden laatimiseen. Jo asiantuntijoiden valinnassa tulee siis
määrätyksi, ketkä tutkimustukea lopulta saavat. Omassa tapauksessani
lähes kaikki asiantuntijat oli valittu niin, että heidän kauttaan saatiin
kannaltani mahdollisimman kielteinen tulos. He olivat edustamani tiede- ja
filosofiakäsityksen periaatteellisia vastustajia. Heidän kannanottojaan voi
pitää jopa loukkaavina siksi, että ne eivät perustuneet mihinkään. Oman
puolueellisuutensa vuoksi myös akatemian toimintaa sinänsä voidaan pitää
tutkimusetiikkaa ja tieteellistä toimintaa häiritsevänä.

Mutta valittaminen on turhaa, kun giljotiinin terä on vilahtanut.
Suomen Akatemiasta annetun asetuksen mukaan akatemian päätöksistä ei
voi valittaa, vaikka valitusoikeutta olisi pidettävä oikeusvaltion tunnus-
merkkinä. Neuvonkin tiedeyhteisöä ja akatemiaa itseään panemaan suu-
rennuskas alle sen, mitä akatemian rahoittamat ja palkkaamat tutkijat
todella tekevät ja saavat rahoillaan aikaan. Todennäköisesti he istuvat vain
kahvilla ja ovat ”sosiaalisia ja mukavia”. Heidän julkaisunsa rajoittuvat
pariin artikkeliin. ”Toteuttamiskelpoinen” näyttääkin olevan akatemian
omissa käytännöissä sellainen tutkimussuunnitelma, jossa tutkija lupaa
olla tekemättä mitään!

2.4. Asiantuntijavalta ja ideavarkaudet

Suomen Akatemian ja tieteen instituutioiden keskeinen ongelma on asian-
tuntijavalta. Ratkaisujen on tietenkin suotavaa perustua asiantuntemuk-
seen, mutta käytännössä asiantuntija-arvioiden kautta toteutetaan tiede-
politiikkaa niin, että asiantuntija-arvioiden ei anneta merkitä rahoitus-
päätöksiä tehtäessä paljoakaan, vaan niitä käytetään pelkkinä päätösten
näennäisoikeutuksina. Juuri tähän liittyy se, että lausunnot tilataan vain
tietyiltä tahoilta. Asiantuntijamenettely osoittaa oman lahoutensa sekä
siinä tapauksessa, että asiantuntijoille ei anneta paljoa arvoa, kuin siinä
tapauksessa, että heille annetaan liikaa arvoa. Myös asiantuntijan mieli-
pide on aina vain yhden tietyn henkilön tai tahon mielipide. Siksi suuri osa
asiantuntijavallan käytöstä onkin pelkkää *mielipidevallan* käyttöä.

Asiantuntijavaltaan liittyvät myös tutkimussuunnitelmien ideavarkaudet. Vain harva tieteellinen kirjoittaja tai filosofi voi hakea ajatuksilleen patentin. Myöskään tekijänoikeuksista muistuttavat merkinnät eivät tehoa, kun asiantuntijoina ja välikäsinä toimivat tahot keräävät kiintoisat tutkimusaiheet ja väitteet hyväuskoisten kirjoittajien suunnitelmista. Kirjoittajat puolestaan paljastavat mitään peittämättä ja mitään salaamatta sekä väiteaineistonsa että argumentaation, johon he tukeutuvat. Tällä tavoin he olettavat olevansa vahvoilla perustellessaan hakemustensa tärkeyttä ja ilmaistessaan luottamusta akatemian asiantuntijoihin. Asiantuntijat taas katsovat olevansa oikeutettuja kopioimaan kiintoisat väitteet ja argumentit omiin tutkimuksiinsa hieman muunnellussa muodossa. Pahimmassa tapauksessa he ehtivät julkaista tutkimuksensa ennen kuin suunnitelman laatija itse. Tämä on valitettavaa arkitodellisuutta akatemian käytännöissä, mutta se on vaikeasti osoitettavissa toteen, sillä todisteita asiasta ei välttämättä jää. Monet taitavat asiantuntijat osaavatkin hyödyntää suunnitelmien tarjoamia innovaatioita niin hienovaraisesti, että muodollista moitteen sijaa on vaikea osoittaa. Mutta hämmästyttävää olisi, jos tietoja ei ongittaisi talteen – niin helposti tarjoutuvalla tavalla asiantuntijamenettelyn yksipuolinen vallankäyttö ja anonymiteetti tukevat ideavarkauksia, kun suunnitelmapaperit lähtevät takaovien kautta lentoon. Ja taivaan tuulissa ne kulkevat päätyäkseen ilman rahoitusta akatemian mappiin.

Tietovuotoja sattuu myös akatemian sisällä. Esimerkiksi jos suunnitelma on saapunut akatemiaan ennen hakuajan umpeutumista, tämä tarjoaa kansliahenkilökunnalle hyvän mahdollisuuden vuotaa tietoja toisille hakijoille, jotka voivat täydentää omia tekeillä olevia suunnitelmiaan niin, että heidän suunnitelmansa lyövät laudalta akatemiaan aiemmin saapuneet kilpailevat suunnitelmat. Olen itse nähnyt näin tapahtuneen. Asiaa ei voida ratkaista pelkästään kiristämällä normiruuveja tai vaatimalla ehdotonta vaitiota, sillä ongelman ydin on tilanteen kieroutunut rakenne, joka ohjaa väärinkäyttöksiin. Sen sisältämiä houkutus- tai kokonaisdynamiikkaa ei voitane korjata vaatimalla ehdotonta hiljaisuutta eikä ripustelemalla kanslistien käsiin kahleita.

Henkisen kähminän lisäksi asiantuntijavallan käyttämisestä seuraa tutkimustuen hakijoiden kannalta myös muita ikäviä asioita. On näet mahdollista, että ryöstöviljeltyinäkin tutkimussuunnitelmat eivät saa tukea, edes ”maksuksi”. Asiantuntijat voivat antaa huonot arviot sellaisistakin erinomaisista suunnitelmista, joita he tosiasiallisesti pitävät arvokkaina. He eivät kuitenkaan suosita määrärahaa eivätkä pisteytä niitä korkealle, jos he pitävät parempana esittää ajatukset omissa nimissään. He eivät siis tue kilpailijaa, joka toimii samalla alalla.

Jos taas asiantuntijat eivät onnistu hyödyntämään suunnitelmia, eivät pidä niitä lainkaan tärkeinä, ovat niiden kanssa eri mieltä tai kokevat niiden haittaavan omaa asemaansa, kyseiset asiantuntijat pyrkivät yleensä estämään sellaisten suunnitelmien toteuttamisen kokonaan. Näin voi olla, mikäli hakija kertoo aikovansa kritisoida juuri sitä näkökantaa, jota asiantuntijaksi valittu henkilö itse edustaa. Jos filosofi aikoo kritisoida

analyttista systeemifilosofiaa ja asiantuntijalausunnot tilataan juuri analyttisilta systeemifilosoifeilta, nämä eivät tunnusta näkevänsä suunnitelmassa arvoa omalta kannaltaan, mutta he saattavat koettaa vaientaa kriitikkonsa kieltäytymällä myöntämästä tutkijalle toimintaresursseja. Juuri näin on Suomessa usein käynyt.

Edellä esitetyistä syistä Suomen Akatemiaa alkanut leimata salaperäisyys. Niin sanotut asiantuntijat ja muut virkamiehet pyrkivät varjelemaan virkasalaisuuksia kuin nunna kaapunsa helmaa. Tämä on johtanut nurinkuriseen tilanteeseen, joka on eräällä tavalla paljastava. Filosofisesti katsoen salaisuuksien olemassaoloon liittyy huomattavaa vallankäyttöä. Mitä enemmän salaisuuksia on, sitä räikeämpää ja puolueellisempää on myös vallankäyttö. Akatemia pyrkii puolustautumaan väittämällä, että salaisuudet ovat välttämättömiä ”puolueettomuuden” varmistamiseksi ja että sillä tavoin varmistetaan vain ”oikeudenmukaisuuden” toteutuminen. Samaa tapaan myös keskitysleirien kiduttajat vanhoivat teloitettaville, että ruiske käsivarteen on tuomituille itselleen eduksi. Oma näkemykseni on, että salaisuuksien olemassaolo ylipäänsä kertoo toiminnan sairastumisesta, ja todennäköistä on, että salamielisyyden kautta tehdään enemmän puolueellisia päätöksiä kuin hyviä ja oikeudenmukaisia rahoitusratkaisuja. Salailu on siis ongelma, ja siitä on enemmän haittaa kuin hyötyä.

2.5. Tieteen heteronomisuus ja henkinen väkivalta

Tiedeyhteisön ongelma ei ole vain Suomen Akatemia ja sen käyttämä asiantuntijajärjestelmä vaan asiantuntijajärjestelmä sinänsä. Totuus on, että niin sanotuilla tieteellisillä asiantuntijoilla ei ole mitään sellaisia tietoja tai taitoja, joita hakijoilla itselläänkin ei olisi. He eivät ole sen parempia arvioimaan tutkimussuunnitelmien pätevyyttä kuin niiden laatijat itse. Pohjimmainen pulma onkin tiedepoliittisen vallan heteronomisuus eli toiseudenvaraisuus, kun filosofeja ja tieteenharjoittajia pakotetaan kysymään toiminnalleen oikeutusta kollektiiviselta yhteisöltä. Tiedeyhteisö puolestaan on asioista tarpeeksi perillä ollakseen tukematta hakemusta – tai liian vähän perillä ymmärtääkseen tukemisen tärkeyttä.

Neuvostoliittoon liittyi suunnitelmatalous. Erään ongelman muodostaa jo suunnittelemisen periaate sinänsä. Suunnitelma mielletään lupaukseksi, jossa hakija sitoutuu toteuttamaan etukäteen laatimaansa suunnitelmaa. Mutta mistä Suomen Akatemia on saanut päähänsä, että tutkimusta voi tai pitäisikään ”suunnitella”? Suunnittelu on ajattelun piilo-objektivoimista, joka nujertaa yhtä hyvin tekijän taidon kuin motivaationkin. Tutkimustulokset ikään kuin vaaditaan päättämään etukäteen. Koska tutkimusrahoitusta koskevat ratkaisut tehdään vain paperille laadittujen suunnitelmien mukaan, tämä ohjaa laatimaan suunnitelmat mainoksiksi. Periaate on, että mitä parempi mainos, sitä todennäköisemmin Iso Veli uskoo. Tiedeyhteisö ei tietenkään ole niin yksinkertainen, ettei se näkisi tämän

valheellisuuden läpi. Kuitenkin se hyväksyy suunnitelmien takana olevan epärehellisyyden oman toimintansa lähtökohdaksi. Tutkimussuunnitelmiin luottaminen onkin kollektiivista itsepetosta, jolla tiedeyhteisö jymäyttää itseään. Tämä valheellisuus vaikuttaa tiedeyhteisöön, tutkimukseen ja ihmisten omaan elämään tuhoavasti.

Suomen Akatemian tekemät rahoituspäätökset (kuten tiedeyhteisön tekemät päätökset yleensäkin) jäisivät suhteellisen merkityksettömiksi, jos niiden kautta ei käytettäisi suurta taloudellista valtaa. Käytännössä niiden kautta ratkaistaan elämän ja kuoleman kysymyksiä. Päättämällä siitä, mikä ajattelu saa olla edustettuna yliopistolaitoksessa, ratkotaan tieteen ja filosofian edustuskiistoja. Sortamalla tai painostamalla paradigmojen ulkopuolelle työnnettyjä tutkijoita Suomen Akatemia huitoo tutkijakuntaa kirveellä. Tutkijat, joita akatemia rahoittaa, ovat professorien kummipoikia ja lempilapsia. Heistä kasvaa akateemisen maailman syöttöporsaita, jotka elävät suojattua elämää yliopiston seinien sisällä ja akateemisen suopeuden suojissa. Toiset ajetaan sivuraiteelle. Näin akatemia tukee ja vahvistaa ”tieteellistä uraa”. Tosiasiassa akatemian ei tulisi tukea muotitieteiden asemassa olevia paradigmoja, joille muutenkin riittää runsaasti toimintaresursseja. Tieteellisen monipuolisuuden ja artikulaatioresurssien turvaamiseksi akatemian tulisi taata, että nimenomaan epäsuosiossa olevat tutkimussuunnat pääsisivät paremmin esille.

Filosofisissa poliittisen vallan tulkinnoissa on usein katsottu, että kaikki valta on pohjimmiltaan väkivaltaa. Vallan käyttö nojautuu väkivallan mahdollisuuteen. Väkivalta on ikään kuin vallankäytön jalostunein ja hienovaraisin muoto. Tämä käy ilmi esimerkiksi G. W. F. Hegelin teoksessaan *Hengen fenomenologia* (1807) esittämästä poliittisen vallan kuvauksesta. Herran (*Herrn*) tuntee siitä, että hän aina joko alistaa tai tappaa tieltään jokaisen, joka si suostu noudattamaan hänen tahtoaan, kun taas orjaa (*Knecht*) luonnehtii piirre, jonka mukaan hän itse pyytää ja kaipaa tuota alamaisuutta. Suomen Akatemian tiedepoliittinen linja vastaa tuota *survival*-strategista tieteenihannetta: omaa etuaan valvoville koviksille myönnetään runsain mitoin tutkimustukea ja toimintaresursseja, ja heidän palkanmaksunsa turvataan. Toiset puolestaan murhataan. Suomen Akatemian rahoituspäätökset ovat eräs henkisen väkivallan muoto, ja ne tuottavat monille tutkijoille korvaamatonta vahinkoa. Siitä kärsivät paitsi tukea vaille jätetyt tieteenharjoittajat, myös ne, joille tukea myönnetään. Raportointi- ja tulostuun kautta heidät kiinnitetään kontrollin kahleisiin: edustamaan rahoittajan tiedepoliittista linjaa, jonka toteuttamista vartioivat ja valvovat arviointipaneelit.

Ongelmana on suomalaisen tieteen keskusjohtoisuus ja se, että myös yliopistot on sidottu valtiolliseen vallankäyttöön. Tutkijakuntaa pakotetaan hakemaan akatemialta tutkimustukea, koska muualtakaan sitä ei ole saatavissa. Vihamieliset kollegat puolestaan käyttävät tilaisuuttaan hyväksien hylätessään eri tavoin ajattelevien tutkijoiden hakemuksia. Sitten he nauravat kavereidensa kanssa asialle makeat naurut. Eri mieltä olevat tutkijaryhmät voivat pyrkiä jopa hajottamaan toisiaan. Toiveena on, että kun hankkeen johtajalle ei myönnetä tukea, hänen oppilaansa siirtyisivät

kilpailijan leipiin tai rikkoisivat välinsä oman tutkimuksensa ohjaajaan. Kiistämällä toimintaresurssit esimerkiksi Juha Vartolta ja hänen oppilailtaan Tampereen yliopistossa koetettiin hajottaa hänen ympärilleen syntynyt tutkijaryhmä. Aito ystävyys on kuitenkin usein rahalla ostettua lujempaa, ja tämän ovat saaneet huomata myös ne filosofian professorit, jotka ovat itse jääneet täysin vaille oppilaita, vaikka he ovat koettaneet ostaa heitä rahalla. Eräät heidän entiset oppilaansa ovat jopa lyöneet heitä tikarilla selkään ja tunnustaneet, kuinka mielivaltaista tutkimustukien jakaminen varsinkin filosofian piirissä on. Edellä mainituista syistä en pidä yliopistojen enkä niiden rahoituksen yksityistämistäkään myönteisenä vaihtoehtona, sillä myös se sitoo tutkijat rahoittajien laulukuoroon, mutta toivoa näen spontaanisti syntyvissä tutkijaryhmissä, joiden innostus ei riipu rahasta.

Mikäli tieteen yksityinen rahoitus ja julkinen rahoitus asetettaisiin paremmuuden vertailemiseksi puntariin, jouduttaisiin kysymään, kumpi riippuvuus olisi filosofeille pahempaa, riippuvuus omista itsenäisistä taustaehdoista vaiko riippuvuus julkisen vallan kontrollista ja kollektiivisesta yliopistosta. Toimintaedellytyksistäni yksityisesti huolehtimaan joutuneena filosofina vastaan, että riippuvuus kollektiivisesta yliopistosta on pahempaa. Asiantilan ei tosin pitäisi olla tällainen, vaan myös julkista rahoitusta tulisi suunnata tutkijoiden eduksi ja tutkimuksen hyväksi.

Yksi mahdollisuus korjata tilannetta olisi siirtyä yksityisten yliopistojen järjestelmään. Yhteiskunnalle voisi olla eduksi, että laitettaisiin lautoihin koko kolhoosit. Sitten nähtäisiin, keiltä yksityisprofessoreilta tiedettä ostetaan. Tämä tuskin kuitenkaan vähentäisi yliopistoyhteisön riippuvuutta rahoituksesta. Koska toistaiseksi elämme julkisten yliopistojen järjestelmässä, pitäisi ainakin puolueellisuudesta päästä eroon. Muutamat kovapalkkaiset virkamiehet (jotka siis vielä saavat palkkaa ja joilla ei pitäisi olla syytä valittaa), ovat viime aikoina kähisseet kuuluvasti uuden tulospalkkauksen (UPJ) käyttöönotosta yliopistoissa ja Suomen Akatemiassa. UPJ ei taidakaan olla hullumpi keksintö, kun sivistysyliopistoja tuhoetaan. Itseäni ei häittäisi, vaikka yliopistoistamme lopetettaisiin heti 1 500 virkaa, sillä minulle ei ole myönnetty aiemminkaan yliopistoista mitään, vaikka tuotantoni puolesta olisin yliopiston parhaiten palkattuja filosofeja, mikäli tulospalkkausjärjestelmää olisi voitu soveltaa minuun.

Innovatiivisten tutkimusryhmien jättäminen vaille tukea ei ole suinkaan ollut ”tieteen kokonaisedun mukaista”. Akatemian harjoittama puolueellisuus tekeekin sen toimintatavoista pelkkää tutkijakunnan kyykytystä, jonka kautta kolhitaan niin ihmisten oikeuksia kuin heidän itsetuntoaankin. Käytännössä Suomen Akatemia onnistuisi varmasti tappamaan kaikki eri tavoin ajattelevat ja kriittiset tieteenharjoittajat, ellei olisi olemassa sosiaaliturvajärjestelmää, jolla valtio nöyryyttää korkeimmin koulutettuja jäseniään laittaessaan tohtorinsa kiemurtelemaan työttömyyskorvauksen ja toimeentulotukijärjestelmän varassa – aivan niin kuin minulle on tehty. Uskon, että filosofian professorikunta saa hävetä tätä asiaintilaa paljon enemmän kuin minä häpeän heidän omaa typeryytään.

2.6. Keitä akatemia tukee?

Suomen Akatemia pitää ihanteenaan sitä, että tutkijalla on paljon kotimaisia ja ulkomaisia kontakteja. Tutkijan on oltava mukava, sopiva ja kaikkien kaveri. Hänen on oltava sopeutuja, ja hänellä on oltava konsensusihanteita. Suomen Akatemian kielellä lausuttuna suosikkijärjestelmät ovat ”sosiaalista pääomaa” ja puolueelliset arviot muodostavat ”luottamusverkostoja”. Näiden käsitteiden ympärille akatemia perusti oikein tutkimusohjelmankin vuosiksi 2004–2007. Suomen Akatemia toteaa internetsivuillaan, että se on myös ”haluttu yhteistyökumppani”. Tosi-asiassa väite ei pidä paikkaansa. Vain akatemian rahat ovat haluttuja. Kun toimikuntien jäsenet hakeutuvat tekemisiin vain sellaisten osapuolten kanssa, jotka edustavat heidän omaa tiedekäsitystään, kyse on vapaa-muurarijärjestön puolueettomuuteen verrattavasta toiminnasta.

Entä mitä tutkimushankkeita Suomen Akatemia on viime aikoina tukenut? Suomen Akatemian virallinen filosofia on naturalismi. Akatemia on tukenut viimeaikaisissa rahoituspäätöksissään nimenomaan luonnontieteellisesti motivoitunutta tutkimusta. Sen erityisessä suosiossa ovat biotieteet. Tieteenalojen keskinäiset rahoitussuhteet ovat tätä nykyä sellaiset, että biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta saa peräti 25 % kokonaissummasta, terveyden tutkimuksen toimikunta 17 %, luonnontieteiden ja tekniikan toimikunta 33 % ja kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta 24 %. Kun kaksi ensin mainittua toimikuntaa koostuvat lähes yksinomaan biotieteistä, kun suuri osa tekniikastakin on nykyään biotekniikkaa ja kun myös yhteiskuntatieteissä rahoitetaan lähinnä naturalistisesti motivoitunutta tutkimusta (esimerkiksi kognitiotiedettä ja bioetiikkaa), biotieteet ahmaisevat koko budjetista vähintään puolet, jopa 70 prosenttia.

Suomen Akatemian erityisessä suosiossa ovat aivotutkimus, geenitekniologia ja neurotieteet. Olen useissa aiemmissa kirjoituksissani todistellut, millä tavalla ne hyödyntävät kartesiolaista ideologiaa ja tietokäsitystä ja ovat naiivin naturalistisen ihmiskuvan leimaamia. Myös kollegani Jyri Puhakainen osoitti vuonna 1998 julkaisemassaan kirjassa *Persoonan kieltäjät – Ihmisen vapaus ja vastuu aivotutkimuksen ja lääketieteen puristuksessa*, kuinka juuri edellä mainitut muotiparadigmat ovat toistaneet 1950-luvun empirististä ja positivistista ihmiskuvaa ja olleet myös laajemman taloudellisen puliveivauksen lähde. Esimerkiksi Urpo Rinteen ja Paavo Riekkisten tapaukset kertoivat omaa kieltään tästä.

Filosofian piirissä Suomen Akatemia on tukenut viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana vain niitä tutkimushankkeita, jotka edustavat analyyttistä systeemifilosofiaa. Projektien nimet ja hankkeiden vetäjät ovat seuraavat: ”Substanssi, ykseys ja minä Leibnizilla ja Kantilla” (Olli Koistinen), ”Multimodaalilogiikat, mahdolliset maailmat ja virtuaalisuus” (Ilpo Halonen), ”Logiikka ja peliteoria” (Ahti ”isänsä poika” Pietarinen), ”Analyyttisen ja fenomenologisen perinteen filosofiakäsitykset” (Leila Haaparanta), ”Wienin piiri sisältäpäin nähtynä” (Juha Manninen), ”Käytän-

nöllinen järki ja moraalinen motivaatio” (Timo Airaksinen), ”Filosofisen tiedon luonne” (Leila Haaparanta), ”Naturalismin rajat” (Sami Pihlström, tietysti), ”Philosophical problems of precedents” (Seppo Sajama), ”Wittgensteinin filosofiakäsitys ja filosofinen metodi” (Oskari Kuusela) ja luonnollisesti: ”Game-theoretical semantics and its applications” (Jaakko Hintikka). Tässä ovat kaikki marraskuusta 2001 kevääseen 2003. Lisäksi estetiikan ja uskontotieteen piirissä on tuettu aiheita ”Estetiikka, liike ja muutos – pragmatistisia lähestymisiä kulttuuriympäristöihin” (Ossi Naukkarinen) ja ”Emootiot osana kognitiivista uskonnonfilosofiaa” (Ilkka Pyysiäinen). Tunneiden ja järjen kartesiolaista kuilua lapioi umpeen Mikko Salmela, jolle myönnettiin tutkijatohtorin paikka vuonna 2004. Terhi Pursiaiselle puolestaan on myönnetty rahoitusta 1800-luvun suomalaisen filosofian tutkimista varten. Se näyttääkin olevan jo tarpeeksi epäajankohtaista ja siten myös turvallisesti hallinnassa, aivan kuten Petter Korkmaninkin tutkimusaihe, joka koskee 1700-luvun liberalismia.

Sen sijaan eksistenssifilosofioista ja hermeneuttisesta tieteenfilosofiasta ei puhuta Suomen Akatemian rahoituspäätöksissä koskaan mitään, ja fenomenologia on viime aikoina lausuttu vain yhdessä tutkimusaiheessa, jossa sitä verrataan analyyttiseen filosofiaan. Samalla yritetään normittaa, minkälaista filosofia saa olla, kun vertailujen tekijäksi on valittu nimenomaan analyyttistä filosofiaa edustava tutkija. ”Emootioilla” ja ”kognitioilla” operoiminen puolestaan kertoo analyyttisen systeemifilosofian mielmuna-ongelmasta aivan kuten myös keskittyminen kaivelemaan Kantin ja Leibnizin napaa. ”Transsendentaalifilosofian naturalisoimisesta” innostuneen tutkijan surkukupaisa ”naturalismin rajojen” tarkastelu puolestaan tapahtuu naturalismiin sitoutuen – ei tulkitsevasti ulkoa päin, jolloin olisi mahdollista jopa ymmärtää, mistä itse ilmiössä on kysymys. Pohjat laput silmillä kulkemisessa vetää kuitenkin Wienin piiriä ”sisältäpäin” tarkasteleva tutkimusprojekti (he tekevät sen 2000-luvulla!) Akatemian rahoituskäytäntö vastaa täsmälleen sitä tapaa, jolla angloamerikkalainen asiantuntija lukee hakemusten suunnitelmapapereita (repliikki romaanistani *Kuka halusi murhata filosofin?*, s. 92):

Realismia, pragmatismia ja empirismia. – Näyttää lupaavalta. – Materialismia, positivismia, fysikalismia ja analyyttistä kielifilosofiaa. Liberalismia, utilitarismia, naturalismia ja behaviorismia, mutta ei sanaakaan eksistentialismista, hermeneutiikasta eikä fenomenologiasta. Täyden kymppin arvoinen paperi!

Suomen Akatemian tukemia hankkeita yhdistää se, että ne ovat a) pelkkään historiaan keskittyviä ja siinä mielessä ”objektiivista tietoa” tuottamaan pyrkiviä hankkeita. Tai sitten ne ovat b) filosofiseen valtakulttuurin eli pragmatismiin identifioituvia projekteja, c) edustavat feminismia tai d) ovat tuota analyyttistä systeemifilosofiaa.

Keskeinen ongelma on, että tuettava tutkimus on ainoastaan referoivaa, historian paradigmoihin tai auktoriteetteihin tukeutuvaa rämpimistä kirjastojen homeisissa kellareissa. Tätä tieteenihannetta systeemifilosofit

kutsuvat ”tutkimukselliseksi”. Tosiasiassa se ei todista muusta kuin filosofin surkastamisesta filosofian tutkijaksi eli epäitsenäiseksi ja epäoma-peräiseksi hahmoksi, jolla ei ole eikä saakaan olla mitään järkevää, tähän aikaan iskevää ja asioiden ytimeen osuvaa sanottavaa.

Eräs toinen silmiin pistävä ongelma akatemian omassa ”avoimuudessa” ja tavassa ”tiedottaa” puolueellisista päätöksistään on se, että tieteen julkisuusperiaate toteutuu pelkästään puoliksi. Akatemia näet kertoo ”avoimesti” vain sen, *kenelle rahoitusta myönnettiin*, mutta ei sitä, *kenet se keh-tasi jättää ilman*. Myöntöpäätöksetkin akatemia kertoo julkisesti vain siksi, että julkisuuden kautta toteutuisi kontrolli. Sen sijaan rahoitusta vaille jätettyjen henkilöiden ja tutkimusaiheiden listaaminen julkisesti paljastaisi nopeasti, että meidän joukossamme on todellisia kulttuurielämämme huippuja, joiden likvidoimisen akatemia haluaisi pitää omana tietonaan.

Suomi on sitoutunut Geneven yleissopimuksella kidutuksen kieltäviin kansainvälisiin normeihin. Niiden alaan luetaan myös henkinen kiduttaminen. Akateeminen tutkija elää nyt Aleksandr Solzhenitsynin kuvailemassa vankileirien saaristossa, jossa hän on täysin rahoittajansa armoilla. Parakkikylän keskellä pyörivä tasavirtageneraattori syöttää vakiovoltteja verkkoon, ja sähkötuolissa istuva yksin tietää, miksi Jekaterinburgin ilta-ruskossa katulamput hetkellisesti himmenevät. Tästä inkvisitiosta pitää tehdä mahdollisimman nopeasti loppu.

3. FEMINISMI TIEDEPOLITIIKAN IDEOLOGIANA

Suomen Akatemia pitää ylimpinä toiminta-arvoinaan sukupuolten välistä tasa-arvoa, kansainvälisyyttä, yleiseurooppalaisuutta ja siihen liittyvää monikulttuurisuuden ideologiaa. Niistä akatemiassa kiistanalaisimmaksi ovat muodostuneet sukupuolella politikoiminen ja feminismi. Tutkimusresursseista kamppaileminen on muuttunut niin kovaksi kilpailuksi, että yliopistolaitoksessa vedotaan nykyisin myös sukupuoliargumenttiin taloudellisten etujen saavuttamiseksi. Suomen Akatemia on ilmoittanut suorastaan *suosivansa* naissukupuolta määrärahojen jakamisessa. Samalla se vaikenee muista erilaistumisperiaatteista. Sukupuoliargumenttia ei pitäisiäkään asettaa sisältöargumenttien edelle. Tiedeyhteisön harjoittama sukupuoliolla politikoiminen merkitsee usein samaa kuin lause ”kaikki peliin epä-älyllisyyden ja irrationalismin puolesta!”

Esimerkkinä akatemian toteuttamasta tasa-arvopolitiikasta on sen sitoutuminen Euroopan unionin ”Tiede- ja yhteiskunta” -ohjelmassa alleviivattuun naisten tutkijanuran edistämiseen. 24.4.2004 antamassaan tiedotteessa Akatemia ilmoittaa kannakseen, että ”Naisten asemaa vahvistetaan eurooppalaisessa tutkimuksessa”. Tosiasiassa naisten suosiminen on edennyt yliopistolaitoksessa jo niin pitkälle, että feministien on pääteltävä pyrkivän pikemminkin ylivaltaan kuin tasa-arvoon. Esimerkiksi kansleri Kari Raivio kysyi jokin aika sitten *Yliopisto*-lehden pääkirjoituksessaan (16/2002) ”muuttuuko yliopisto tyttökouluksi”, kun naisopiskelijoiden määrä on lähes kaikissa tiedekunnissa miesten osuutta suurempi. Tämä on näkynyt myös opiskelijavalinnoissa. Ennätyksen teki Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta vuonna 1993, jolloin 85,1 % valituista oli naisia. Raivio toisti huolensa syksyllä 2003 todeten, että pojilla olisi loistavat valmiudet yliopisto-opintoihin, mutta he eivät älyä opiskella lukioikäisinä ollessaan puberteetissa. Kyse ei liene kuitenkaan mistään miesten *drop out* -ilmiöstä. Professori Martti A. Siimes puolestaan lausui pari vuotta sitten lääkäripäivillä, että koko koulu- ja opetus-järjestelmämme suosii naisellisia työ- ja oppimistapoja. Hänen mielestään asia tulisi nostaa pöydälle tarkempaa tarkastelua varten.

Miesten huono asema seurannee siitä, että yhteiskuntamme arvottaa tytöille määritellyt ominaisuudet (kuten ahkeruuden ja nöyryyden) myönteisesti ja pojille tyypitellyt ominaisuudet (kuten kovaäänisyyden ja reippauden) kielteisesti. Feministinen tasa-arvon toivotus on muuttunut käänteiseksi syrjinnäksi, kun lukioidenkin oppilaista noin 60 prosenttia on naisia. Myös opettajankoulutuksen mieskiintiöt poistettiin vaivihkaa. Naisten suosiminen on siis alkanut merkitä automaattisesti sitä, että tieteessä ei voi eikä saa menestyä sellainen henkilö, jolla on korkea testosteronitaso.

Käänteinen syrjintä näkyy nyt tasa-arvon ihanteiden kääntymisessä itseään vastaan. Tasa-arvoon tähtääminen on ristiriitaista aivan kuten monikulttuurisuuden ideologiakin, sillä niiden mukaan ihmistä ei arvioida hänen *yksilöllisten suoritustensa* mukaan vaan sen mukaan, mihin

ryhmään hän kuuluu. Tässä mielessä feminismi ja monikulttuurismi ovat vain rotuajattelun poliittisesti korrekteja jatkeita meidän aikanamme.

Tasa-arvo toteutuu, kun sisällölliset argumentit painavat ja henkilökohtaiset tekijät kuten sukupuoli tai ihon väri eivät vaikuta. Valitettavasti Suomen Akatemia hyväksyy tasa-arvoa tuottavaksi periaatteeksi vain sukupuoliargumentin. Se ei ole ollut huolissaan esimerkiksi homoihin tai muihin vähemmistöihin kohdistuvasta syrjinnästä – puhumattakaan etnisten ryhmien taustalla vaikuttavien *arvo-*, *merkitys-* ja *symbolimaailmojen* eroista. Ne ovat usein ulkoisia ominaispiirteitä ratkaisevampia. Juuri ne johtavat ideologisiin erimielisyyksiin ja toisinajattelijoiden tiedepoliittiseen karkottamiseen. Tuloksena Suomen Akatemian linjauksista onkin ollut hierarkkinen tasa-arvokäsitys, jonka mukaan yhdet ovat tasa-arvoisempia kuin toiset. Tällainen ajattelu edellyttää kannattajiltaan tottelevaisuutta auktoriteeteille, sillä se vaatii ihmisiä identifioitumaan heidän etujärjestöinä pidettyjen kuppikuntien ja lahkojen, kuten postmodernistien tai feministien, mielipiteisiin. Ryhmittymisestä puolestaan muodostuu normi, kun ihmistä arvioidaan vain hänen oletetun viiteryhmänsä perusteella. Sen enempää naiset kuin miehetkään eivät voi siis kukoistaa omana itsenään, vaan heitä arvioidaan kuten lapsia hiekkalaatikolla: ryhmänsä jäsenenä.

3.1. Suosimisesta

Feministinen ajattelu on tuottanut yhteiskuntaan myös tiettyjä parannuksia. Suomen Akatemiassa sisältökysymykset on kuitenkin alistettu sukupuolella politikoisuudelle. Valtiolliseen valtaan sitoutuneena se jakaa tuolinsa naisten ja miesten kesken tasan, kuten maan hallituskin, vaikka tasajakoon ei olisi sisällöllisiä perusteita. Tällainen määrällinen lähestymisperuste on omiaan himmentämään esimerkiksi sitä tärkeämpää kysymystä, millä tavoin koko yhteiskuntamme arvo-, merkitys- ja symboliuniversumit ovat heteroseksuaalisen vallankäytön läpäisemiä ja perhearvoja suosivia.

Suomen Akatemia on kirjannut tasa-arvosuunnitelmaansa ”naisten suosimisen ja tieteellisen uran edistämisen”. Tämä tuskin on enää edes tasa-arvolainsäädännön mukaista. Suosiminen kun ei voi tuottaa sen enempää juridista kuin moraalistakaan legitimitettä. Periaate saattaa olla jopa lain vastainen. Se tuottaa epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia, kun henkilön ominaispiirteisiin liittyvillä syillä ohitetaan sisältöargumentteja.

Myös feministien itsensä kannattaisi pohtia politiikkansa järkevyyttä. Suuri osa feministisesta liikkeestä on kyseenalaistanut kaksiarvoisen sukupuolieron teorioissaan. Niiden mukaan sukupuoli ei ole nykyisenä aikana lainkaan merkityksellinen kategoria. Toisaalta samat feministit vetoavat sukupuolieroon aina, kun he pyrkivät edistämään poliittisia päämääriään.

Jo sukupuolieron kiistäminen sinänsä sotii järkeä ja ilmeisyyttä vastaan, mutta feministien pyrkimykset joutuvat outoon valoon erityisesti

heidän ajattelutapojensa epäjohdonmukaisuuden vuoksi. Varsinkin eräät postmodernistiset ajattelijat ovat tuottaneet tutkimustuloksia, jotka ovat ristiriidassa käytännön havaintojen kanssa. Kiistämällä sukupuolieron kaksiarvoisuus on luotu vaikutelma tutkimusten suuresta informaatioarvosta, mutta samalla on kyseenalaistettu tutkimusten uskottavuus. Kyse on ollut enemmänkin tutkimusmäärärahojen kalastelusta kuin mistään tieteestä tai filosofiasta. Sukupuolieron taikurimainen kadottaminen onkin ollut kieltämättä sokaiseva tutkimustulos.

Pragmaattiselta kannalta feministien on epäviisasta edistää etujaan vaatimalla erityiskohtelua. Kerjäläisyys vahvistaa omaa alisteisuutta ja oikeuksien luovuttajien valtaa. Pahinta on, että feministinen politikointi on tuottanut tuloksen, jonka mukaisesti naiset ovat omaan naiseuteensa viitaten syrjineet miehiä ja onnistuneet karkottamaan meidät muutamilta tieteenaloilta kokonaan. Samalla myös niin sanottu naistutkimus on ollut miessukupuolta loukkaavaa ja patologisoivaa. Politikointinsa tuloksena feministit ovat onnistuneet syöttämään tiedeyhteisölle valeen, että rahoituspäätöksiä pitää perustella hakijan naiseudella.

Mutta feministien ajatuksista on löytynyt myös tiettyä viisautta. Esimerkiksi radikaalifeministi Luce Irigaray on todennut teoksessaan *Spéculum – De l'autre femme* (1979) paikkaansa pitävästi, että miesten ja naisten tiede jakautuu kahtia juuri sukupuolierosta johtuvaa ymmärtämiskuilua seuraten. Merkitysten konstituutio noudattelee sukupuolten välistä rajalinjaa, ja esipredikatiiviseen kokemukseen nojautuva merkityksenteoria onkin ollut pohjana aina silloin, kun on onnistuttu pohtimaan tieteiden patriarkaalista ja heteroseksististä historiaa. Tämä todistaa vain sen, miksi mies ja nainen eivät yhteen sovi, ja miksi myös tieteiden piirissä vallitsee sukupuolten sota.

3.2. Feminismin kritiikkiä, *s'il vous plaît!*

Tiedeyhteisössä on vaikea esittää feminismin kritiikkiä joutumatta lynkaetuksi. Sen sijaan monet feministit muistavat ohjata meitä miestutkijoita ja tutkijamiehiä mainitsemaan, että aina kun tutkimusta tehdään, sen on oltava niin sanottua kriittistä miestutkimusta. Oletus on ollut ikään kuin kaikki tutkimus ei olisikaan kriittistä. ”Kriittisenä miestutkimuksena” feministit puolestaan ovat pitäneet pelkää miesten läimäyttelyä. Lihalleiman uhallakin voisi kokeilla, miten Suomen Akatemiassa suhtauduttaisiin tutkijaan, joka sanoo olevansa sovinisti – ihan vain vastapainoksi feminismille. Alkuperäismerkityksensä mukaisesti sana ”sovinismi” (*chauvinisme*) tarkoittaa pelkästään ”isänmaallisuutta”.

Suomeen on kansallisen tiedepolitiikan puitteissa perustettu useita naistutkimuksen professuureja mutta ei yhtään miestutkimuksen virkaa. Tutkimus pitäisikin organisoida uudestaan sukupuolijärjestelmien tutkimuksen muotoon. Yliopistoissamme toimii useita naistutkimuksen yksiköitä, joista

eräs on Helsingin yliopiston Kristiina-instituutti. Naistutkimuksen helmoihin on karkotettu myös seksuaalivähemmistötutkimus, vaikka feminismillä ja seksuaalivähemmistöillä ei ole välttämättä mitään tieteellistä eikä poliittisiin etuihinkaan liittyvää tekemistä keskenään. Tämä on tuottanut tiedettä äidin vallan varjossa.

Isolaatiota voi pitää merkinä ympäristön kielteisestä suhtautumisesta. Myös naistutkimuksen eristäminen tai eristyminen omalle saarelleen on ollut tavallaan kiero. Yksiköittämissä ollessa nykytrendi ehdotin jo teoksessani *Dialoginen filosofia* (2003), että vastapainoksi yliopistoon perustettaisiin mies- ja seksuaalivähemmistötutkimukseen keskittyvä Tom of Finland -instituutti ja tarjosin työpanokseni sen käytettäväksi. Eräät postmodernistit kaappasivat sittemmin ideani ja perustivat yliopiston sisälle ”Pornoakatemiaksi” nimeämänsä organisaation, jolle luonnollisesti myönnettiin Suomen Akatemian rahoitusta – olivathan sen tutkijat sukupuoli-eron kiistäviä postmodernisteja, *queer*-tutkijoita ja sikäli ”luotettavia feministejä”.

J. K. Paasikivi totesi aikoinaan pelkäävänsä ihmisiä, jotka ovat yhtä aikaa aktiivisia ja tyhmiä. Mersu-mies puolestaan pelkää Perkelettä, juristia ja pankinjohtajaa. Virkamies pelkää vain virkansa menettämistä ja miestutkija pahoja akkoja. Minä puolestani en pelkää mitään, sillä hyväksyn vain sellaisen näkökannan, jossa on järkeä. Ikävintä feministien rynnäköimisessä on siihen sisältyvä valtapolitiikan nostaminen älyllisyyden ja järjen käytön yläpuolelle. Feministit ja *queer*-ideologit ovatkin pyrkinet järjestäytymään tieteellistä verkostoa muistuttavaksi puolueeksi. Sen toiminta on läpikotaisin kollektiivista ja epäyksilöllistä, ja siten sen päämäärät sopivat mainiosti myös Suomen Akatemian rahoitusperiaatteiden tuettaviksi. Olen esimerkiksi itse ollut tiedonhankintatarkoituksessa erään *queer*-ideologisen sähköpostituslistan jäsen, ja *queer*-intoilijoiden taholta postilaatikko on täyttynyt toistuvasti yhteisviesteistä, joissa he ovat muun muassa pohtineet, kuinka he voisivat ”ujuttaa” (sanavalinta on erään tamperelaisen *queer*-tutkijan) Suomen Akatemiaan *queer*-teoreettisen hankkeen.

Tässä yhteydessä on syytä alleviivata, että en vastusta missään tapauksessa seksuaalivähemmistötutkimusta, kutsuttakoonpa sitä millä nimellä tahansa; olenhan itsekin seksuaalivähemmistön jäsen. Mutta vastustan sitä epä-älyllisyyttä, jonka mukaisesti *queer*-teoretikot ja feministit ovat harjoittaneet politikointiaan esimerkiksi sukupuoli-eron kiistämisen varjolla. Tosiasiassa feministit ja *queer*-ideologian omaksuneet postmodernistit eivät poikkeakaan mitenkään 1970-luvun marxisteista ja kommunisteista, jotka löivät päänsä yhteen hautoakseen, miten he voisivat käyttää manipulaatiota ja joukkovoimaa omien tiedepoliittisten tendenssiensä läpi jyräämiseen ja rahoituksen saamiseen omille tylsille ja latteille hankkeilleen. He toimivat niin kuin pienet terroristit tai todelliset soppakanat, jotka saavat puurot ja vellit sekoamaan omilla kattiloissaan. Ja Suomen Akatemia veisaa heille kriitikittömästi hoosiannaa, jotta nämä tahot voisivat jatkaa poliittista toimintaansa yliopistossa kaikkien järkevien ja kriittisten

tieteenharjoittajien vahingoksi – ja yleensä myös meidän kustannuksellamme.

3.3. Edeltävä hakemukseni – Tapaus 2

Esimerkkinä siitä, millä tavoin Suomen Akatemia tukee vain feministisesti motivoitunutta sukupuolijärjestelmien tutkimista, voin mainita erään oman hakemukseni kohtelun akatemian toimikunnassa. Anoin vuonna 2001 Suomen Akatemialta projektirahoitusta tutkimussuunnitelmallani *Representations of homosexuality in present-day Finland*. Hanke oli suunniteltu kolmen tutkijan palkkaamista varten. Projektille ei myönnetty lanttiakaan rahaa ilmeisesti siksi, että kaikki sen tutkijat olivat miehiä. Sen sijaan Leena-Maija Rossi -nimiselle tutkijanaiselle myönnettiin rahoitus kahdeksi vuodeksi samansisältöistä hanketta varten. Myös toinen oman hankkeeni tutkijoista sai myöhemmin tutkijatohtorirahoituksen kolmeksi vuodeksi *queer*-teoreettista toimintaansa varten.

Kansainvälisessä arvioinnissa muuan unkarilainen heteromies oli moittinut laatimaani hakemusta siitä, että tekstissäni ”asiasisällöt ovat alistettuina eleganssin tavoittelulle”. Tästä maininnasta olen edelleen ylpeä. Tosiasiassa tutkimussuunnitelmani oli erittäin selkeä ja toteuttamiskelpoinen toisin kuin niiden postmodernien retorikkojen suunnitelmat, joissa sorruttiin tahattomaan tai tahalliseen kukkaiskieleen ja tarpeettomaan asioiden verhoiluun. ”Hyvän” seksuaalisuutta käsittelevän tutkimussuunnitelman tunnistaa akatemiassa vallitsevan käytännön mukaan nyt siitä, ettei siinä ei mainita kertaakaan sanoja ”homo”, ”hetero” eikä ”seksi”. Akatemian noudattaman sukupuoliasiaideologian mukaan myös seksuaalisuutta käsittelevän tutkimuksen tulee olla yhtä mitäänsanomatonta kuin sen omien hallintokäytäntöjen. Käsitteykseni akatemian puolueellisuudesta olen kirjannut muun muassa teokseeni *Dialoginen filosofia* ja siinä viitattuihin artikkeleihin. Akatemian tuella tuotetut tutkimukset olen arvostellut *Niin & Näin* -lehden numerossa 4/2004 julkaisemassani artikkelissa. Palvoessaan postmodernia feminismiä Suomen Akatemia polkee miesten kulkusia.

3.4. Hullunkuriset perheet ja hierarkkinen tasa-arvohelvetti

Suomen Akatemia ratsastaa myös perhearvoilla. Tiedepoliittisissa linjauksissaan se on valinnut tendenssiksi ”tieteellisen uran ja perhe-elämän yhteensovittamisen” ja kutsuu periaatettaan ”strategiaksi”. Ay-retoriikasta tuttu muotoilu herättää kysymyksen, eivätkö perhe ja tieteellinen ura sovikaan olemuksellisesti yhteen? Pitääkö perheiden kurjuus kostaa niille,

joilla perhettä ei ole? Onko oikein, että tutkimusmäärärahoja siirrellään tarveharkinnan mukaisesti vain tieteen ulkoisien elämäntavan ongelmien vuoksi? On ymmärrettävää, että nuori perhe haluaa auton, omakotitalon, viran ja hautakiven. Yleensä se saakin ne, mistä muistuttaa erään entisen professorin toteamus minulle eräässä toisessa yliopistossa: ”Minä annoin ne rahat sittenkin tuolle Mikalle, kun hänellä on tuota perhettä” – ikään kuin olisi ollut minun syytäni, että Mikalla oli perhettä. Tieteen ongelmana on, että ihmiset eivät omistaudu tieteelle vaan asettavat käytännölliset päämäärät etusijalle elämänsä arvojärjestyksessä. Asenne ei voi tuottaa muuta kuin puolivillaista filosofiaa. Kenties myös edellä esitettyihin kysymyksiin on vastattu jo akatemian omassa toimintatavassa, ja kaikki ovat tyytyväisiä kuin korvan takaa rapsutettu kissa.

Suomen Akatemian omaksuma tasa-arvokäsitys on hierarkkinen. Sen mukaan naisten tasa-arvoisuus on kaikkien muiden ryhmien tasa-arvoisuutta tärkeämpää. Tosiasiassa hierarkkinen ja valikoiva tasa-arvokäsitys on syrjinnän yksi muoto. Esimerkin hierarkkisesta tasa-arvokäsityksestä saattoi löytää Hitlerin Saksasta. Ensimmäisinä keskitysleireille vietiin poliittiset vastustajat, jotka oli jo alun perin leimattu ”valtion vihollisiksi”. Toiseksi napattiin homot, jotka oli suhteellisen helppo ottaa kiinni. Vasta viimeiseksi juniin lastattiin juutalaiset ja mustalaiset, jotka olivat levittäytyneet laajoille alueille pitkin maata.

Mutta myös natsivaltaa purkaneiden valtioiden tasa-arvokäsitys oli hierarkkinen. Ensiksi vapautettiin poliittiset vangit, sitten etniset vähemmistöt ja vasta viimeiseksi homot, joista osa suljettiin laitoksiin vielä kymmeniksi vuosiksi ja joiden asemaa massamurhien uhreina ei ole vielä tunnustettu. Suomen Akatemian periaatteista on Gestapon tehokkuuteen vielä matkaa, mutta ajatus sen sijaan on yhteinen. Tässä kirjoituksessani en syytäkään hierarkkisen tasa-arvokäsityksen toteuttamisesta ensisijaisesti Suomen Akatemiaa vaan valtionpolitiikan sekaantumista akatemian toimintaan. Tiedepolitiikkaa syntyy juuri silloin, kun tieteeseen yhdistetään politiikkaa.

3.5. Tasa-arvopolitiikkaa käytännössä – Tapaus 3

Entä miten tasa-arvo toteutuu Suomen Akatemiassa? Kaiken siihen uhra-
tun huomion perusteella sen voisi toivoa toteutuvan hyvin. Toimiessani Taideteollisessa korkeakoulussa eräs nimeltä mainitsematon professori pyysi minut vuonna 2000 tutkimusprojektiinsa (51104), jota varten hän anoi määrärahaa Suomen Akatemialta. Projekti liittyi Suomen Akatemian vuosiksi 2001–2003 perustamaan tutkimusohjelmaan nimeltä ”Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa”. En voi mainita tässä yhteydessä naispuolisen projektin johtajan enkä muidenkaan henkilöiden nimiä, jotta kukaan ei voisi haastaa minua oikeuteen. Tosiasiassa projektin johtaja itse syylistyi vakavaan tutkimusetiikkaa loukkaavaan rikko-

mukseen. Oikeuteen haastamisen pelossa joudun siis edelleen ”suojelemaan” syyllistä, mikä vaikeuttaa totuuden kertomista.

Projekti sai akatemian rahoittamien hankkeiden tapaan vain osarahoitusta. Tutkimusmäärärahaa ei siis myönnetty anotun suuruisena, vaan myönnetty määräraha riitti kattamaan kolmivuotisesta projektista kunkin tutkijan palkkauksen yhden vuoden ajaksi. Määrärahojen jakamisen tutkijoiden kesken akademia jätti tapansa mukaan projektin vastuullisen johtajan tehtäväksi. Minun ja projektin johtajan välille oli päässyt syntymään erimielisyyttä jo projektia suunniteltaessa siitä, mikä asema seksuaalivähemmistöjen tutkimiselle tulisi antaa syrjäytymistä, eriarvoisuutta ja etnisiä suhteita tarkasteltaessa. Projektin johtajan ilmoituksen mukaan hän ei aikonut ”ottaa homoseksuaalisuutta tähän”. Kun projektin johtajalle kävi ilmi, etten olekaan tavallinen heteroseksuaali vaan homoseksuaalinen tutkija, joka haluaa pitää kiinni myös seksuaalivähemmistönäkökulman sisällyttämisestä projektiin, johtaja käytti tiedepoliittista valtaansa ja katkaisi tutkimusmäärärahaosuuteni puoleen vuoteen. Samalla hän siirsi minulta vähennetyn osuuden heteroseksuaalisen naiskollegani hyväksi, niin että hänen osuudekseen tuli peräti 19 kuukautta. Minun tultuani savustettua projektista pois projektiin ei sisältynyt enää yhtään miespuolista tutkijaa, vaan kaikki projektin kymmenkunta tutkijaa johtaja itse mukaan lukien olivat naisia. Näin tasa-arvo toimii.

Laadin asiasta kirjallisen kantelun sekä tutkimuspaikalle Taide- teolliselle korkeakoululle että rahoittajalle Suomen Akatemialle. Kirjoitin asiasta myös kriittiset kirjoitukset *Z*-lehteen (3/2002), *Acatiimi*-lehteen (3/2002) ja *Sosiologia*-lehteen (3/2002). Pariin otteeseen kirjoitin myös *Yliopisto*-lehteen (5/2002 ja 8/2002). Kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan puheenjohtaja Arto Mustajoki ja sihteeri Liisa Savunen vaivautuivatkin vastaamaan minulle *Yliopisto*-lehdessä (7/2002). Heidän mielestään asiat olivat hyvin, eikä akatemian toiminnassa esiintynyt mitään ongelmia. Myös akatemialle osoittamani kantelu pyrittiin painamaan villaisella. Asia tutkittiin sisäisenä, syyllistä ei rangaistu eikä määrärahojen jakosuhteita oikaistu. Akatemian lakimies (joka on nainen) vetosi siihen, että rahojen jakaminen oli delegoitu projektin johtajalle, eikä akademia muka voi puuttua projektin toimintaan edes selvässä väärinkäytöstilanteessa. Myös asian ratkaisu akatemian hallintoelimissä viipyi. Kahta päivää ennen asian rikosilmoituskelpoisuuden vanhenemista sain akatemialta kirjeen, joka ei ollut päätös. Se ei ollut myöskään mikään muu virallinen asiakirja. Ahdistuneensävyyisen kirjeen kirjoittaja oli kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimuksen pääsihteeri Liisa Savunen. Hän kertasi paperissa tasa-arvokäytäntöjä koskevien säädösten tilan ja totesi, että vain sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän eliminoiminen on akatemian kannalta relevanttia. Muilla perusteilla saa siis syrjiä.

Kaiken tämän tapahtuessa kyseisen ”Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa” -ohjelman johtaja, sosiologi Vesa Puuronen, katseli asioita piittaamattomasti sivusta, ja olipa hän ohjelmatoimikunnan kanssa valinnut osahankkeetkin niin, ettei syrjäytymisaiheiden joukkoon

huolittu yhtään seksuaalivähemmistöihin liittyvää syrjintää käsittelevää hanketta. Monikultturismia (jota tarkastellaan kriittisesti jatkossa) näyttävätkin kannattavan vain sellaiset tahot, joille on siihen sitoutumisesta taloudellista hyötyä esimerkiksi oman toimeentulon tai ansionhankinnan muodossa, kuten hyvin palkatulle Puuroselle.

Prosessin aikana jouduin turvautumaan jopa SETA ry:n lakimieheen saadakseni minuun kohdistetut aiheettomat tutkimustuen takaisinperintävaatimukset torjuttua. Kirjallisessa selityksessään Taideteolliselle korkeakoululle 8.4.2002 projektin johtaja oli esittänyt minulle maksettuja palkkoja takaisinperittäväksi. Tosiasiassa hän itse oli minulle puolen vuoden palkat velkaa. Olin kuluneiden kahden vuoden aikana tehnyt omalla kustannuksellani tutkimustyöni loppuun ja kirjoittanut yli kolmesataasivuisen käsikirjoituksen. Kieltäydyin luovuttamasta sitä koululle, mikäli palkkoja ei maksettaisi ja rahoituksen epäsuhtaa korjattaisi. Perusteenani oli muun muassa se, että olin ollut pakotettu vastaamaan tutkimukseni rahoittamisesta 80-prosenttisesti itse. Kokonaisuudesta ei ollut myöskään erotettavissa yhtään erillistä osaa tutkimusprojektia varten. Teos julkaistiin vuonna 2003, ja sen kirjoittamisesta koitui minulle yhteensä 60 000 euron ansionmenetykset menetettyinä palkkoina. Ja sen aikana minulta yritettiin periä jopa maksettuja palkkoja takaisin! Tämä merkitsee, että projektin johtajan suhtautuminen ei ollut enää ainoastaan rasistista vaan suorastaan fasistista. Yrittäessään painostaa minua palkkojen takaisinperintävaatimuksella hän tuntui ajattelevan, että ”hyökkäys on paras puolustus”. Tosiasiassa hänen tapansa toimia oli täysin perusteeton, eikä sen enempää akatemia kuin Taideteollinen korkeakoulukaan ryhtynyt minuun kohdistettujen takaisinperintävaatimusten osalta mihinkään toimenpiteisiin. Minua vastaan suunnatusta vyörytyksestä oli suunnatonta haittaa omille toimintaedellytyksilleni. Kukaan ei korvannut eikä hyvittänyt minulle tuotettua vahinkoa mitenkään. Olenkin nyt ilmoittanut etukäteen akatemialle, Taideteolliselle korkeakoululle ja lisäksi Helsingin yliopiston rehtorille, että epäoikeudenmukaisuuksien esiintyessä jatkossa en tyydy enää ”sisäisiin selvityksiin”, vaan teen rikosilmoituksen suoraan poliisille rikostutkintaa ja syytteesenpanoa varten.

3.6. Tieteen tehtävä?

Sarkastista tasa-arvoa koskevassa sodassa on, että yliopistolaitoksen koko olemus ja tehtävä ovat epätasa-arvoa tuottavia. Jo siksi olisi valheellista sanoa, että ihmiset ovat tasa-arvoisia. Tasa-arvon ihanteen tulee luonnollisesti koskea vain ihmisarvoa, joka on luovuttamaton. Mutta ihmisten välillä on myös kohtalokkaita arvoeroja: olemme esimerkiksi eri tavoin taitavia ja rakastettavia – ja eri ihmisille. Valitettavasti olemme myös eri tavoin arvokkaita työelämässä. Pragmatistisen filosofian näkökulmasta olemme eri tavoin ”hyödyllisiä ja käyttökelpoisia”. Myös tieteen olemus on valikoiva.

”Tasa-arvoinen” ja ”moniarvoinen” tarkoittavatkin yleensä samaa kuin ”sisäisesti ristiriitainen”. Tärkeää on kuitenkin se, ettei kenenkään oikeuksia kiistettäisi naturalistisella käsityksellä, jonka mukaan kilpailu ja mielihalu ovat osa kaikkea elämää.

Myös akatemian tasa-arvo-ohjelma toimii omalla tavallaan tehokkaasti: tappamalla toisinajattelijat rahattomuuteen tiedepoliittinen syrjäytyminen vähenee! Lisäksi sukupuolella politikoiminen menettää nopeasti uskottavuutensa, ja feministien harjoittama yksipuolinen etujen edistäminen paljastuu kuplaksi, joka toivottavasti pian puhkeaa. Tiedeyhteisön pitäisi ajatella tarkemmin, mitä tapahtuu, kun tasa-arvotendenssi saa telaketjut alleen ja monikulttuurisuuden hokeminen muuttuu kaikkia ilahduttavaksi monokulttuurisuudeksi.

3.7. Instrumentista inkvisitioon: täysiä tuloksia vähällä valuutalla

Keskeinen ongelma puolueellisuuden takana on se, että Suomen Akatemia tukee projekteja vain osarahoituksella, mikä johtaa projekteissa toimivat tutkijat ja niiden johtajat mahdottomien yhtälöiden eteen. Heikkoluonteiset johtajat, joiden moraali on kehittymätön, jakavat tutkimusmäärärahat projektien sisällä oman mielivaltansa mukaan. Tuloksena on, että akatemia painostaa tutkijoita työskentelemään puolella palkalla tai jaksoittain tavalla, joka ohjaa tekemään työtä myös työttömyysaikoina, siis työttömyyskorvauksella. Tämä on jo sinänsä väärin, mutta erityisesti se tuottaa vahinkoa tutkijoille, kun heidän eläke-etunsa eivät kartu työttömyysaikoina. Tutkijat siis sidotaan tuottamaan täysiä tuloksia, mutta he itse eivät saa toiminnalleen asiaan kuuluvia resursseja tutkimuspaikalta. Tämä onkin taitavaa tiedepolitiikkaa, mutta filosofisesti katsoen tutkijoiden osaikapalkkauksesta pitäisi päästä eroon heti.

Myös tutkijakunnan oma elämä polkee akatemian aiheuttaman epävarmuustilanteen vuoksi paikoillaan. Kaikki kallisarvoinen jää akatemian projektitutkijoilta hankkimatta, kun mikään pankkikaan ei rahoita vailla vakituista työpaikkaa olevien ihmisten asuntolainahakemuksia. Suomen Akatemian rahoitusjärjestelmä ja siitä seuraava tutkijoiden kyykyttäminen muodostivat pätkätyöläisyyden esikuvan jo ennen kuin sitä tunnettiin muilla työmarkkinoilla.

Johtopäätöksenä epäoikeudenmukaisesta rahoituskohtelusta on, että tiede on Suomen Akatemialle halpaa. Humanistisilla aloilla, joilla täydentävää rahoitusta projekteille ei useinkaan ole muualta saatavissa, tutkijat ovat täysin rahoittajansa armoilla. Akatemia voi käyttää valtaansa miten tahtoo, eli täysin despoottimaisesti.

Projektitutkija on tieteen pyramidiorja. Hän työskentelee hiki hatussa aamusta iltaan osapäiväisenä tai määräaikaisena, vailla takeita työsuhteen jatkumisesta. Hänet ehdollistetaan työskentelemään henkisessä ahdingossa ja taloudellisessa ahdingossa. Jo pelkkiä rahoituspäätöksiä joutuu

odottelemaan vuodesta puoleentoista; siinä ajassa mikä tahansa yritys ehtisi mennä konkurssiin. Hyvitykseksi pienistä tuloista projektit tarjoavat suuria tulevaisuudensuunnitelmia, kun tutkijoita totutetaan hitaasti ja murunen kerrallaan keräämään sitä arvokasta sosiaalista pääomaa, joka on välttämätöntä, kun luodaan kontaktiverkkoa rahoituksesta päättäviin vanhempiin tieteenharjoittajiin.

Projektitutkimuksesta onkin institutionalisoitunut tieteellisten tutkimusten alennusmyynti. Hankkeiden johtajat voivat helposti karsia kriittisiä tutkijoita projektien sisällä, kun rahaa ei ole tarpeeksi ja jo tilanteen rakenne suosittaa karsimista. Puolueettoman tieteen puolustaja ei saisi olla kerjäläisyyden kahleissa. Tutkimushankkeiden rahoitus olisi saatava vanhemmalle pohjalle jo tutkimuseettisistä syistä. Projekteja olisi tuettava täysimääräisinä, ja hakemusten käsittelyä olisi nopeutettava. Tutkijoiden alipalkkaaminen olisi kiellettävä lailla.

Ironista on, että samassa vuoden 2001 marraskuussa järjestetyssä kokouksessa, jossa akatemian toimikunta hylkäsi oman hakemukseni *Representations of homosexuality on present-day Finland*, se myönsi lähes miljoonan markan määrärahan Jaakko Hintikan johtamalle projektille. Vähän sen jälkeen Jukka Hankamäki -niminen ”vapaa tutkija vastoin tahtoaan” kysyi *Yliopisto*-lehden numerossa 5/2002, että kun Suomen Akatemia on valinnut tiedepoliittiseksi linjakseen ”nuorten ja naisten tutkijanuran edistämisen”, niin onko Jaakko Hintikka nyt sellainen nuori nainen, jota akatemia tarkoittaa. Samassa yhteydessä totesin, että mielestäni 73-vuotias eläkeläinen ei tarvitsisi enää lanttiakaan lisää rahaa ja että mikäli edellä esitetty tukemiskäytäntö on akatemian itsensä mainostamaa kehittämistä, niin toivoa voi, että tiedehallinto toimisi tältä osin mahdollisimman tehottomasti.

Koska kritiikin kohteena oli Jaakko Hintikka, akatemian virkamiehet katsoivat olevansa velvoitettuja vastaamaan hänen puolestaan, ja niinpä yliopiston entinen vararehtori Arto Mustajoki ja toimikunnan sihteeri Liisa Savunen laativatkin minulle vastineen, jossa kaikki kiistettiin. Rehellistä kaksintaistelua vaatiin vastasin heille *Yliopisto*-lehdessä 8/2002 joutuneeni tiedepoliittisen rasismin uhriksi. Viittasin muun muassa siihen ikävään tosiasiaan, että taloudellista tutkimustukea ei allekirjoittaneelle ole koskaan suotu lantin lanttia. Opintoni suoritin ja tohtoriksi väittelin kokonaan omin varoin 1997. Sen jälkeen minut on pakotettu elättämään itseni ilman mitään tutkimusresursseja tilapäisten ja satunnaisten työllistämistukien varassa. Tunnen lähipiirissäni myös tapauksia, joissa pitkälle koulutetut tohtorit on pakotettu toimimaan siivoojina, vartijoina ja matonpesijoinä samalla kun kiltit tädit ovat kysyneet, eivätkö ne Teille sieltä yliopistosta mitään anna; he kun tietävät paljon huonompienkin saavan! Näin siis Suomen Akatemia ja yliopistot edistävät sitä moniarvoisuuden ihannetta, josta ne ovat niin kovin ylpeitä.

4. INTERNATSISMIN ONGELMA

Tasa-arvon hokemisen ohella toinen Suomen Akatemian suosima ihanne on kansainvälisyys. Kumpikaan periaate ei seuraa tieteiden eikä filosofian sisällöistä, vaan akatemia joutuu noudattamaan niitä tieteen ulkoisista syistä. Naisten suosimiseen johtaa tendenssinomainen sukupuoli-politiikka. Kansainvälisyyden ihanne puolestaan on kohotettu akatemian toiminta-arvoksi siksi, että kansainvälisyyteen tukeutumalla koetetaan löytää näennäisobjektiivisia kriteereitä kotimaisten kilpailutilanteiden ratkaisemiseen.

Akatemia pitää kilpailua sinänsä mitä suotavimpana asiointilana. Kilpailuttamalla köyhää tutkijakuntaa akatemia voi ”ostaa” tutkijakunnalta haluamansa tiedepolitiikan mukaisia tuloksia. Kilpailun sanotaan kohottavan tutkimuksen tasoa. Tosiasiassa kilpaileminen vääristää jo tutkimuksen lähtökohtia, aiheiden valintoja ja asenteita niin, että tuotetut haitat osoittautuvat etuja suuremmiksi.

4.1. Näennäisoikeuttamisen kilpaurheilumalli

Formaalinen logiikka edusti jo eräänlaista filosofian dekadenssitilaa. Esa Saarinen on kutsunut analyttistä systeemifilosofiaa ”hyödylliseksi aivovoimisteluksi”, mutta yksinomaiseksi kohotettuna se merkitsee pelkkää ajattelun rappiota. Turhautuneisuuden tunteitaan lievittääkseen analyttiset filosofit tekevät nyt omista frustraatiostaan itseironiaa. Merkinä siitä ovat Yhdysvalloissa järjestettävät filosofian maailmanmestaruuskilpailut. Niissä älypäätkilpailevat muun muassa siitä, kuka taitavimmin väänää toisen älypään argumentteja vastaan, kiistelee ja kinastelee kuin koulupoika äitinsä kanssa, ja kuka nopeimmin ratkaisee paradoksin tai sorvaa timanttisimman ajatuksen. ”Miten tulla minuutissa mystikoksi”-tyyppisissä kilpailuissa filosofeille tarjotaan ratkaistavaksi erilaisia tehtäviä, kuten ”keksi nopeasti napakka iskulause”, tai ratkaise seuraava paradoksi: ”Voiko kaikkivaltias Jumala luoda niin suuren kiven, ettei se jaksa sitä itse nostaa?” Tieteen ja filosofian pinnallistaminen tapahtuu tekemällä siitäkin urheilua.

Vastaavalla tavoin myös Suomen Akatemia tekee tutkimussuunnitelmien laatimisesta ”urheilua”. Suomen Akatemian suosima toimintafilosofia on naturalismi: syö tai tule syödyksi! Lyö lyötyä, kun siitä on hyötyä! Vain nopeimmat jäävät henkiin! Omat voitot todistavat ajattelun oikeellisuuden! Ja tarkoitus pyhittää keinot! Naturalistiseen asennoitumiseen liittyvät myös niiden ideologiset aateveljet: liberalismi ja utilitarismi. Tutkimussuunnitelmien laatimisesta on tullut taitavaa mainostusta ja lobbausta. Suunnitelmilla käydään akatemian toimikunnissa jatkuvaa sotaa. Tutkimuksen relevanssin ratkaisevat sen näennäinen ”hyödyllisyys”

ja ”vaikuttavuus”. Samalla kun luonnontieteellinen tieteenihanne on alkanut leimata akatemian yleisten toimintaperiaatteiden kautta myös kulttuurien ja yhteiskunnan tutkimusta, ihmistieteiden tutkimusaiheet ja -metodit on saatettu yhä välineellisempään asemaan. Vain sellaista tutkimusta tuetaan, jonka oletetaan olevan toivotulla tavalla ”yhteiskunnallisesti vaikuttavaa” ja jossa sovelletaan naturalistisia ja mekanistis-materialistiseen ihmiskuvaan liittyviä menetelmiä. Jo soveltamisen ajatus sinänsä on välineellinen. Kilpaileminen on näennäisesti ”vapaata”, mutta kilpailuttamisen ajatus sinänsä ripustaa kahleita tutkijoiden nilkkaan.

Tosiasiassa filosofisen tutkimuksen paremmuuden vertailemiselle ei ole pystytty löytämään mitään objektiivisia kriteereitä. Esimerkiksi Richard J. Bernstein on todennut teoksessaan *Beyond Objectivism and Relativism* (1983), että yleispätevien kriteerien puuttuminen vain vahvistaa tilanteen, jossa arvioiden subjektiivisuus ja niiden valitettava absoluuttisuus paljastuvat pysyviksi osiksi elämäkäytäntöjämme. Objektiivisten kriteerien puuttuminen on koettu tieteen ongelmaksi myös laajemmin, ja keskeinen ongelma onkin niiden *vaatiminen*. Kun kriteereitä ei ole, tieteellisten instituutioiden pitäisi luopua myös turhasta vertailemisesta ja kilpailuttamisesta.

Filosofian ja muiden humanististen tieteiden paremmuuden arviointi ja kilpailuttaminen johtavat usein surkukupaisaan tilanteeseen. Sille voisi nauraa pitkät naurut, mikäli tilanne ei kohtelisi tutkijoita niin epäoikeudenmukaisesti kuin se nyt tekee. Suomen Akatemia on koettanut ratkaista puolueellisuuden ongelmia tilaamalla arviot edellä kuvatulla tavoin ulkomailta. Tämä on johtanut käytännössä siihen, että asiantuntijat ”eivät tunne asiaa” tai tuntevat sen liian hyvin. Puhelinlangat laulavat maasta toiseen. Kansainvälisyyden suosimisesta on tullut käytännössä normi, jonka mukaan tutkijaa kielletään kirjoittamasta filosofiaa omalla kielellään, eli tässä tapauksessa suomen kielellä. Tutkimussuunnitelmista alkaen tekstit on laadittava englanniksi. Tämä vaatii tutkijoita sitoutumaan nimenomaan angloamerikkalaisessa diskurssissa esiintyvään mieliteidenvaihtoon ja käsitteistöön.

Matematiikalle, tähtitieteelle ja biologialle on kai samantekevää, mitä luonnollista kieltä keskusteluissa käytetään. Mutta filosofiassa kieli, jolla filosofiaa tehdään, on ratkaisevan tärkeässä asemassa. Akatemian noudattama angloamerikkalainen kieli-imperialismi tukee ja vahvistaa juuri sentyyppisen filosofian asemaa, joka suostuu luopumaan kotikielestään ja merkitysten sisällöllisestä rikkaudesta sekä kieltäytyy sanomasta todellisesta maailmasta mitään. Juuri tästä johtuu piirre, että akatemia on tukenut vuosikymmenien ajan nimenomaan formaalisen logiikan tutkimusta. Se on luonnollisista kielistä riippumatonta, ei sitoudu paikallisiin merkityksiin ja pyrkii näyttäytymään universaalina ja yleisesti ymmärrettävänä. Tosiasiassa formaalisesta logiikasta ja englanninkielestä on tullut oman aikamme latina. Latinan poistumista tieteen näyttämöltä vauhditti aikoinaan se, että laajassa tieteellisessä käytössä kyseinen kieli tyhjentyi merkityksistä ja köyhtyi. Lopulta se muuttui täysin rituaaliseksi, jota sen akateeminen käyttö edustaa nyt. Formaalin logiikka ja

englannin kieli ovat kokemassa saman kohtalon. Vaatimalla tutkimukselta englanninkielisyyttä tiedeyhteisö vaikuttaa kuolettavasti tutkimusten semanttiseen sisältöön.

Suomen Akatemian rahanjakoa ja hakemusmenettelyä voisi parodioida muotoilemalla tutkimussuunnitelmien laatimisesta performanssin. Esimerkiksi teatterin tutkimista varten voisi koettaa hakea resursseja tai virkaa suunnitelmalla, jossa keskityttäisiin analysoimaan ”näyttämölavasteiden maalipintojen peittävyyttä ja tarttuvuutta korvattaessa öljymaalipohjainen lavaste lateksipohjaisella peitevärillä”. Ajatelkaa, kuinka merkittävä tutkimushanke on kyseessä! Siinä yhdistetään teatterille tyypillisen henkilökemian kysymyksenasettelut orgaanista kemiaa koskeviin ongelmiin. Aihe on siis tieteidenvälinen, monitieteinen, innovatiivinen, systeemiteoreettinen ja selkeästi rajattu, ja siitä erottuu myös objektiivinen tutkimuskohde. Koska jokaisessa maailman teatterissa on lavasteita, tutkimus koskettaa kaikkia maailman teattereita, ja niinpä aihe on teoreettisten ulottuvuuksiensa ohella myös erittäin käytännöllinen, vaikuttava ja soveltamiskelpoinen, ja sillä on kansainvälistä merkitystä. Kun subjektiiviset ulottuvuudet on rajattu pois, voidaan kysymyksiin saada täsmällisiä vastauksia, ja siksi tutkimuksella on selkeästi raportoitavissa olevia tuloksia, jotka voidaan kirjata kehittämis- ja parannusehdotuksina jokaisen teatterin seinään tai julkaista artikkelina kansainvälisessä aikakauskirjassa. Artikkelin nimiluonnos on: ”Miten luoda modernia teatteria parantamalla lateksipohjaisten peitevärien tarttuvuutta korvattaessa teatterilavasteiden öljyväripohjainen representaatio uudella pinnoitteella?” Tämän tyyppistä tieteenihannetta juhliville systeemiteoreetikoille on toivontonta puhua mitään sellaisilla klassisilla käsitteillä kuin ’kohtaaminen’, ’vuorovaikutus’, ’kohtalo’ tai ’rooli’.

4.2. Julkaisupoliittinen ihanne: ”kirjoittaja anonymi”

Tuloksena pakkokansainvälistämisestä on se, että Suomen Akatemia ei voi enää tukea kirjallista eikä kulttuurifilosofisesti motivoitunutta tiedettä. Se ei voi tukea tutkijaa, joka julkaisee suomenkielisiä monografiateoksia, vaikka ne olisivat kuinka luettuja ja arvostettuja. Suomen Akatemia tukee vain sellaista tutkijaa, joka julkaisee artikkeliraportteja kansainvälisissä tieteellisissä aikakauskirjoissa. Niitä puolestaan ei juuri kukaan kommentoi eikä lue. Akatemia pitää ihanteenaan nimenomaan aikakauskirjajulkaisemista, ja sen mukaisesti juuri aikakauskirja-artikkelit pyydetään listaamaan julkaisuluetteloiden kärkeen. Monografiateokset pyydetään asettamaan vasta viidentenä olevaan kohtaan ”E”.

Akatemian arvostamana normina on myös julkaisujen *referée*-käytäntö. Sen mukaan julkaisu on aina parempi, mitä huolellisemmin referoitu artikkeli on. Kun artikkeli on kiertänyt maapallon ympäri kymmenien käsien kautta päätyen lopulta johonkin lehteen, se on saavuttanut aka-

temian arvostaman statuksen. Tällaista julkaisua sanotaan alkuperäis-tutkimukseksi. Tosiasiassa julkaisun alkuperäisyysaste heikkenee sitä mukaa, mitä tiukemmalle kontrollille se alistetaan. *Referée*-menettely ei tuekaan tutkijan omia artikulaatioresursseja eikä itsenäisyyttä, kuten väitetään, vaan se heikentää molempia. Teksteihin kohdistuvan pakko-kastraation tuloksena lehtiin päätyy vain sisällöltään tyhjänpäiväisiä ja anonyymeja tekstejä, joista on poistettu omaperäiset väitteet ja subjektiivisen näkökulman kautta avautuva tulkinnallinen rikkaus. Tämä on tiedettä – ei filosofiaa; varsinkaan se ei ole Martin Heideggerin kaipaamaa ajattelua (*Denken*).

Referée-käytännöt nojaavat siihen, että kommentaattorit pysyvät kirjoittajille anonyymeina. Heidän henkilöllisyyttään ei paljasteta. Malli on lähes samanlainen kuin akatemian käyttämä asiantuntijajärjestelmä. Sitä tosin on tutkimuseettinen kritiikki vaatinut viime aikoina avoimemmaksi, ja asiantuntijoiden henkilöllisyys julkistetaankin nykyään asianosaisille prosessin jälkeen. Mutta anonymiteetin savuverhon takaa referéet voivat edelleen läimäytellä tekstin kirjoittajia mielivaltaisesti. Sen sijaan kirjoittajan oma henkilöllisyys paljastuu melkein aina refereninä toimiville henkilöille, mikäli teksti sisältää omakohtaista subjektiivista ainesta, kirjoittajan itsensä julkaisemia lähteitä, tai se on kirjoitettu persoonallisessa minä-muodossa. Tieteellisen julkaisutoiminnan *referée*-käytäntö asettaa tutkijan yhtä suojattomalla tavalla alttiiksi kuin akatemialta rahoitusta hakevan tutkijan. Häntä voidaan siis potkia munille. Tämä altistaminen on tutkimusetiikan kannalta epäeettistä, koska tutkijalle ei suoda mitään kommunikatiivisia eikä oikeudellisia keinoja itsensä puolustamiseen. Kuitenkin juuri tällaista julkaisukäytäntöä akatemia pitää ihanteena.

”Käänteisen” (eli kirjoittajan puolelta lukijaan päin suuntautuvan) anonymiteetin toteuttamiseksi kirjoittajien pitäisi laatia tekstinsä jo alun perin tieteellisen objektivismi-ihanteen mukaisesti, esimerkiksi puhumalla omasta itsestä kömpelösti ”kolmannessa persoonassa”. Tämä ei ole mahdollista tyylin kärsimättä. Jos taas filosofisen tekstin kirjoittajaa ei voi tunnistaa tyylistä, on kirjoituskin yleensä niin huono, että sitä ei kannattaisi lainkaan julkaista. Paperille painetussa lopputuloksessa ainoat merkit kirjoittajan persoonallisuudesta ovat hänen etu- ja sukunimensä sekä mahdollinen vaikeroiva esipuhe, jossa muistetaan kiittää sukulaisia ja kotieläimiä kaikesta siitä, mihin he ovat syyllisiä.

Referée-muotoisesti tapahtuvaa arviointia sanotaan usein ”vertaisarvioinniksi”. Kyseisellä ilmaisulla koetetaan hämärtää se tosiasia, että osapuolethan eivät ole vertaisasemassa, vaan niin sanotuille asiantuntija-henkilöille tarjotaan tilaisuus käyttää yksipuolista valtaa. Tieteen kurjuus johtuukin suureksi osaksi siitä, että se perustuu suosion ja oikeutuksen kerjäämiseen omilta vihollisilta. Vertaisarvioinnin käyttäminen ei ole välttämätöntä senkään vuoksi, ettei parempia rahanjaon menetelmiä muka ole olemassa, sillä onhan arpajaiset ja Lotto. Jos kerran professorit ja rehtorit ovat niin varmoja vertaisarvioinnin oikeudenmukaisuudesta, miksi he eivät lähetä kirjoituksiaan minulle vertaisarvioitaviksi?

Mihin sitten perustuvat nuo tieteelliset vihollisuudet ja erimielisyydet? Niiden olemassaolo ja vaikutuksethan ovat ilmeisiä. Eräänä syynä on tietenkin naturalistinen kilpailu akateemisista toimintaresursseista. Tämän toteaminen tosin muodostaa vain kuvauksen riitojen ilmenemistavasta mutta ei anna selitystä niiden taustalla vaikuttaviin syihin. Sisällöllisen selityksen tarjoaa se, että tieteen olemukseen sisältyy kiistanalaisuus, jolloin erimielisyydet kääntyvät helposti riidoiksi ja arvovaltakiistoiksi. Se, miksi osapuolet harvoin alistuvat noudattamaan tieteellisen itseään korjaavuuden periaatetta, johtuu tosiasiaista, että kyseinen ihanne on pelkkä kupla. Tieteenaloilla, joilla objektiivisia totuuksia ei ole olemassa, erimielisyydet johtuvat erilaisista tulkinnoista ja tiedekäsityksistä. Niiden taustalla voi olla kulttuuriin, kieleen, vallitseviin ideologioihin, uskonnollisiin sitoumuksiin, kansallisuuksiin ja jopa rotuun liittyviä eroja. On näyttöä siitä, että pienetkin symboliset erot voivat synnyttää suuria erimielisyyksiä eri tavoin ajattelevien ihmisten välille. Kun näiden erojen vaikuttavuutta ei myönnetä vaan asiantuntijavaltaa käytetään mielipidevaltana näennäisen objektiivisuusihanteen varjolla, on seurauksena vihollisuuksia. Vihollinen on tällöin ihminen, jonka koetaan toimivan epäreilusti ja ymmärtämättömästi sekä omia arvolähtökohtiaan tunnustamattomasti. Vihollisuuksien syntymisessä on siis kyse tieteenharjoittajien kyvyttömyydestä ymmärtää toisiaan. Kansainvälinen *referée*-menettely on kyntöpelto, jossa kasvaa vihollisuuksien viljaa, sillä se jos mikä tukee ihmisten välistä ymmärtämättömyyttä: arviointi on etäistä ja anonymia, ja ihanteena pidetään sitä, etteivät osapuolet edes tunne toisiaan. Kun ihmiset eivät tunne eivätkä tunnista omien kantojensa arvosidonnaisuutta, he alkavat vihata omia piirteitään toisissa, ja näin kuva vihollisesta on valmis.

Referée-menettelyyn perustuva yksipuolinen anonymiteetti ja mieliteenmuodostuksen alistaminen kontrollille merkitsevät sitä, että kansainvälisten julkaisujen käytännöt loukkaavat tutkimusetiikkaa. Niinpä niiden ei tulisi kelvata myöskään akatemian normeiksi eikä ihanteiksi. Tieteen tehtävä olisi tukea vapaata ajattelua ja tieteenharjoittajien kykyä sanoa sanottavansa kontrollin kahleista riippumatta. Tällöin myöskään julkaisun foorumi sinänsä ei kelpaa arvioiden perustaksi, vaan huomio pitäisi kiinnittää ainoastaan julkaisujen sisältöön. Esimerkiksi kotimaiset monografiat ovat usein englannin kielellä julkaistuja painokkaampia ja parempia. Akatemian vähättelemissä laitossarjoissa julkaistaan yleensä tasokkaampaa tutkimusta kuin suurten kustantajien ohjelmissa, joiden sisällön ratkaisevat vain kaupalliset kriteerit. Jos akatemian suosima kansainvälisen julkaisemisen ihanne olisi muodostanut normin myös suomalaisen filosofian julkaisupolitiikalle, maassamme ei olisi ilmestynyt vuosikymmeniin yhtään suomenkielistä filosofista teosta eikä aikakauskirjaa. Tätä ei voisi pitää kulttuuripoliittisesti toivottuna tilanteena. Kunnia suomalaisen filosofian hyvästä kokonaistilanteesta kuuluuakin akatemian rahoituksen ulkopuolella toimineille filosofeille ja kustantajille, jotka ovat tuottaneet suurella volyyminilla kotimaista filosofista kirjallisuutta ja pitäneet siten yllä koko kansallisen kulttuurimme elinvoimaa.

Toimintaedellytysten kiistäminen suomeksi julkaisevilta ja kirjoittavilta filosofeilta on ollut niin yksipuolista ja törkeää, että sitä voisi kutsua sananvapauden massaraiskaukseksi. Nykyisellään Suomen Akatemia ei tue juuri mitään kirjallisesti merkityksellistä tutkimusta eikä tiedettä. Tämä linja ei ole akatemian alkuperäisen tehtävän eikä myöskään akatemian nykyisen edun mukainen. Akatemia tukeutuukin kansainvälisiin arvioihin vain siksi, että kansallinen kateus ja mustasukkaisuus tuhoavat tieteenharjoittajien toimintaedellytykset omalla maaperällä. Kansainvälisyydellä pyritään luomaan tieteelle ”puolueeton” leima. Samalla annetaan kuitenkin kuolinisku semanttiselle rikkaudelle ja pilataan kieli. Jos identifioidumme niin sanottuun monikulttuurisuuteen tai globaaliin maailmanyhteisöön, emme samastu mihinkään. Merkitykset ovat paikallisia ja ryhmäkohtaisia. Sitä, miksi näin on, ei nähdäkseen tarvitse perustella sadomasokistiseen mielihyvärakenteeseen perustuvan analyttisen ”hifistelyn” kautta eli kielitieteelliseen tai merkityso pilliseen saivarteluun vedoten, vaan yleisfilosofiset havainnot kulttuurien ja kielten eroista riittävät tämän johtopäätöksen tekemiseen.

Myös Euroopan unionissa kansallisten kielten rikkaus tunnustetaan, ja Euroopan unioni pyrkii tukemaan pienten kielialueiden asemaa. Tämä tapahtuu muun muassa mahdollistamalla asioiden hoito EU:n organisaatioissa omalla kotikielellä. Toisaalta EU ei sovelle monikielisuuden periaatetta vain hyvää hyvyttään, vaan siksi, että toiminnan alistaminen suurille yleiseurooppalaisille kielille merkitsisi jäsenmaiden perustuslakien loukkausta, edustaisi räikeää kansallisvaltioiden oikeuksien polkemista ja tekisi yhteistoiminnan mahdottomaksi. Euroopan unionin muodollisesti tukema monikielisuuden periaate onkin käytännössä vain yleiseurooppalaisuutta vaativien tahojen huonon omantunnon tunnustus. Tosiasiassa pieniä valtioita ja kielialueita suostutellaan ja taivutellaan luopumaan omasta kotikielestään joko ”omasta halustaan” tai näennäisen ”vapaaehtoisesti”. Myös Suomen Akatemiassa tulisi avata silmät pakkokansainvälistämisen kielteisille vaikutuksille.

Vastaus kotimaisen filosofian tärkeyttä koskeviin pohdintoihin on sama kuin vastaus kysymykseen, miksi suomalaiset kirjailijat kirjoittavat aina kotikielellään. Tieteenharjoittajien ehdotusta julkaista englanniksi pidettäisiin naiivina, sillä jokainen ammattitaitoinen sanankäyttäjä tietää, että tekstin ilmaisuvoima on sidottu kirjoittajan kotikieleen. Ajattelun huono viihtyvyys vieraassa kielessä selittänee myös sitä, miksi kansainvälisiin yhteyksiin pakkosyötetty filosofiakin voi muodostua vain ritualistiseksi. Englanniksi julkaisemisen vaatimus voi tukea lähinnä sellaisia tieteenaloja, joissa kielellä on pelkkä mekanistinen, ajatuksia välittävä rooli. Viime aikojen huomattavimmista filosofeista sen enempää Heidegger kuin Wittgensteinkaan eivät olleet tekemisissä ”kansainvälisen tiedeyhteisön” kanssa, eivätkä he osallistuneet kansainvälisiin seminaareihin. On kielteistä, jos ”kansainvälisyydeksi” mielletään vain englanniksi julkaiseminen ja vaikutusyhteyksien vientipuoli. Kysymykseen, miksi Eino Kaila oli kuuluisa, voidaan vastata: hän toi Suomeen jotakin sellaista, mitä täällä ei vielä ollut. Myös ajatusten maahantuonti on tärkeä osa kansainvälisyyttä, kunhan se

ei johda tiedepoliittiseen yksinvaltaan. Suomeksi sanominen on suomeksi tekemistä.

4.3. Kotikansainvälistymisen uhka

Jokaisella Suomen kansalaisella on perustuslaillinen oikeus saada asiansa käsiteltyä valtion viranomaisissa suomen kielellä. Suomen Akatemiasta annetun asetuksen mukaan akatemian viranhaltijalta ei edellytetä suomen kielen taitoa. Käytännössä Suomen Akatemiassa ei voikaan enää saada asioitaan hoidetuksi omalla kielellään. Tämä voisi olla myös eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtävän kantelun aihe. Äskettäin akatemian toimintaa arvioinut kansainvälinen paneeli suositti akatemialle ”kotikansainvälistymistä” eli sitä, että akatemia jakaisi yhä suuremman osan tutkimusresursseistaan ulkomaalaisille tutkijoille! Tällä tavoin yliopistoihimme tuotettaisiin tilanne, jossa myös laitokset täyttyisivät englantia puhuvista kielipuolipotilaista. Akatemian proseduurien kautta akateemiselle uralle valikoituu jo nyt yhä enemmän syntyperältään ulkomaalaisia tieteenharjoittajia. Esimerkiksi Helsingin yliopiston filosofian laitoksella sattui syksyllä 2003 sellainen tilanne, että laitoksen kolmesta professorista yksikään ei puhunut äidinkielenään enää suomea. Professoreina toimivat tuolloin Gabriel Sandu ja Jan von Plato sekä Ilkka Niiniluodon sijaisena André Maury. – Sitä paitsi suomen kielessä ei ole sanaa ”kotikansainvälistyminen”.

Mielestäni akatemian ei tulisikaan houkutella maahamme tutkijoita ulkomailta niin kauan kuin suomalaisia tohtoreita on työttöminä. Suomalaiset tutkijat ovat kansainvälisesti katsoen paremmin koulutettuja kuin ulkomaalaiset, sillä meidän oloissamme väittelykriteerit ovat korkeammat kuin monissa muissa maissa. Ranskan ja Yhdysvaltojen tapaisilla suurilla kansantalouksilla on käytettävissä huomattavia resursseja tutkimuksen tukemiseen, ja niinpä kyseisissä maissa toimii kokonaisia tutkimusohjelmia ja instituutioita vain ulkomaisten tutkijoiden tukemista varten. Sen sijaan meidän oloissamme tutkijoiden ostamiseen ulkomailta ei ole syytä eikä varaa. Kansainvälisyyden suosiminen johtaakin helposti käänteiseen rasismiin, jonka uhri on suomalainen työtön tohtori. Juuri se oikeuttaa käyttämään pakkokansainvälistämisestä ”internationalismin” eli tuttavallisemmin ”internatsismin” nimeä.

Suomen Akatemia on reagoinut kansainvälistymistä koskevaan kritiikkiin perustamalla useiden kymmenien miljoonien eurojen hintaisen projektin ulkomaalaisten tutkijoiden houkuttelemiseksi Suomeen. Oma näemykseni on, että jos tutkija on ylipäänsä houkuteltavissa ja vieläpä houkuteltavissa rahalla, ei hän voi olla kovin fiksu. Kyseisen ajattelutavan mukaan ”huippututkija” olisi kuin jokin laboratoriohamsteri tai tyhmä rotta, joka kipittää palkkion toivossa ansaan. Sen sijaan aito rakkaus tieteeseen syntyy sisäisistä eikä ulkoisista motiiveista.

4.4. Kansallisen filosofian elinvoimaisuus

Suomalaiset muodostavat siitä erikoisen kansakunnan, että väestöstämme noin kaksi miljoonaa ihmistä osallistuu tekstinvalmistukseen joko ammattimaisesti tai harrastuksenomaisesti. Tekstintekotiheys on ainutlaatuinen. Digipainokelpoinen tietokone löytyy lähes joka tuvan nurkasta. En pyri tässä yhteydessä ottamaan kantaa siihen, mitä painetun sanan runsaus kertoo Jacques Derridan kuvailemasta ahdistuksesta: halusta jatkaa elämää kirjoituskoneen riveillä. Mutta totuus on, että suomen kielellä julkaistaan enemmän filosofista kirjallisuutta asukasta kohti kuin millään muulla kielellä. Englanninkieliseen kirjallisuuteen verrattuna kokonaisvolyymi on valtava. Filosofiaa myös ahmitaan. Eräs maailman suurimmista sanomalehdistä, Helsingin Sanomat, haukkoi henkeään otsikoidessaan Tampereen filosofiatapahtumaa käsittelevän juttunsa 26.5.1997 sanoin: ”Kansa kylpi filosofian virrassa”. Suomi onkin filosofian Intia: olot ovat kituliaat mutta pohdiskelulle omistautuminen laajaa.

Suomesta olisi jopa malliksi muulle maailmalle. Ainoa, mikä estää suomalaista filosofiaa kilpailemasta kuuluisuudessa autourheilun kanssa, on omaleimainen kielemme, johon anglosaksinen filosofiyhteisö suhtautuu lähes fasistisesti. Suomalaiset filosofit puolestaan ovat niin pöllöjä, että he huolestuvat heti, jos joku rohkenee esittää kritiikkiä kansainvälisyyden ideologiaa kohtaan ja tukeutuu filosofiassaan kansalliseen kivijalkaamme, omaan kieleen. Häntä moititaan nationalistiksi aivan kuten Martin Heideggeria aikoinaan. Tästä suomalaisen filosofin ei kannata olla huolissaan. Internatsismia on se, että kansainvälinen tiedeyhteisö pakottaa *meitä* luopumaan omasta kotikielemme ja omaksumaan semanttisista merkityksistä tyhjentyneen englannin kielen filosofiamme välikappaleeksi. Tämä on merkitysten uhraamista kansainvälisyyden alttarille.

Kysyttävä onkin, miksi meidän suomalaisten pitäisi kerjätä filosofiallemme oikeutusta sellaisilta filosofisilta kehitysmailta kuin Yhdysvalloilta tai Englannilta. Täällä Pohjolassa asuu lahjakas kansa, mistä näyttöä antaa muun muassa se, että vain viisimiljoonaiseen väestöpohjaan perustuva filosofikunta tuottaa yhtä paljon teosnimikkeitä vuodessa kuin koko USA:n monisatamiljoonainen väestö. Mikä etuoikeus englantilaisilla, ranskalaisilla, saksalaisilla tai italialaisilla tieteenharjoittajilla olisi julkaista ”tieteellisesti painokkaiksi” arvotettavia julkaisuja kotikielellään, jos meillä suomalaisilla ei muka ole? Vastaus on: ei mikään.

Aivan kuten kansainvälinen oikeuskin, myös tieteen kansainvälisyys on vailla moraali- tai totuusperustaa. Kansainvälisyyden palvonta onkin nyt pelkkää tiedepolitiikkaa, jolla yritetään nujertaa vähemmistökielissä asuva itsenäinen ajattelu ja kukistaa se jäljittelemään kansainväliseksi mielipidejohtajiksi nimitettyjen filosofien määräämiä puheenaiheita, tyylejä ja diskursseja. Persoonalliset ja omaperäiset kannanotot sekä tulkinnat yritetään alistaa kansainväliselle tiedeyhteisölle valvonnan, tarkkailun ja rajoittamisen toteuttamiseksi.

Kun kansainvälisyys ja englanniksi julkaiseminen eivät synny spontaanisti vaan vaatimalla, ne edustavat ihmisen kokonaisilmallisessa samana kuin opetellut puhehäiriöt tai maneerit, esimerkiksi tavantakainen silmälasien korjaaminen. Ne ovat anteeksipyyntöjen lajeja: ”Pahoittelen, että minulla ei ole mitään sanottavaa, ja sen vuoksi korjaan jatkuvasti silmälasieni asentoa, änkytän ja narisen tai kirjoitan englanniksi.” Englanniksi julkaiseminen on omasta mitäänsanomattomuudesta johtuvan anteeksipyyntöjen, puolustelun ja joukkopaon muoto. Muuttuessaan vaatimukseksi sen tarkoitus on sopeuttaa tutkijat ja professorit tieteen konsensusihanteisiin ja estää ihmistä esittämästä ajatuksiaan vapaasti, esteettömästi ja ilmaisuvoimaisesti. Pyrkimys on tehdä itsen ilmaiseminen vaikeaksi, karkottaa asioista kiinnostuneiden kansalaisten mielenkiinto omalla maalla ja asettaa ajatukset näennäisobjektiiviseen kansainväliseen kontrolliin. Toiveena on pilata ajattelukykyisten filosofien toimintaedellytykset.

Kansainvälistyminen ulkomaiseen yliopistoon on paon konkreettinen ilmaus. Tosiasiassa yliopistot ovat kaikkialla maailmassa samanlaisia, joten aito kansainvälistyminen merkitsisi sitä, että ihminen matkustaisi silmät avoimina eikä menisi yliopistoihin lainkaan. Tiedematkailussa tämä tavoite ei ole lähelläkään toteutumistaan. Pahinta on, että tutkijoilta ja professoreilta vaaditaan kansainvälisyyttä heidän itseilmaisunsa rajoittamiseksi. Tällä tavoin ne, joilla ei ole mitään sanottavaa, pyrkivät kahlitsemaan ja hallitsemaan niitä, joilla sanottavaa vielä on. Ja mitäpä muuta yksinkertaiset osaisivat, kuin rajoittaa toisia!

Entä mistä internatsismi saa voimansa? Kotimaassa internatsismia elättävät kateus ja kauna: se, että tieteenharjoittajat kilpailevat samoista tutkimusmäärärahoista ja viroista. Niinpä ne luovutetaan kansainvälisen tiedeyhteisön jaettaviksi. Perimmältään tämä on massakulttuurin, tasa-päistämisen ja sosiaalidemokraattisen diktatuurin ilmausta. Emme saa itse päättää asioistamme. Tieteen organisointiperiaate on joukko, ja sen toimintafilosofia on laumasieluisuus. Puolueettomuutta ja objektiivisuutta tavoiteltaessa yksilö syötetään kansainvälisyyden kitaan, aivan kuten kotimainen kulttuurikin: meitä pakotetaan julkaisemaan kilpailijan kielellä. Esimerkiksi minua on eräs kansainvälinen (italialainen) tutkija lähestynyt kirjeellä, jossa hän pyysi minua arviomaan myönteisesti erästä hänen omaa teostaan, jota olin taannoin siteerannut tutkimuksessani ”niin eksoottisella kielellä kuin suomen kielellä!”

Tieteen kurjuus on perimmältään sitä, että tieteenharjoittajat pakotetaan kerjäämään oikeutusta ja suosiota akateemisilta vihollisilta. Suurten kielialueiden filosofit hykertelevät tyytyväisinä saadessaan tietää opetustensa olevan niin suosittuja, että suomalainenakaan filosofi ei voi sanoa mitään siteeraamatta heitä ja selittelemällä laajasti heidän ajatuksiaan. Itse olen lopettanut. Onko typerämpää filosofia kuin sellainen, joka sopertelee ja jäljentelee kansainvälisten kuuluisuuksien ajatuksia saavuttaakseen edes jonkinlaista arvostusta kollegojensa järjestämässä seminaareissa? Hän sanoo esimerkiksi, että ”Wilson on tätä mieltä”, ”Dennett toteaa” ja ”Butlerin mukaan”. Totuus on useimmiten se, että hän ei ole koskaan näitä tyyppisiä tavannutkaan eikä heihin viitattaessaan tiedä, mihin

hän itse sitoutuu. Ritualisoitu pako symboli-idolien selän taakse on lapsellista ja henkisesti surkastunutta. Se kertoo vain hämmennyksestä: kirjoittajalla ei ole omaperäistä sanottavaa. Oman ajattelun asemasta hän pakenee jalustalle nostettujen maailmankuuluisuuksien taakse, vaikka heidän palvotussa filosofiassaan ei olisi enempää tolkkua kuin pose-tiivareitten ja puistotätien haja-ajatuksissa.

Haluaisinkin herätä päivään, jolloin amerikkalaisissa, englantilaisissa, ranskalaisissa ja saksalaisissa lehdissä kirjoitettaisiin suomalaisen filo-sofian historiasta ja menestyksestä: esimerkiksi Krohnista tai Rauhalasta. Tutkijat referoisivat laajasti heidän julkaisujaan. He selittäisivät suoma-laisten filosofien käyttämiä käsitteitä: ”Filosofiansa käännekohtassa S. lanseerasi aivan erityisen kukoistuksen käsitteen, jolla hän viittasi glamouriin ja loistoon intersubjektiivisissa suhteissa. Etymologisesti käsite johdetaan suomen kielen sanasta ’kukko’, joka tarkoittaa urospuolista kanalintua esim. lauseessa ’filosofinen mies nousee tunkiosta kuin kukko’.” Suomalaisista filosofiasta kirjoitettaisiin tutkielmia ja tutkimuksia. Kansainvälinen tiedeyhteisö olisi haltioissaan. Kiinnostuneet katseet foku-soitaisiin suoraan Suomeen. Toivotettaisiin, kuinka kansainvälisen filo-sofian painopiste on nyt (kuten aina) marginaalisissa erityiskulttuureissa, joissa on säilynyt rikkaan ja alkuperäisen ajattelun aitoja osia. Tämä olisi todellista kansainvälistymistä ja monikulttuurisuutta: suomalaisen filo-sofian kuuluisuutta ulkomailla. Engelsmannia hämmentäisi taattua koti-maista valmistetta oleva jenkkakahvan käsite, kunnes saksalainen neuvoisi hänelle, että ”kyseessä on traditionaalinen suomalainen vatsamakkara, johon tarttumisella on aivan erityinen merkitys suomalais-ugrilaisessa soidinrituaalissa”. – Tällaista filosofiaa me tarvitsemme.

5. PAHAN TIEDON PUU

Koulukiusatuista tulee usein kiusaajia. He ovat lopulta kiusankappaleita kaikille, varsinkin köyhille, kovaosaisille ja sorretuille. Koulukiusaamiseen olisi puututtava ajoissa, sillä aikaa myöten se siirtyy myös korkeampien yhteiskunnan instituutioiden riesaksi, esimerkiksi yliopistoihin. Lopulta nämä yhteiskunnan laitokset eivät mitään muuta olekaan kuin jatkuvan koulukiusaamisen symbolisia muotoja.

Miten Suomen Akatemian asiantuntija poikkeaa nyt ammattirikollisesta, joka viruu nuutuneena Helsingin Alcatrazissa, entä hänen kellokaansa? He kaikki menevät vallan taakse vastuutaan piiloon. Suomenlinnan työsiirtolan virkamies alaiselle: ”Varokaa, sillä minulla on ystäviä korkeassa asemassa!” Työhälytyksen saanut vanki itseään patistelevalle vartijalle: ”Varokaa, sillä minulla on ystäviä alhaisessa asemassa!” Nykyaikana, kun telkien takana istuu suuri joukko lupaavia aivotutkijoita, voi vain kiittää tiedeyhteisöä siitä, että se hyvän makunsa rajoissa tuottaa myös entistä enemmän kriitikoita. Heidän vaikutuksestaan Alcatrazissa viruvien lauseet ovat sanojen kesken myös vaihdettavissa.

Tässä teoksessa esitetty tiedekritiikki kohdistuu suureksi osaksi analyttisen systeemifilosofian filosofiakäsitykseen, joka on ollut myös Suomen Akatemian ihannoiman tiedekäsityksen pohjana. Sen pääasiallinen ylläpitäjä maassamme on ollut Jaakko Hintikka. Jaakko Hintikka oli reipas toimija, joka jakoi tieteenharjoittajat hyviin ja pahoihin, tukemisen arvoisiin ja sivuraiteelle työnnettäviin. Hän on ollut määrittelemässä tutkimusaiheita, joita ”kannattaa” tai ”ei kannata” tutkia. ”Minkä Hintikka haukkuu, ota se kiitoksena vastaan”, kertoo dosentti Matti Luoma lausuneensa Lauri Rauhalalle aikana, jolloin suomalaisen filosofian paradigmamonopoli luotiin (*Niin & Näin* 4/1996). Jaakko Hintikka oli suomalaisen filosofian Richard Nixon. Hän menestyi kansainvälisesti mutta saattoi kotimaisen filosofian sisällissodan partaalle. Suuressa osassa niin sanottuja yhden kirjan professoreita puhuu edelleen heidän opettajansa, Jaakko Hintikan, ääni. On filosofeja, jotka ovat sanoneet ihmisestä sentään jotain, kuten Ilkka Niiniluoto ja Timo Airaksinen. He ovat ikään kuin tehneet vokaalisia artikulaatioharjoituksia. Mutta oletteko koskaan huomanneet noiden ”fyysiikan filosofien” kuten Hilpisen, Sandun, Sintosen tai von Platon, kirjoittaneen mitään yhteiskunnasta tai ihmisestä? Hintikka itse on lausunut eräästä oman aikamme suurimmasta loogikosta, Kurt Gödelistä, että ”se joka Gödelin nimeen vannoo, se hänen myötään myös kuolee”. Mutta miten lienee Hintikan ja hänen omien oppilaidensa laita?

5.1. Hiljaiset vallankumoukset

Millaista akatemian harjoittama filosofinen kuumailmapalloilu sitten oikein on ollut? Vuoden 2002 Suuren Filosofiatapahtuman mainos (*Niin & Näin* 1/2003) kertoi Jaakko Hintikan loogisten mallinnusten merkinneen ”hiljaista vallankumousta filosofiassa”. Tämä herättää kysymyksen, minkälainen voi olla ”hiljainen vallankumous”? Jos vallankumous on tapahtunut hiljaisesti, niin miksi sitä on pitänyt viimeiset neljäkymmentä vuotta julistaa? Esite toteaa Hintikan julkaisseen ”enemmän artikkeleita kuin kukaan muu elossa oleva filosofi”. Esitteen mukaan Hintikka on ”toimittanut enemmän filosofisia kirja- ja aikakauskirjaniteitä kuin kukaan muu” ja ”filosofian puolella [sic] uusi logiikka on mullistamassa käsityksiämme totuuden käsitteen luonteesta”. Minua kiinnostaisi, millaista filosofiaa paljasjalkainen vantaalainen onnistuisi tekemään metsistä, pelloista, puista, käenpesistä ja neulasista sekä selän alla olevista männynkävyistä. Mitä hän sanoisi palokärjen rummutuksesta onttoa kelohonkaa vasten? Itse uskon yhtä vähän ”hiljaisiin vallankumouksiin” kuin äänekkään omakehun vakuuttavuuteen. Siispä oma tunnuslauseemme olkoon: ”Vähemmän mutta parempaa!” Tai englanniksi: ”Less is more!”

Jos G. H. von Wrightin esseet olivat vielä filosofian Schubertia, ovat Jaakko Hintikan esseet jo reipasta kantria. *Tieto on valtaa* -kokoelma todisti lähinnä kirjoittajansa motiiveista samoin kuin *Filosofian köyhyys ja rikkaus*. Mutta tuloksena on saatu myös väärin ymmärrettyä fenomenologiaa, jolle ”lauseen merkitys on funktio, joka määrää lauseen totuusarvon kussakin mahdollisessa maailmassa”. Tällä ei ole mitään tekemistä Husserlin, merkityksen ongelman eikä laajemmin ottaen koko fenomenologisen ajattelun kanssa. Se osoittaa vain pakasteturskaa ravintonaan nauttivien filosofien kyvyttömyyttä ymmärtää asioita ilman tarpeetonta formalisointia. Fenomenologista ajattelua pyritään tulkitsemaan jälki-wittgensteinilaisen kielifilosofian kautta, koska se on ainoa perinne, jonka analyttinen filosofi tuntee.

Keskeinen kysymys kuuluu, onko malliteoreettisella semantiikalla ollut mitään merkitystä (apurahan saajat pois lukien) kenenkään ihmisen elämälle? Olisivatko seuraavat toteamukset tällaisessa yhteydessä mahdollisia: ”Parahin herra Hintikka, interrogatiivirokkinne on avannut kokonaan uusia ulottuvuuksia keskusteluun, kommunikaatioon ja ihmisten väliseen ymmärtämiseen.” Tai: ”Formalisointinne ovat tehneet elämästäni entistä merkityksellisempää.” Enemmänkin uskon seuraavaan: ”Olen luku- ja kirjoitustaidoton ruohonleikkurin korjaaja. Erittäin paljon kiitoksia malliteoreettisesta rakennekaaviostanne. Asensin poistoraasteen keskikokoissuuttimen kuvionne mukaisesti, ja nyt vanha Stigamme puksuttaa nikottelematta!”

5.2. Allekirjoituksen mystiikkaa: kun J.H. kloonasi J.H:n

Tunnettua on, että professorikunta hinaa omat oppilaansa nomenklatuuran jäseniksi jakamalla tieteelliset opetus- ja asiantuntijatehtävät hyvissä ajoin suosikeilleen ja sulkemalla eri mieltä olevat filosofit akateemisen yhteisön ja rahoituksen ulkopuolelle. Heidän tutkinnonsuorittamistaan hidastellaan, virkoihin rekrytoitumistaan jarrutetaan, ja tutkimusten julkaisemista vastaan käydään viivytystaistelua. Tampereella kymmenen vuotta sitten tapahtuneen suursiivouksen yhteydessä viransijaisuuden saanut Leila Haaparanta totesi puhelinkeskustelussa eräälle pakolaiselle: ”Ei tarvita suuria johtajia.” (Olin itse paikalla.) Tässä nyt näemme, keitä nuo itse itsensä ja toinen toisensa suuriksi johtajiksi nimittäneet ”johtajat” ovat.

Siksi sanonkin suoraan ilman tyylikeinoja, aivan kuten Kummisetä itse. On turha rakentaa hienoja lasipalatsia ja vanhainkoteja, kun seniorit eivät pysy niissä. On toivotonta koipallojen ja naftaliiniin haaskaamista heittää niitä eläkeläislauman taskuun ja toivoa, että he eivät kasautuisi filosofian laitoksille. Ja sama lausuttuna tyylikeinoa käyttäen: jos hakijan oman arvostelukyvyn puuttuminen ohjaa ahnehtimaan tutkimusresursseja vielä eläkeläisenäkin, olisi tutkimuspaikan tehtävä ratkaisu ja naulattava laitoksen ovet kiinni. Sillä kiistämätön totuus, jota vastaan lammasmaisinkaan toimikunnan pikkuprofessori ei voi väittää, on se, että 75-vuotias eläkeläinen ei ansaitse eikä tarvitse enää lanttiakaan lisää rahaa!

Kyse on myös filosofian edustuskiistasta yliopistoissa: mikä ajattelu saa olla edustettuna ja mikä ei? Thomas Kuhnin ajatusta seuraten: paradigma ei vaihdu ennen kuin sen edustajat revitään irti ovenkahvaan kangistuneesta *rigor mortus* -otteesta. Eläkeiän täytyttyä filosofille kuin filosofille olisi hyväksi vetäytyä viisaan lepoon.

Yritettyäni kymmenen vuotta hyvällä olen viime aikoina alkanut ladella näkemyksiäni suoraan. Mainekiintiön täytyminen molemmiin puolin voi merkitä itselleni vain lupausta paremmasta. Aivan niin kuin hallituspaikka avautui tässä maassa lopulta myös eräälle 25 vuotta oppositiossa pidetylle puolueelle, samaan tapaan näemme tulevaisuudessa päivän, jolloin analyttisten systeemifilosofien värisuora filosofian professorikunnassa murtuu ja professoriksi nimitetään joku muukin kuin ainoastaan sellainen henkilö, joka on yhtä aikaa naturalisti, feministi ja keskiverto heteroseksuaali ja edustaa sosiaalidemokraattista elämäntapahannetta. Filosofian korkea-laatusuus tarkoittaa minulle samaa kuin voimakkaasti subjektiivinen, kaunokirjallinen, runollinen, esteettisesti vaikuttava, semanttisesti rikas, koskettava, liikuttava ja kiihottava, ja olen valmis kuolemaan näkemykseni puolesta!

Filosofisen kekkoslovakiamme ongelma on, että tieteiden rahoitus on sidottu viranomaisvaltaan. Jos jotain ajattelua ei ole olemassa viranomaisille, sitä ei ole olemassa tieteille eikä filosofiallekaan. Viranomaisille ei ole olemassa kriittistä ajattelua. Projektit ja hankkeet ovat Suomen Akatemian kielellä ”tiedepolitiikan instrumentteja” eli tendenssinomaisen tutkimuksen välineitä. Rahoittaja yrittää ostaa tutkijakunnalta halua-

miaan mielipiteitä ja sitoa meidät noudattamaan omia ”tiedepoliittisia linjauksiaan”. Rahaa saa, jos on feministi ja nainen, mikä selittänee myös joidenkin tutkijoiden halun vaihtaa sukupuolta. Kun Pariisiin loikanneelta Rudolf Nurejevilta kysyttiin aikoinaan, miten hän saattoi pärjätä sosialismissa, tämä kaikkien aikojen lepakkomies vastasi seuraavasti: ”Piti olla vähän sokea, vähän kuuro ja vähän tyhmä. Ongelmia tuli, jos ei ollut mitään niistä.” Nämä sanat sopivat ohjeiksi myös Suomen Akatemian kanssa meneteltäessä.

5.3. Contra Academia: varokaa voittajat!

Paikka, jossa katalimmin aikein ja petollisimmin seurauksin rikotaan käskyä ”Älä sano väärää todistusta lähimmäisestäsi” on yliopisto. Tiede tuntee useita varmistimia, joiden tehtävänä on huolehtia, että tutkimuksia ja virkojen hakijoita arvioitaisiin ”puolueettomasti ja tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja objektiivisesti”. Harvoin nämä ihanteet kuitenkaan toteutuvat. Tieteellisen virkamiehen tulisi noudattaa toiminnassaan puolueettomuutta niin kuin oikeuden tuomarin. Professoria ja käräjätuomaria erottaa nykyään vain se, että siinä missä käräjätuomari tuomitsee rikkollisia, professori tuomitsee syyttömiä. Tässä toimessaan hänen ei pitäisi sallia itselleen ironiaa eikä antaa pikkupirun rapsuttaa korvansa taustaa, sillä tieteellisten opinnäytteiden tarkastuksessa ja lausuntojen laatimisessa kaikki, mitä yliopistollisen vallan käyttäjät sanovat, otetaan haudan vakavasti! Olkoon siis puheenne totista: olkoon se luonteeltaan ”kyllä, kyllä” tai ”ei, ei”.

Suomen voimassa oleva hallintolaki toteaa, että mikäli on aihetta olettaa osapuolten välillä vallitsevan sellaista eripuraa tai kiistaa, jonka tuloksena on perusteltua epäillä virkamiehen puolueettomuuden vaarantuvan, virkamiehelle muodostuu velvoite itse todeta oma jääviytensä ja kieltäytyä käsittelemästä asiaa. Oletteko kuulleet, että yliopistoissa tai Suomen Akatemiassa yksikään professori olisi koskaan jäävänyt itseään sillä perusteella, että hän on asianosaisen sukulainen, ystävä, vihollinen, palvelussuhteen osapuoli tai asian intressantti? Entä komendantti? Asia näyttää olevan aivan niin kuin lyttyyn poljettu taiteilija Riitta Nelimarkka toteaa teoksessaan *Väitösfarssi* vuodelta 2003: akateemisella väittelijällä ei ole minkäänlaista oikeusturvaa. Opinnäytteiden tarkastuksesta ja tiedekuntien päätöksistä ei voi valittaa. Akatemian asiantuntijat ovat puolueellisia ja totuuden määrittelemisen on pelkkää politiikkaa. Professorit kutsuvat asiantuntijoiksi ihmisparan viholliset, jos he ovat asioista eri mieltä, tai ystävät, jos he ovat hänen kanssaan samaa mieltä. Tähän anarkismiin olisi vastattava yhtä pitkälle menevällä anarkismilla. Annankin nyt vallankäyttäjille rukousmallin. Näin rukoilkaatte:

”Herra, olen rikkonut kaikkia käskyjäsi, mutta erityisen paljon olen rikkonut yhtä niistä, järjestyksessäsi kahdeksatta. Olen antanut väärän

todistuksen lähimmäisistäni – enkä vain lähimmäisistä lähimmille, vaan myös monille kaukaisista veljistäni ja sisaristani olen tehnyt väärin. Kutsuttuna lausunnonlaatijana olen milloin kehunut, milloin vähätellyt lähimmäisten saavutuksia, enkä ole ollut edes epäoikeudenmukaisuudessani tasapuolinen. Siksi minä pyydän, että Sinä, Herra olisit kaikkivaltiudessasi armollinen ja antaisit laupeutesi käydä oikeudesta, armelaisuutesi suopeudesta. Katso puoleeni ja vaivaan, jonka olen rakkaille lähimmäisilleni aiheuttanut. Ja tämän kaiken olen tehnyt pelkämästä heikkoudesta, mitättömyydestä ja turhamaisuudesta, turmeluksesta yhtä kaikki! Siksi, oi säästä sieluni kuluttavalta tulelta ja pyyhi pois tuottamani murhe, äläkä vain minun, vaan ennen kaikkea sorrettujen ja väärinymmärrettyjen lähimmäisten vuoksi, äläkä valheitani enää muista.”

6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Yhteiskunnallisella vaikuttajalla nimeltä ”Suomen Akatemia” on paisuteltu minäkuva. Akatemia kehuu kotisivuillaan itseään erinomaiseksi ja suomalaisen tieteen tilaa huippulaatuiseksi. Se tukeutuu arvioissaan muun muassa kansainvälisiin sitaatti-indekseihin, joiden mukaan maailmalla viitataan useasti nimenomaan suomalaista tekoa oleviin tutkimuksiin. Sitäkin huvittavampaa on, että Suomen Akatemia sai kansainväliseltä arviointiraadilta 24.3.2004 julkaistussa raportissa arvosanan ”hyvä”. – Siis ”hyvä”, ei ”erinomainen”, ”kiitettävä” eikä ”erittäin hyvä” vaan: ”hyvä”. Raati näki pahimmat puutteet siinä, ettei akatemia ollut tarpeeksi ”koti-kansainvälistynyt” eikä houkutelut maahamme ulkomaalaisia tutkijoita. Nähdäkseni juuri siinä asiassa epäonnistuu akatemia oli parhaiten onnistunut.

Akatemia kiusaa nyt korkeasti koulutettuja tohtoreita ja professoreja kotisivuillaan ilkeilemällä heille, että Akatemian määrärahoja haetaan ”innostuneesti”. Miten muutoin voisi ollakaan? Kaksimielinen lause yrittää kääntää tosiasian, että rahasta vallitsee pula, ”innostuneisuudeksi” akatemian epäoikeudenmukaisista jakokäytännöistä.

Akatemian harjoittama palkitseminen ja yksiköitten huiputtaminen voineekin vaikuttaa vain kielteisesti työmoraaliin ja tutkijoiden käsityksiin omasta itsestään. Professori Antti Eskola totesi jo 1980-luvun lopulla, että kepit ja porkkanat ovat välineitä, joilla ohjailaan aasia. Nyt olisi surkukupaisaa kuvitella, että esimerkiksi ydinfysiikka tuottaisi timanttisen idean vain siksi, että hän saa lisää liksaa tai että tieteen tuomarit antavat hänelle palkintoja ja rahaa. Päinvastoin: raha laiskistaa, ja lopulta tutkimustukea haetaan vain periaatteella, että ”kun on taskussa lantti niin ei koirat kuse kengille”.

6.1. Kellokkaiden koulukuntaisuus ja epäitsenäisyys

Tutkimusmäärärahojen jakaminen on aina kahden kauppa. Akatemia tukee vain sellaista tutkimusta, joka on sen omien tiedepoliittisten linjausten mukaista. Akatemia ostaa tutkijoilta mielipiteitä ja tieteellisiä perusteluja omalle tiedepoliitikalleen. Tutkijoiden tulee välttämättömäksi työskennellä sen hyväksi, että rahoittajan etu ja tarkoitukset toteutuisivat. Näin saadaan tiede ”kasvuun” ja suomalaisen osaamisen tasoa ”nostettua”. Sen mukaan olemme ”korkeatasoinen osa kansainvälistä järjestelmää vuonna 2007”. Tästä huolimatta akatemia ei ole kyennyt ratkaisemaan edes sitä perustavanlaatuisempaa kysymystä, mistä itse elämä on lähtöisin ja mihin universumin olemassaolo perustuu. Filosofisten kysymysten pohtimisen asemasta Suomen Akatemia vaatii kaikilta asioilta todistettavuutta ja tukee disipliininomaista millimetritutkimusta. Ja jo Friedrich Nietzsche

totesi teoksessaan *Epäjumalten hämärä*, ettei mikään sellainen ole suuri-arvoista, mikä voidaan todistaa. On mielenkiintoista nähdä, mikä akatemian toiminnassa todella muuttuu – ja mihin suuntaan.

Suomen Akatemian tukemaa tiedettä leimaa mukautuminen massakulttuurin arvoihin. Akatemia yliopistoinen on kuin tyhmä lehmä, joka hamuaa suuhunsa kaiken. Se syö mitä vain: televisioita, AIV:tä, rehua, nahkaa. Akatemian toimintaperiaatteista puuttuvat kaikki henkisen kypsyyden hyveet: kyynisyys, nihilismi ja yleinen maailmanhalveksunta. Myös kansainvälisyyden ihanne altistaa laumahenkisyydelle ja tukee valtakulttuureita, kun ihmiset velvoitetaan hymyilemään kansainvälisissä tieteisfestivaaleissa ja *sightseeing*-kierroksilla.

Suomen Akatemia tukee ja vahvistaa epäitsenäistä tutkimusta ja suosii epäitsenäisiä tieteenharjoittajia. Suomen Akatemian normeissa ihmisen ei ole mahdollista edustaa itseään, vaan hänen on edustettava ”yleistä mielipidettä” ja samastuttava tiedepoliittisiin paradigmoihin. Tämä tukee keskiarvoluomusten syntymistä, massakulttuuria ja valtakulttuurin arvoja. Esimerkkinä niistä ovat edellä mainitut sukupuoli- ja politiikoinen, feminismi ja pakkokansainvälistäminen. Ne eivät ole vain irrallisia teemoja akatemian toiminnassa, vaan ne ovat *hallitsevia periaatteita*, jotka on asetettu ratkaisijan rooliin tutkimustuen jakamisessa. Näiden poliittisten ideologioiden varjolla sivuutetaan tärkeämpiä filosofisia ja tieteellisiä sisältöjä. Suomen Akatemia viivyttelee päätöstensä ja rahoitusratkaisujensa antamista kohtuuttomasti aivan niin kuin Suomen eduskunta miesten parilakia (ja usein samoista syistä). Pahimmillaan päätökset viipyvät puolesta vuodesta vuoteen. Yksilötoimijoille akatemia antaa päätöksensä ajassa, jossa sosiaaliturvakin raukeaa.

Suomen Akatemian ja tieteen monien muiden instituutioiden sietämätön hitaus paljastuu, jos sitä verrataan esimerkiksi varusmiespalveluksen suorittamiseen kuluvaan aikaan. Hakemusten käsittely Suomen Akatemiassa kestää ajan, jossa ehtii käydä armeijan – ja kuinka paljon siihen mahtuukaan aamukamman katkontaa! Puolessa vuodessa on käyty jopa kokonaisia sotia, ja nykyään koko planeetta voidaan tuhota noin puolessa *tunnissa*. Sen sijaan Suomen Akatemia ja muut tieteen instituutiot eivät saa puolessa *vuodessa* aikaan mitään, mitään, mitään... MITÄÄN! Se hautaa asiat kasvottomiin hakumenettelyihin tajuamatta sitä tosiasiaa, joka voi tulla selväksi vain karjaisemalla päin pääjohtajan naamaa: ”SAATANNA, ANNA MULLE VIRKA TAI KUOLEN!”

Suomen Akatemialla olisi paljon opittavaa SA:lta eli Suomen Armeijalta, jossa tulevaisuus tarkoittaa samaa kuin kahden minuutin kuluttua, ja lähitulevaisuus samaa kuin heti. Sen sijaan Suomen Akatemiassa eletään jumalallisessa tyhjiössä, jossa asioita tarkastellaan epäinhimillisellä ja todellisuudesta vieraantuneella tavalla ikuisuuden näkökulmasta, eikä viranhaltijoiden kelloista lopu aika ennen kuin kuolema tai eläke heidät tehtävistään vapauttaa.

Hidastelu ja jankuttelu ovat tyypillisiä kaikille niille julkisen hallinnon orgaaneille, joiden toiminta on heteronomista. Perehtymisellä, vatvomisella ja moninkertaisella rämpimisellä sanotaan haluttavan vain ”varmistaa

demokraattisten oikeuksien toteutuminen”. Mutta käytännössä hidaste-
lusta itsestään on tullut suurin ongelma toiminnan tielle, kun asiantuntija-
menettelykään ei takaa oikeuksien eikä puolueettomuuden toteutumista.

Haluaisinkin nähdä, minkälainen kiire asioiden käsittelylle tulisi aka-
temiassa, jos viranhaltijoiden palkkaus sidottaisiin käsittelyn nopeuteen.
Toisaalta olisi mukava tietää, minkälainen poru olisi heidän omassa suu-
pielessään, jos heiltä jäisi viivyttelyn vuoksi yksikin satanen liksoistaan
saamatta.

6.2. Tuetun tutkimuksen epäinnovatiivisuus

Suomen Akatemian suosima julkaisupolitiikka merkitsee samaa kuin se,
että kotimainen kirjallisuus, TV-ohjelmatoiminta ja äänilevyteollisuus kiel-
lettäisiin lailla, ja vain vieraalla kielellä saisi julkaista. Niin oli käydä myös
Repo-radion ja DDR:läisen valtionrunouden aikana. Vieraiden kielten suosi-
minen sitoo akateemisen ajattelun ulkomaisiin diskursseihin ja teemoihin.
Vieras kieli pilaa filosofian, koska ihmiset eivät osaa ilmaista itseään
vieraalla kielellä rikkaasti, ja kielitaidon rajoilla hoippuminen alkaa hallita
sisältöä ja sanottavaa.

Tosiasiassa tieteellisen kontrollin piirissä esitetyillä julkaisuilla ei ole
suurtakaan kiinnostavuutta eikä filosofista arvoa, ja ylivoimaisesti ar-
vokkaimmiksi julkaisuiksi ovat aina osoittautuneet ne filosofiset teokset,
jotka on tuotettu kaiken kontrollin ulkopuolella. Kontrollissa oleminen ei
ole tieteen arvo vaan epäarvo ja kaiken kaikkiaan erittäin epäsuotava tila.
Sananvapauden, kuten tieteellisen vapauden yleensäkin, ei pidä olla vain
rahoittajan tai julkaisijan oikeutta valita tukemiaan tutkijoita, vaan se on
myös *yleisön oikeutta tietää*. Samaan tapaan kuin akatemia kaipaisi
kansallista kurinpitoa, myös akatemian rahoittamat tutkijat kaipaavat
oikeusturvaa ja lukijat kuluttajansuojaa. Miksi siis etsiä näennäis-
oikeutusta kansainvälisten nimien ja ritualisoituneen toistopakon takaa?
Eivät ihmiset halua kuulla eivätkä lukea historiallisia jaarituksia Des-
cartesista eivätkä Leibnizista. He haluavat tutustua nykyfilosofien oma-
peräisiin ajatuksiin, ja omaperäisesti esitettyjä ne ovat silloin, kun niitä ei
ole sensuroitu julkaisijoiden tai refereiden toimesta. Todisteena tästä on se,
että myös filosofian historian tutkijat hakeutuvat aina alkuperäisten käsi-
kirjoitusten äärelle eivätkä luota edes kustanteisiin tai kustantajien teke-
miin ratkaisuihin.

Suomen Akatemia on puolueellisuuden pesä. Tosiasiassa akatemia ei
saisi olla sellainen puolueoimisto kuin se nyt on, vaan parlamentti, jossa
olisi edustettuina eri tavoin ajattelevia ihmisiä. Tuettava tutkimus ei ole
ollut juuri lainkaan luovaa. Sen sijaan se on ollut mahdollisimman
epäinnovatiivista ja konservatiivista.

Niin sanottu ”tieteellinen ajattelu” pyrkiikin nähtävästi tahallaan
tekemään tutkijoiden yksityiselämästä mahdollisimman karvasta ja

katkeraa niin, että jokaisen ihmisen olisi koko ajan mahdollisimman paha olla eikä hän voisi toteuttaa omaa tahtoaan. Tämän arvellaan auttavan hänen sitomisessaan rahoittajan arvoihin. Se puolestaan tekee tieteestä heteronomista eli toiseuden vallasta riippuvaista, kun akatemia kytkee ihmisen henkisiin kahleisiin. Akatemian päätavoite näyttää olevan tutkijoiden kaventaminen pelkiksi reagoijiksi, joiden tehtävä on alistua kielteisiin rahoituspäätöksiin tai sitoutua noudattamaan tiedepoliittisia linjauksia ja tulostavoitteita. Jos ihmisen mahdollisuudet valita oma suhtautumisensa tähän ehdollistamiseen häviävät, hänen ajattelutiliansakin kapenee. Usein tuo ajattelutila on akatemian varoilla vuokratun virka-huoneen kokoinen.

Filosofia vieraan tahdon alaisuudessa on ympyrän neliöimistä. Kaikessa filosofiassa on kyse ajattelutilan säilyttämisestä ja kyvystä valita suhtautumisensa asioihin itse, painostuksesta tai vallankäytöstä riippumatta. Ongelmalliseksi asian tekee se, jos painostus on jatkuvaa, kuten se on esimerkiksi minuun kohdistettuna ollut. Tällöin mikä tahansa toimintamuoto muuttuu tai se voidaan tulkita tahattomasti ”reaktioksi” ja sitä kautta pelkäksi aggressioksi suhteessa akatemian itsensä harjoittamaan aggressioon. Mainittakoon, että tehdessäni tässä yhteydessä tiliä Suomen Akatemiasta en olekaan itse aggressiivinen enkä katkera, vaan johdonmukainen. Minun asemassani oleva henkilö voi yhtyä vain siihen viisauteen, ettei akatemiakaan tee sellaisia tyhmyyksiä, jotka olisivat täysin anteeksiantamattomia.

Niinpä olen myös tällä kirjoituksellani pyrkinyt säilyttämään ja ilmaisemaan tuota filosofista ajattelutilaa, vaikka tiedänkin, että siitä voi olla minulle itselleni taloudellista haittaa kiistettävien määrärahojen ja virkojen muodossa. Samaa menettelyä suositan kuitenkin myös kaikille muille filosofeille, vaikka siitä seuraava harmi – eli järkevien tutkijoiden karkottaminen yliopistolaitoksesta – koituu kaiken tieteen omaksi vahingoksi. Tämäkin tekstini on luultavasti paljon aikaansa edellä ja samalla paljon rohkeampi kuin monikaan sen hampaissa olevista henkilöistä haluaisi sietää. Mutta niin on sen kirjoittajakin paljon vapaampi kuin yksikään akatemian kahleissa olevista tutkijoista ja virkamiehistä koskaan. Uskon, että tulevaisuudessa Suomen Akatemian uhmakkaalle tiedepolitiikalle, sen paisutelluille tulostavoitteille ja linjauksille, nauretaan vielä raikuvat naurut, aivan niin kuin vanhalle mustavalkoiselle Pekka Puupää -elokuvalle.

7. MITÄ ON TEHTÄVÄ?

Pirun kanssa tanssittaessa on oltava ovela. Suomalaisessa tiedepolitiikassa on kolme tapaa tehdä asioita. Ne ovat: oikea tapa, väärä tapa ja Suomen Akatemian tapa. Puheista ja juoruista päätellen Suomen Akatemia ei nauti enää lainkaan tutkijoiden eikä professorikunnan luottamusta. Kun ihmiset epävirallisissa keskusteluissa tunnustavat akatemian periaatteiden valheellisuuden ja puolueellisuuden, niin miksi he alistuvat noudattamaan akatemian tieteenihanteita virkapöytiensä ääressä istuessaan? Jos ihmiset yhdessä toteaisivat akatemian käytäntöjen perusteettomuuden, he olisivat saaneet alleen kappaleen kovaa maata, jolta he voisivat ponnistaa toimintaan asioiden kumoamiseksi ja korjaamiseksi.

Tieteen eri toimijat ovatkin nähtävästi tekemisissä akatemian kanssa vain siksi, että sillä on käytännössä valtionmonopoli yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen jakamisessa. Akatemiaa sanotaan Suomen tieteen korkeimmaksi toimielimeksi, jotta sen piirissä harjoitettu puolueellisuus, valheellisuus ja yksipuolinen tiedepolitiikka voitaisiin peittää.

Selvää kuitenkin on, ettei ole mieltä tehdä huonoiksi ja toimimattomiksi osoittautuneita asioita entistä tehokkaammin ja valvotummin, vaan koko organisaation strategiaa eli sen tavoitteita, päämääriä ja periaatteita tulisi vaihtaa. Suomen Akatemian nykyisen tilan huomioon ottaen nuo periaatteet pitäisi vaihtaa nykyjärjestelmään verrattuna osittain jopa päinvastaisiksi. Akatemian rahoitusperusteet ovat jo nyt pelkkää napanheittoa. Nähdäkseni Suomen valtio ja yliopistot eivät menettäisi mitään, jos ne menettelisivät seuraavasti.

Suomen Akatemia voitaisiin lopettaa kokonaan ja jakaa rahat arpomalla tai vuorottelujärjestelmää käyttäen tutkijoiden kesken tasan. Asiantuntijalausunnat ovat yhtä puolueellisia kuin suunnitelmatkin, eikä niillä ole juuri mitään tieteellistä eikä filosofista arvoa. Lisäksi ne ovat tarpeettomia: jokainen hakijaksi kelpaava osaa tehdä itse tutkimuksensa loppuun vailla tarkkailua ja valvontaa. Myös kontrolloimisesta olisi syytä luopua, kun sekään ei tuo mitään lisäarvoa tutkimuksiin sinänsä. ”Laadunvarmistus” onkin nyt vain kiertoilmaus sille pahamaineiselle tarkkailulle ja valvonnalle, jota Michel Foucault’n lisäksi ovat arvostelleet myös monet aivan tavalliset ihmiset. Vastuulliset tutkijat tekevät tutkimuksensa huolellisesti loppuun itse – jos eivät, ei asiaa voi patistelulla auttaa. Tieteen omien sisältöjen arvioiminen sen selvittämiseksi, mitä toiminta on ollut, puolestaan kuuluu tieteen omiin tehtäviin, eikä tämäntyyppistä itsereflektiota tule kaventaa sellaiseksi hallinnolliseksi tulosten arvioimiseksi ja seurannaksi, jota akatemia nyt toteuttaa. Tuskin Albert Einsteinkaan olisi saanut suhteellisuusteorioitaan valmiiksi vain sillä uhkauksella, että jokin akatemia olisi luvannut hänelle tai evännyt häneltä tuloksellisuusrahaa.

Ehdotankin akatemian periaatteiden ja käytäntöjen kumoamiseksi tutkijoiden ja professoreiden yhteistä kapinaa. Sen olisi tosin oltava väkivallaton ja veretön. Vaikuttavinta väkivaltaahan on ollut nimenomaan akatemian toteuttama henkinen väkivalta. Suomen Akatemian pää-

rakennuksen sisäpuolella Vilhonvuorenkatu 6:ssa saa tätä nykyä liikkua vain turvallisuuskortti rintapielessä. Näin halutaan ilmeisesti varmistaa, ettei kukaan pääsisi vakoilemaan, kuinka asiantuntijat ja virkamiehet hyötyvät toisten tutkimussuunnitelmista ja käyttävät valtaa.

7.1. Ristillä rinnalla ryövärin

Akatemian lisääntyvä huoli turvallisuudesta ja puolueettomuudesta on defensiivistä ja sisältää huonon omantunnon tunnustuksen. Akatemia itse on aggression ilmaus ja lähde, ja tutkijakunta sen voimaton kohde. Akatemian päätökset ovat absolutistisia, ja niiden kohteelta putoaa usein pää. Rahoitusta vaille jäävä tutkija taas on muille ihmisille Jeesus ja vapahtaja. Hän kärsii akatemian virkamiesten ja asiantuntijoiden synnit tieteellisen ajattelun pääkallonpaikalla: Suomen Akatemian Golgatalla. Asiantuntija on tällöin Juudas ja toimikunta käsiään pesevä Pontius Pilatus.

Akatemialla on käsissään yksipuolinen valta. Sen päätöksiin ei voi hakea muutosta, ja ihminen on oikeussuojaton. Sanoudunkin täten täysin irti Suomen Akatemian toimintaperiaatteista ja yhteistoiminnasta, ja yhteistyöhön suostun jatkossa vain, mikäli periaatteet korjataan oikeudenmukaisiksi. Haitallista on, että akatemian harjoittaman despoottimaisen vallankäytön pyörteissä ainoaksi kritiikkimuodoksi näyttää jäävän vain kieltäytyminen toiminnasta sellaisen osapuolen kanssa, jonka oma toiminta on osoittautunut puolueelliseksi ja epäeettiseksi. Puolueellisuuden puolustukseksi voidaan *advocat diaboli* -hengessä lausua enintään se, että puolueellisuus on pysyvä osa maailman menoa, ja sen kanssa pitäisi vain tulla toimeen. Totuus lienee kuitenkin se, että vaikka puoluevalta vallitsee myös tieteen kentillä, puolueellisuuden ei pitäisi olla sillä tavoin yksipuolista kuin se nyt on.

Vaikka esimerkiksi minut on eräissä julkisissa puheenvuoroissa ja käytäväkeskusteluissa toivotettu tervemenneeksi Helvetin alimpaan katti-laan, voittajat älkööt iloitko liian varhain. Itse Martti Luther muistuttaa meitä siitä, että viimeisen tuomion jälkeen ihmistä odottaa kolme yllätystä. Niistä ensimmäinen on: ”Miksi minä olen Täällä?” Toinen: ”Miksi kaikki nämä muut ihmiset ovat Täällä?” Ja kolmas: ”Missä kaikki ne ovat, joiden minä luulin olevan Täällä?” Omasta puolestani en tahtoisi itse olla siellä, missä Suomen Akatemian toimikunta ja sen rahoittamat tutkijat kokoontuvat, onpa tuo paikka mikä tahansa. Samalla minusta tuntuu, että myös Helvetti on aina oleva siellä.

7.2. Mihin tämä kirjoitus johtaa?

Tavoistani suuresti poiketen en ole tässä kirjoituksessa esittänyt merkittäviä filosofisia sisältöargumentteja. Sen sijaan olen laatinut tiedepoliittisen pamfletin ja manifestin, jolla tähtään Suomen Akatemian toimintaperiaatteiden korjaamiseen. En ole kyennyt käsittelemään aiheitani silkkihansikkain, vaan nyrkkiraudat oli jälleen kaivettava esiin. Sen sijaan kritiikin jakamisessa olen ollut yhtä oikeudenmukainen kuin tasapuolinenkin. Tekstini tiiviin luonteen vuoksi en kertaakaan pääkohtia enää tässä. Uskon, että lukijalle on jo tämän lyhyen katsauksen kautta selvinnyt, mikä akatemian toimintaperiaatteita ja tiedepolitiikkaa vaivaa. Jos joku on kanssani eri mieltä, välillämme on luultavasti perinpohjainen mielipide-ero siitä, mitä tiede ja filosofia ovat ja mitä niiden pitäisi olla. Olen esittänyt saman kritiikin myös uusimmissa teoksissani *Filosofia räjähti, tulevaisuus palaa – Vähä katekismus filosofiselle anarkistille* (2005) ja *Työttömän kuolema – Johdatus uuteen työyhteiskuntaan ja työn filosofiaan* (2005).

Lopuksi on aika arvioida, mihin tämä kirjoitus johtaa? Vastaus on: todennäköisesti ei mihinkään. Koska akatemia toimii täysin kollektiivisesti, se käyttää hyväkseen omaa epäpersoonallisuuttaan, ja viranomaisasemassa olevat vetäytyvät toistensa taakse piiloon. Kollektiivisesti esiintymällä he koettavat kääntää kritiikin takaisin kohti arvostelijaa syyttämällä kritiikkaa arvostelun täsmentymättömyydestä, joka tosiasiallisesti on arvostelun periaatteellisuutta. Esiintymällä yhtenä rintamana akatemian kollektivistiset virkamiehet pyrkivät tuottamaan tilanteen, jossa kritiikki ei vaikuttaisi mitenkään eikä arvostelu johtaisi heidän oman asemansa kyseenalaistumiseen vaan ainoastaan kritikon oman aseman huonontumiseen. Juuri tällä tavoin kansalaiselle usein aiheutetaan vahinkoa julkisen hallinnon viranomaisissa. Siksi onkin toivottavaa, että akatemian ja yliopistojen ulkopuolinen poliittinen rahoittajataho kiinnittäisi asiaan huomiota ja pohtisi, onko syytä enää rahoittaa ja pitää yllä läpilahoa järjestelmää. Viranomainen menettelee niin kuin viranomainen yleensäkin, eli kiistää kaiken. Joka tapauksessa se kiistää kirjoittajalta kaikki tutkimustuet ja ryhtyy kampanjaan kirjoittajan saattamiseksi julkaisu- ja mielipidesaartoon. Mikäli akatemia olisi myöntänyt minulle tutkimusmäärärahaa aiemmin, se ryhtyisi kostotoimiin: toimenpiteisiin rahojen perimiseksi takaisin perusteenaan rahoitetun tutkijan tottelemattomuus. Tarvittavan tekosyyntä löytäminen voisi käydä tosin vaikeaksi, sillä tulokset on rahoituksen niukuudesta johtuen 1000-prosenttisesti täytetty.

Uskon, että olen lausunut tässä kirjoituksessa vain sellaisia asioita, joista tiedeharjoittajien valtaenemmistö on kanssani täysin samaa mieltä. Tämä vahvistaa luottamustani siihen, että mitä paremmin ihmiset tuntevat minua, sitä enemmän he kannattavat myös ajatuksiani. Eräät heistä tosin saattavat tukea ja rohkaista minua vain kärjistääkseen itseni ja akatemian välistä konfliktia ja heikentääkseen sitä kautta rahoittamisen edellytyksiä jatkossa. Ne puolestaan, jotka eivät ole yhtä nokkelia kuin edelliset,

tyytyvät vain kiistämään kaiken. Ja se, joka kiistää kaiken, myöntää kaiken.

KIRJALLISUUS

- Bernstein, Richard, *Beyond Objectivism and Relativism*. Oxford: Basil Blackwell, 1983.
- Hankamäki, Jukka, ”Akatemian käytännöt”. *Yliopisto* 8/2002, s. 29.
- , *Dialoginen filosofia – Teoria, metodi ja politiikka*. Helsinki: Yliopistopaino, 2003.
- , *Filosofia räjähti, tulevaisuus palaa – Vähä katekismus filosofiselle anarkistille*. Helsinki: Like, 2005.
- , *Kuka halusi murhata filosofin? Romaani filosofian hulluista päivistä ja myös rikoksesta*. Helsinki: Feenix, 2000.
- , ”Lopettakaa gulag – Puhetta Pukkilan komitealle ja vähän muillekin”. *Acatiimi* 4/2003, s. 24.
- , ”Miten meitä tutkitaan?” *Z-lehti* 3/2002, s. 38.
- , ”Onko projektitutkija tieteen pyramidiorja?” *Acatiimi* 3/2002, s. 27.
- , ”Seniorit saavat rahat”. *Yliopisto* 5/2002, s. 41.
- , *Työttömän kuolema – Johdatus uuteen työyhteiskuntaan ja työn filosofiaan*. Helsinki: Yliopistopaino, 2005.
- Heidegger, Martin, ”Die Selbstbehauptung der deutschen Universität”. M. Heidegger, *Die Selbstbehauptung der deutschen Universität. Das Rektorat 1933/34 – Tatsachen und Gedanken*. Urspr. 1983. Frankfurt am Main: Klostermann, 1990.
- Hintikka, Jaakko, *Filosofian köyhyys ja rikkaus – Nykyfilosofian kartoitusta*. Toim. P. Raatikainen ja R. Vilkkonen. Helsinki: Art House, 2001.
- , *Tieto on valtaa ja muita aatehistoriallisia esseitä*. Helsinki: WSOY, 1969.
- Irigaray, Luce, *Spéculum – De l'autre femme*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1979.
- Kuhn, Thomas, *Tieteellisten vallankumousten rakenne*. Suom. Kimmo Pietiläinen, alkut. *The Structure of Scientific Revolutions*, 1962. Helsinki: Art House, 1994.
- Lindfors, Pertti, ”Suomen tiedepolitiikan suomettuminen”. Verkkojulkaisu. <http://valt.helsinki.fi/kfil/lindfors>.
- Luoma, Matti, ”Filosofian paradigmamonopoli eli metafysiikan rappio Suomessa ja laajemminkin länsimaissa”. *Niin & Näin* 4/1996, s. 6–7.
- Nelimarkka, Riitta, *Väitösfarssi – Taistelu hatusta*. Helsinki: Seneca, 2003.
- Nietzsche, Friedrich, *Epäjumalten hämärä eli miten vasaralla filosofoidaan*. Suom. Markku Saarinen, alkut. *Götzen-Dämmerung*, 1888. Helsinki: Unio Mystica, 1995.
- Raivio, Kari, ”Muuttuuko yliopisto tyttökouluksi?” *Yliopisto* 16/2002.
- Snellman, ”Valtio-oppi”. Teoksessa: *J. V. Snellmanin kootut teokset*, suom. Heikki Lehmusto, alkut. *Läran om staten*, 1842. Porvoo: WSOY, 1928.

INTERNET-KOTISIVUJA

<<http://www.aka.fi>>

<<http://www.hankamaki.fi>>